

เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานในแต่ละพื้นที่” และ ข้อมูลเชิงลึกที่ได้ในพื้นที่ปฏิบัติงานชุมชน สรุป ดังต่อไปนี้

จิว แซ่ท้าว (2563, สัมภาษณ์); ชาตชัย แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); พงษ์พันธ์ แซ่ท้าว (2563, สัมภาษณ์); ปอ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); มัว สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์) ประเด็น ที่สอดคล้องกันกับข้อมูลทางวิชาการและข้อมูลเชิงพาณิชย์ และวิสาหกิจชุมชน สรุปได้ว่า “กัญชง เพาะปลูกง่าย ใช้น้ำน้อย ประเทศไทยสามารถปลูกในพื้นที่เปิดได้ตลอดทั้งปี เพราะสภาพอากาศ อบอุ่นเหมาะ ขณะที่ประเทศในยุโรปต้องปลูกในพื้นที่ปิดเพื่อควบคุมอุณหภูมิ ทำให้ต้นทุนการเพาะปลูกสูง ระยะเวลาเก็บเกี่ยวสั้นเฉลี่ย 3-4 เดือน ทำให้สามารถปลูกได้ 2-3 รอบต่อปี และขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ วัตถุประสงค์ และวิธีเพาะปลูก จึงเป็นอีกพืชชนิดหนึ่งที่จะเป็นวัตถุดิบให้กับผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกน และ สร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นอีกชนิดสินค้าที่สนองระบบการพัฒนาประเทศระยะยาว เช่น ประเทศไทย 4.0 ยุทธศาสตร์ประเทศ 20 ปี ได้อย่าง มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้อย่างเหมาะสมยิ่ง”

ภาพที่ 4.31 ผลิตภัณฑ์เส้นใยจากพืชกัญชง

มัว สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์); เพ็ง แซ่ซัง (2563, สัมภาษณ์); ลี สว่างเจริญ ทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์); หมอ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); ปอ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่ สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “พิจารณาจากความเป็นไปได้ทั้งด้านการผลิตของห่วงโซ่อุปทาน การตลาด กฎหมายและการสนับสนุนจากภาครัฐ การนำไปใช้และการลงทุนของภาคเอกชนในแต่ละอุตสาหกรรม

สถานการณ์และแนวโน้มของแต่ละอุตสาหกรรมจากพืชกัญชง จะแยกเป็น อุตสาหกรรมต้นน้ำ ได้แก่ จัดหาเมล็ดพันธุ์ พัฒนาสายพันธุ์พืช เพาะปลูก ตั้งแต่การจัดหา/นำเข้าเมล็ดพันธุ์ (ที่มีใช้การปลูก) จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ เพื่อนำมาเพาะปลูกในเชิงพาณิชย์ (ขายทั้งต้นหรือบางส่วนของพืช) รวมถึง การพัฒนาสายพันธุ์พืชเป็นของตนเองเพื่อให้ได้ค่า CBD หรือ THC ตรงตามความต้องการของตลาด โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเกษตรกร วิชาทกิจชุมชน แปลงทดลองของสถาบันการศึกษา หรือสถานศึกษาต่าง ๆ หรือผู้ประกอบการจากอุตสาหกรรมกลางน้ำและปลายน้ำที่เริ่มทดลองปลูก เพื่อใช้ในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตน หรือหน่วยงานภาครัฐ”

ภาพที่ 4.32 ภูมิปัญญาเส้นใยคุณภาพสูงจากพืชกัญชง

ชาติชัย แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); ปอ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); มัว สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์); หม่อ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); สาธณี พรมงคล (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “หลังจากที่ภาครัฐ โดยกระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานองค์การอาหารและยา (อย.) ประกาศให้กัญชงพ้นจากบัญชียาเสพติด และเปิดทางให้นำสารสกัดจาก CBD มาใช้เป็นส่วนผสมในเครื่องสำอาง และเครื่องดื่มได้ ส่งผลให้บริษัทต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในระบบตลาด เช่น บริษัทที่มีความเกี่ยวข้องอยู่แล้ว เช่น กลุ่มการแพทย์และอาหารเสริม รวมไปถึงบริษัทที่เกี่ยวข้องกับเครื่องสำอางและเครื่องดื่ม ที่มองเห็นโอกาสในการขยายฐานการผลิต มาสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของกัญชง เช่น กลุ่มเครื่องดื่ม และกลุ่มความงามที่กำลังเป็นกระแสหลักอยู่ ณ ปัจจุบัน หากจัดกลุ่มตามสายการผลิต โดยแบ่งเป็นกลุ่มต้นน้ำ คือ นำเข้าเมล็ดพันธุ์และการเพาะปลูก กลุ่มกลางน้ำ คือ

โรงสกัด และการแปรรูป และกลุ่มปลายน้ำ คือ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สำเร็จจะเห็นทิศทาง
ช่องทางการจัดจำหน่าย และมูลค่าเพิ่มที่ผู้ปลูกจะได้รับราคาที่เหมาะสมเป็นธรรม พอเพียง พออยู่
และพอกิน ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในบทบาทของการเข้าไปมีส่วนร่วมในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับพืชกัญชง
ในขั้นต้น คือ วิสาหกิจชุมชน”

จั่ว แช่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); หม้อ แช่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); ปอ แช่ว่าง (2563,
สัมภาษณ์); ชาตชัย แช่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); สี สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่
สอดคล้องกันสรุปได้ว่า “สภาพภูมิอากาศภูมิประเทศ พื้นที่ ในภาพรวมถูกมองว่า ไทยมีศักยภาพ
ในการเพาะปลูกพืชกัญชงเป็นพืชเศรษฐกิจหลักได้อีกชนิดหนึ่ง เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบที่ว่า
ประเทศไทยมีสภาพภูมิประเทศและอากาศที่เอื้ออำนวย ทำให้สามารถปลูกในพื้นที่ที่เปิดได้ โดยเฉพาะ
ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่มีอุณหภูมิเฉลี่ย 18-33 องศา เหมาะสมต่อการปลูก
กัญชง นอกจากนี้ ระยะเวลาเก็บเกี่ยวสั้นเฉลี่ย 3-4 เดือน ทำให้สามารถปลูกได้ 2-3 รอบต่อปี ในขณะที่
ที่ประเทศในยุโรปต้องปลูกในพื้นที่ปิดเพื่อควบคุมอุณหภูมิ มีต้นทุนการเพาะปลูกสูง นับเป็นโอกาส
และช่องทางในการขยายฐานผลิตและสร้างตลาด ใหม่ ๆ ให้กับวิสาหกิจชุมชน โดยการใช้ปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น จะสร้างสร้าง
มูลค่าเพิ่มได้อย่างยิ่ง”

ฮั่ว แซ่เฮ้อ (2563, สัมภาษณ์); หลี แซ่ไซ้ง (2563, สัมภาษณ์); เทยอะ ย้งยีนปิลรัตน์
(2563, สัมภาษณ์); เจ้า แช่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); กางเซ่ง ศิริยั้งยีน (2563, สัมภาษณ์); เย้อ แซ่ว้าง
(2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “องค์ความรู้และฐานข้อมูลที่ดี โดยสถาบันวิจัย
และพัฒนาพื้นที่สูง (สวพส.) ได้ทำการวิจัยและพัฒนา กัญชงมากกว่าสิบทศวรรษ จนสามารถพัฒนา
พันธุ์กัญชงผ่านการขึ้นทะเบียนเป็นรายแรก อีกทั้งยังมีความพร้อมด้านเมล็ดพันธุ์ ประชาชนหรือ
ชนเผ่าในพื้นที่ วิสาหกิจชุมชน นิติบุคคล มาติดต่อขอซื้อสายพันธุ์เป็นจำนวนมาก ในช่วงปีที่ผ่านมา
ชุมชนได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ และชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรรวม เพื่อประกอบการด้าน
เกษตรกรรวม พืชกัญชง แปรรูปและส่งเข้าระบบวสาหกิจชุมชน อุตสาหกรรมชุมชน ทั้งระดับพื้นฐาน
และระดับที่กว้าง”

เย่ แซ่ยั้ง (2563, สัมภาษณ์); ปอ แช่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); จั่ว แช่ว่าง (2563,
สัมภาษณ์); มัว สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์); หมี่ แซ่ท้าว (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่
สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “การเพาะปลูกกัญชงในไทยทำได้หลากหลายวิธี ขึ้นกับความต้องการผลผลิต
และต้นทุนการเพาะปลูก กล่าวคือ แบบกลางแจ้งเหมาะสมกับการปลูกเพื่อเอาเส้นใย ก้าน เมล็ด
เพราะมีต้นทุนการเพาะปลูกต่ำสอดคล้องกับราคาสินค้าที่ไม่สูงมาก ขณะที่ระบบปิดเหมาะกับการ
เพาะปลูกเพื่อเอาสารสกัดจากช่อดอก เนื่องจากต้องอาศัยการควบคุมคุณภาพระดับสูง”

สรุปว่าพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการปลูกกล้วย การใช้ภูมิปัญญาในการปลูกการบำรุง และการดูแลรักษาเมล็ดพันธุ์ ชาติพันธุ์ม้ง มีภูมิปัญญาในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ อันเป็นภูมิปัญญาที่ใช้กันมาตั้งแต่อดีตที่ชาวม้งใช้กัน และในขณะที่มีการควบคุมการปลูกจากทางราชการจนถึงปัจจุบัน และยังคงมีใช้กันอยู่ทุกครัวเรือน เช่น การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้ในที่ร่ม “ยั่วจู่เกอจ่อม่างมาจ่ายนาดู” การเก็บรักษาโดยการตากแดด “เกี้ยจ้อมู” โดยการรมควัน “เกี้ยซิว” และการใช้ซี่เถ้าแกลบกลบ “เซอเฉา ก่อซี้เซอ” รายละเอียด ดังต่อไปนี้

วิธีที่หนึ่ง วิธีการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืชไว้ในที่ร่ม “ยั่วจู่เกอจ่อม่างมาจ่ายนาดู” เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว มีวิธีการคือ นำเมล็ดมาตากในที่โล่ง หมั่นพลิกกลับกอง ใช้ระยะเวลาตากประมาณ 4 วัน นำเมล็ดพันธุ์ที่ตากแดดไปบรรจุลงในกระสอบที่ไม่เคลือบมันหรือถุงผ้า นำไปเก็บในยุ้งฉาง หรือครัวไฟ ที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก และไม่โดนแดดได้แก่ ผักอีหลิน และผักกาดกวางดั่ง

วิธีที่สอง วิธีการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์โดยการตากแดด “เกี้ยจ้อมู” วิธีการ คือ เลือกพืชที่มีผลแก่จัด มีสีเหลือง ควักเมล็ดออก นำเมล็ดที่ควักออกไปแช่น้ำ เลือกเมล็ดที่จมน้ำนำมาผึ่งแดด พลิกกลับเมล็ดไปมาเป็นเวลาประมาณ 2-3 วัน ให้เมล็ดแห้งสนิท เพื่อป้องกันการขึ้นรา บรรจุลงถุงผ้า หรือกระสอบเก็บในที่ร่ม เช่น ในครัวไฟ หรือยุ้งฉาง นำออกมาตากแดดทุก ๆ 2-3 สัปดาห์ เพื่อป้องกันความชื้นและเชื้อรา ได้แก่กระเจียบเขียวข้าวนา ข้าวไร่ ข้าวเหนียวดอย แดงร้าน ถั่วฝักยาวสีเขียว ถั่วฝักยาวสีม่วงสิรินธร ถั่วลิสง ถั่วแขก ถั่วลันเตา ผักชี ผักเขียว ผักทอง มะเขือเปราะ มะระขี้นก สะแล แดงกวา และแตงโม

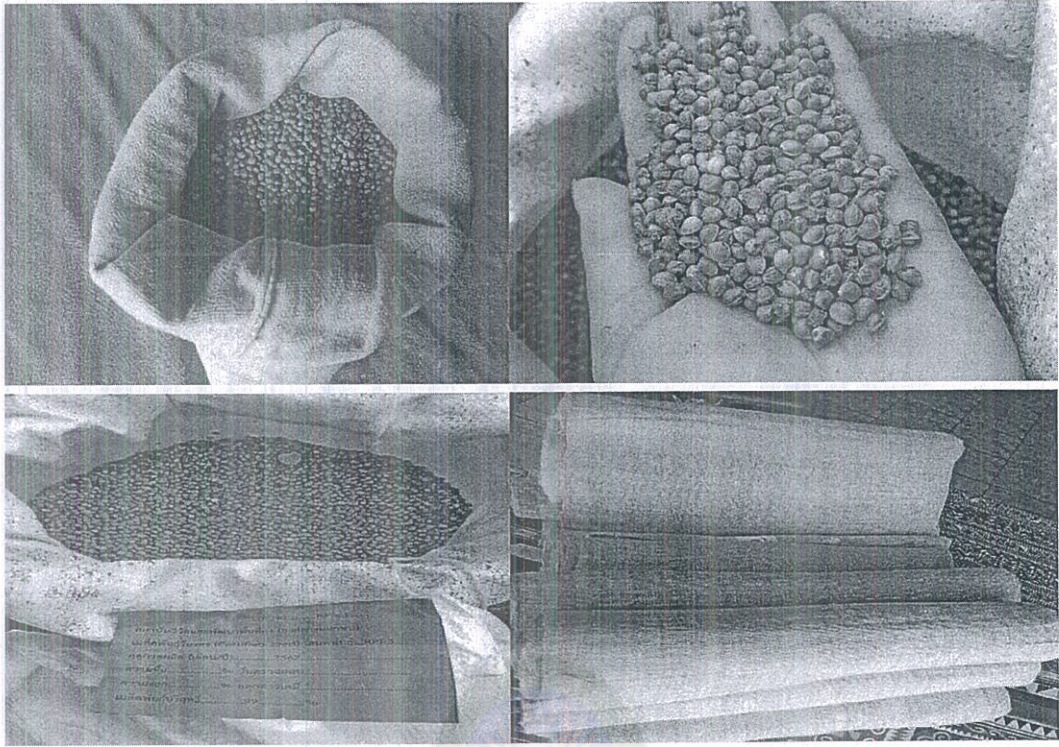
วิธีที่สาม วิธีการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืชโดยการรมควัน “เกี้ยซิว” วิธีการ ได้แก่ เลือกผลพริกที่แก่จัด ตากแดดให้แห้งสนิท กะเทาะเมล็ดเอาใส่ในกระดุง นำกระดุงที่มีเมล็ดพริกไปวางเหนือเตาผิงไฟเพื่อรมควัน นำเมล็ดที่รมควันแห้งสนิทแล้วบรรจุลงถุง ห่อให้มิดชิด แล้วนำไปแขวนไปเก็บไว้ในครัวที่มีควันไฟต่อไป ได้แก่ งามขี้ม่อน พริกกระเหรียง พริกขี้หนูไร่

วิธีที่สี่ วิธีการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืชโดยใช้ซี่เถ้าแกลบกลบ “เซอเฉา ก่อซี้เซอ” วิธีการดังนี้ เลือกพืชผักที่มีผลแก่จัด ตากแดดให้แห้งสนิท แคะเมล็ดออกจากฝัก ทำความสะอาดเมล็ด กำจัดสิ่งเจอปน เช่น เศษขังหรือเปลือกออกบรรจุลงในปีที่ทำความสะอาดและแห้งแล้ว นำซี่เถ้ามากลบเมล็ด ปิดฝาเก็บในที่ร่ม แห้งและเย็น ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดข้าวเหนียว และถั่วเหลืองแม่เมล็ด กล้วยจะเป็นเมล็ดพืชที่ได้รับการพัฒนาแล้วแต่ชาวเขาเผ่าม้ง ก็ยังคงรักษาอนุรักษ์สืบทอดและยึดถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบัน สายพันธุ์ที่นิยมปลูก คือ สายพันธุ์ RPF1, RPF2 เหมาะแก่การทำเส้นใย ส่วนสายพันธุ์ RPF3, RPF4 เหมาะแก่การทำเมล็ด”

3. การใช้ภูมิปัญญาการเก็บเกี่ยวและผลิตเส้นใยกล้วยบนฐานภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรม

กล้วย เป็นพืชที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกล้วยามาก เนื่องจากอยู่ในวงศ์เดียวกัน ลักษณะภายนอก หรือสัณฐานวิทยาของพืชทั้งสองชนิดคล้ายกันมาก จะมีความแตกต่างกันน้อย จนบางครั้งยากต่อการจำแนกชนิด

จากข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ได้บ่งชี้ถึงประโยชน์ใช้สอยของพืชกัญชง ไว้ว่านอกจากจะเป็นพืชที่ให้เส้นใยสำคัญแล้ว ยังมีประโยชน์ในด้านการผลิตปัจจัยที่สำคัญของมนุษย์มาเป็นเวลานาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค อีกทั้งยังสามารถทำเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้อีกมากมายหลากหลายชนิด ความมีประโยชน์ของกัญชง เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมโลกและประเทศไทย จากหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์บ่งชี้ว่า มีการปลูกพืชกัญชง มาเป็นเวลาช้านานแล้วไม่ต่ำกว่า 3,000 ปี มีการพบเศษเสี้ยว ผลิตจากเส้นใยกัญชง ในหลุมฝังศพที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี แสดงว่า ภูมิปัญญาการผลิตสิ่งของเครื่องใช้จากพืชชนิดนี้ มีระบบการสืบทอดมาอย่างยาวไกลนับเป็นหลายร้อยหลายพันศตวรรษ ณ ปัจจุบันยังคงมีการปลูกและผลิตอุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันกันอยู่ โดยเฉพาะ “ขนเผ่าม้ง” คือ ขนเผ่าที่ราบสูงอาศัยอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนมีการนำเส้นใยกัญชง (Hemp) มาใช้ประโยชน์ ทอเป็นผืนผ้าเพื่อการตัดเย็บและอื่น ๆ ตามประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีความจำเป็นต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ และการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ปัจจุบันมีสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเส้นใยพืชกัญชงวางขายในตลาดประเทศไทยอย่างทั่วไป ข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากภาคสนามโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักต่างระบุตรงกันในประเด็นเกี่ยวกับคุณค่าและคุณประโยชน์ของพืชกัญชง ว่า “สามารถใช้ในการรักษาโรคต่าง ๆ ได้” ข้อมูลในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของกัญชง ดังนี้ ชูเกียรติ กำธรเดชะ (2563, สัมภาษณ์) ได้ให้ข้อมูลเชิงลึก สรุปได้ว่า “ส่วนของใบ มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงโลหิต ช่วยทำให้รู้สึกผ่อนคลาย สดชื่น ช่วยให้นอนหลับสบาย ช่วยรักษาอาการวิงเวียนศีรษะ ปวดศีรษะและช่วยแก้กระหาย ใช้รักษาโรคท้องร่วง โรคบิด และช่วยบรรเทาอาการเจ็บปวด คลายกล้ามเนื้อ เปลือกจากลำต้นให้เส้นใยเพื่อนำไปใช้ทำเป็นเส้นด้าย และเชือก ใช้สำหรับการทอผ้า ทำเครื่องนุ่งห่ม นอกจากนี้ยังใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ และใช้เป็นรองเท้านักมวย เพื่อเดินทางไปสู่สวรรค์ ใช้ทำเป็นด้ายสายสิญจน์ในพิธีกรรมต่าง ๆ และใช้ในพิธีอัญเชิญหรือพิธีเข้าทรง ซึ่งเป็นงานประเพณีสำคัญของชาวม้ง เส้นใยจากต้นกัญชงนั้นมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวม้ง” หม่อม แสงสว่าง (2563, สัมภาษณ์) ได้ให้ข้อมูล สรุปได้ว่า “เนื้อของลำต้นที่ลอกเปลือกออกแล้วสามารถนำมาผลิตเป็นกระดาษได้ และแกนของต้นกัญชงจะมีคุณสมบัติในการดูดซับกลิ่น น้ำ หรือน้ำมันได้ดี สอดคล้องกับข้อมูลที่ระบุไว้ว่า “ในต่างประเทศนิยมนำไปผลิตเป็นพลังงานชีวมวลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ถ่านไม้ (Alcohol, Ethanol, Methanol) นอกจากนี้ แกนกัญชงยังถูกนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการตกแต่งอาคารและเฟอร์นิเจอร์อีกด้วย” เมล็ดใช้เป็นอาหารของคนและนก เมล็ดกัญชงที่เก็บได้สามารถนำมาสกัดเอาน้ำมันมาใช้ในการปรุงอาหารได้ ซึ่งจากการศึกษาก็พบว่า ในน้ำมันจากเมล็ดนั้นมีโอเมก้า 3 สูงมาก นอกจากนี้ยังมีโอเมก้า 6 โอเมก้า 9 (linoleic acid, alpha- และ gamma-linolenic acid) และสารในกลุ่มวิตามิน เช่น วิตามินอี ซึ่งเมื่อบริโภคแล้วจะมีประโยชน์ต่อการป้องกันโรคหัวใจและหลอดเลือด และช่วยลดการเกิดโรคมะเร็งในร่างกายได้อีกด้วย

ภาพที่ 4.33 เมล็ดพืชกัญชงและผลิตภัณฑ์แปรรูป

ข้อมูลเชิงลึกที่ได้ในพื้นที่วิจัยหมู่ที่ 10 บ้านใหม่ยอดคีรี ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอบพพระ จังหวัดตาก สรุปลงแต่ละคนได้ ดังต่อไปนี้

หม่อ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); ลี สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์) เย้ แซ่อั้ง (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกันสรุปได้ว่า “น้ำมันจากเมล็ดสามารถไปผลิตเป็นน้ำมัน ชักแห้ง ทำสบู่ เครื่องสำอาง ครีมกันแดด แชมพู สบู่ โลชั่นบำรุงผิว ลิปสติก ลิปบาล์ม แผ่นมาส์กหน้า หรือแม้กระทั่งเป็นน้ำมันเชื้อเพลิง และถูกพัฒนาเป็นตำรับครีมน้ำมันกัญชงที่ให้ความชุ่มชื้นและ ช่วยบำรุงผิวแห้งเพื่อรักษาโรคผิวหนังคันและสะเก็ดเงินที่ได้ผลเป็นอย่างดี ข้อมูลเหล่านี้ โครงการหลวง ได้มาอบรมและฝึกชาวบ้าน ตามโครงการและชาวบ้านก็ทำอย่าง ต่อเนื่องมากกว่ายี่สิบทศวรรษแล้ว ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

ภาพที่ 4.34 ผลิตภัณฑ์เส้นใยกัญชง

जूँ แ่งท้าว (2563, สัมภาษณ์); ชไมพร แ่งม้า (2563, สัมภาษณ์); จู้ แ่งว่าง (2563, สัมภาษณ์); พงษ์พันธ์ แ่งท้าว (2563, สัมภาษณ์); มิว สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่ สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “เมล็ดของพืชกัญชง นอกจากจะให้น้ำมันที่มีปริมาณ และคุณภาพสูงแล้ว ผู้เชี่ยวชาญจากโครงการที่เป็นวิทยากรยังระบุว่า มีโปรตีนสูงมากอีกด้วย โดยสามารถนำมาใช้ ในการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้มากมาย เช่น เนย ชีส เต้าหู้ โปรตีนเกษตร นม ไอศกรีม น้ำมันสลัด อาหารว่าง อาหารเสริม หรือผลิตเป็นแป้งทดแทนถั่วเหลืองได้เป็นอย่างดี ในอนาคตอาจใช้เป็น ทางเลือกในการบริโภคแทนถั่วเหลืองซึ่งเป็นพืช GMOs ก็เป็นไปได้”

หมี แ่งท้าว (2563, สัมภาษณ์); เน้ง แ่งซัง (2563, สัมภาษณ์); เชีย แ่งยั้ง (2563, สัมภาษณ์); เพ็ง แ่งซัง (2563, สัมภาษณ์); ฉา สีตากลุ่ร่นโรจน (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้อง กัน สรุปได้ว่า “ในส่วนของใบกัญชงก็สามารถนำไปใช้ทำประโยชน์ได้หลายอย่าง ตั้งแต่เป็นอาหาร ยารักษาโรค เครื่องสำอาง รวมไปถึงการนำไปมาเป็นชาเพื่อสุขภาพ นำมาเป็นผงผสมกับสารอาหาร อื่น ๆ เพื่อผลิตเป็นอาหารเสริม ผลิตเป็นอาหารโดยตรงอย่างเส้นพาสต้า คุกกี้ หรือขนมปังใช้ทำเบียร์ ไวน์ ซอสจิ้มอาหาร และยังใช้ประโยชน์โดยนำมาสกัดเป็นน้ำมันหอมระเหยเพื่อใช้ในอุตสาหกรรม เครื่องสำอาง ที่มีคุณสมบัติช่วยดูแลผิวพรรณทำให้ผิวชุ่มชื้นเหมาะกับผิวแพ้ง่ายผิวบอบบางชนเผ่าม้ง บนพื้นที่ราบสูงทุกพื้นที่ได้รับความรู้ และคุณค่าของพืชกัญชงจาก โครงการหลวงอย่างละเอียด

เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าจากพืช กล้วยง กระบวนการและขั้นตอนการแปรรูปตามหลักวิชาการ สมัยใหม่มาเป็นเวลานานนับสิบกว่าทศวรรษแล้ว และชุมชนก็ทำตามพระกระแสรับสั่งและการส่งเสริมจากมูลนิธิโครงการหลวงได้เท่านั้น เพราะทำมากกว่านั้นจะผิดกฎหมาย และแปลงกล้วยงที่ชาวบ้านปลูก เพื่อเป็นอุตสาหกรรมชุมชนที่มีปริมาณมากเกินตามที่กฎหมายกำหนดจะถูกทำลายทิ้ง สร้างความเจ็บปวดกับชุมชนมานานนับทศวรรษแล้ว”

ภาพที่ 4.35 ผลิตภัณฑ์จากพืชกล้วยงที่จำหน่ายในท้องตลาด ณ ปัจจุบัน

นักวิชาการได้ระไว้ระบุว่าการใช้สารสกัดจากกล้วยงกำลังเป็นที่ยอมรับมากขึ้นทั่วโลก แม้กระทั่งประเทศที่มีความเป็นอนุรักษ์นิยมสูง อย่างประเทศญี่ปุ่น ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ระบุว่า การใช้ประโยชน์จากเส้นใยหรือเมล็ดกล้วยงมีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่สมัยโจมง ประมาณ 14,000 ปีก่อนคริสต์ศักราชจนถึง 300 ปีก่อนคริสต์ศักราชผู้คนสมัยก่อนใส่เสื้อผ้าที่ทำจากเส้นใยกล้วยง เชือก กระดาษ ทานเมล็ดกล้วยงบำรุงสุขภาพ หรือทำน้ำมัน เช่นเดียวกับประเทศไทย “คนรุ่นปู่ ตาย่ายาย จะทราบดี ข้อมูลยังระบุว่า นักรบจีนจากญี่ปุ่นยังใส่เสื้อผ้าจากกล้วยงเพื่อความสบายและกระโดดได้ดียิ่งขึ้น” ปอ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); หมวย แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); ชูเกียรติ กำธรเดชะ (2563, สัมภาษณ์); ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “ผู้เชี่ยวชาญจากโครงการหลวงที่เดินทางมาเป็นวิทยากรอบรมสร้างอาชีพได้ให้ข้อมูลเชิงลึกกว่า ในประเทศญี่ปุ่นมีการปลูกต้นกล้วยงเพื่อกำจัดกัมมันตภาพรังสีให้สลายตัวที่จังหวัดฟูกูชิมะ (Fukushima) และสารกัมมันตภาพรังสีรั่วจากโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ระเบิดจากสึนามิ ซึ่มลงดินจนไม่สามารถทำการเกษตรได้ กล้วยงจัดเป็นเส้นใยมงคลที่ชาวญี่ปุ่นนิยมนำมาตัดกิโมโนเพราะเป็นผ้าที่มีความทนทานนี้บร้อยปี”

มูลนิธิโครงการหลวง เป็นหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านอาชีพของชาวไทยภูเขา ในเขตภาคเหนือตอนบน ไม่เฉพาะเจาะจงชาวเผ่าม้งเท่านั้นทุกชนเผ่าในประเทศที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาน นโยบายในการพัฒนาเน้นด้านการเกษตรบนฐานเกษตรทฤษฎีใหม่ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรชาว ได้มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ ที่ช่วยเหลือตนเองได้ ทดแทนการปลูกยาเสพติด กัญชงเป็นพืชทางเลือกและเร่งด่วนของมูลนิธิโครงการหลวง ที่ได้รับการส่งเสริมการปลูกให้เป็น อุตสาหกรรมแบบชุมชนเพื่อเป็นวัสดุทางเลือกสำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะสิ่งทอ เพื่อใช้เป็นสินค้าหลักในวิสาหกิจชุมชน และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ โดยก่อนที่จะมีการส่งเสริม การปลูกได้ ชาวไทยชนเผ่าถูกนำมาอบรมและให้เรียนรู้ เพื่อความเข้าใจในแนวทางการปลูกที่ถูกต้อง ทั้งด้านกฎหมาย และสายพันธุ์ที่จะใช้ปลูก จะต้องไม่มีสารเสพติด เตตระไฮโดรแคนนาบินอล (Tetrahydrocannabinol) “THC” เกินตามมาตรฐานกำหนด จึงจำเป็นต้องวิจัย และพัฒนาด้านสายพันธุ์ ให้ถูกต้องตามมาตรฐานของกฎหมาย และมีเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม มีขบวนการแปรรูปสู่การมี รายได้เพิ่ม เป็นการวิจัยพัฒนาพื้นฐานสู่การส่งเสริมที่ถูกต้อง ไม่มีปัญหาด้านการเสพติด กัญชง เป็นพืชที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วนตั้งแต่ “ราก ลำต้น ใบ ดอก และเมล็ด” แต่ส่วนหลัก ๆ ของ กัญชง ที่นำมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ลำต้น เมล็ด และดอก ชนเผ่าต่าง ๆ ทางภาคเหนือของประเทศ ไทยมีการใช้เส้นใยที่ได้จากลำต้นของกัญชง กันมานานแล้ว โดยเส้นใยของ กัญชง เหมาะสำหรับการ ใช้เป็นเส้นใยทอผ้า นอกเหนือจากเส้นใยแล้ว เมล็ด น้ำมันจากเมล็ดของ กัญชง และสารสกัดที่ได้ จากดอกที่เรียกว่า สารแคนนาบิไดออล (Cannabidiol: CBD) สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ นำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อาหารเสริม อาหารสุขภาพ เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์บำรุงผิวได้อีกด้วย

ข้อมูลเชิงลึกที่ได้ในพื้นที่ปฏิบัติงานหมู่บ้านทั้งสามหมู่บ้านพอสรุปได้ ดังนี้ เรวีเย แซ่เฮอ (2563, สัมภาษณ์); ตั่ว แซ่หมี่ (2563, สัมภาษณ์); เจริญ รุ่งธนาตุล (2563, สัมภาษณ์); หมี่ แซ่ท้าว (2563, สัมภาษณ์); หม่อ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “วิธีการและ กระบวนการจากภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา คือ การลอกเส้นใยกัญชงออกจากลำต้นกัญชง ใยกัญชง จะมีสีขาวคล้ายผ้าดิบ ต่อมาคือ นำใยกัญชงที่ได้มาตีให้เส้นใยแต่กออกจากกันเป็นเส้น ๆ ด้วยน้ำในลำธาร ที่ไหลแรงและใช้คนสองคนในการจับเส้นกัญชงคนละด้าน” จง โชติคัตนานต์ (2563, สัมภาษณ์); เปลี๊ยะ แซ่ว่าน (2563, สัมภาษณ์); หนิงจู่ ศิริธัญญาขวลิต (2563, สัมภาษณ์); จังแซ่เฮอ (2563, สัมภาษณ์); กือ แซ่ม้า (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “กระบวนการต่อมา คือ นำเส้นใยกัญชงที่ผ่านการตีด้วยน้ำแล้ว นำมาขนาดให้มีความนุ่ม เครื่องนวดก็จะทำด้วยไม้ ลักษณะไม้ทรงกลม และนำเส้นใยกัญชงที่มานวดเรียบร้อยแล้ว นำมาต้มให้เส้นกัญชงมีความนุ่มขึ้น และง่ายต่อการทอ”

ภาพที่ 4.36 ภูมิปัญญาการนวดเส้นใย

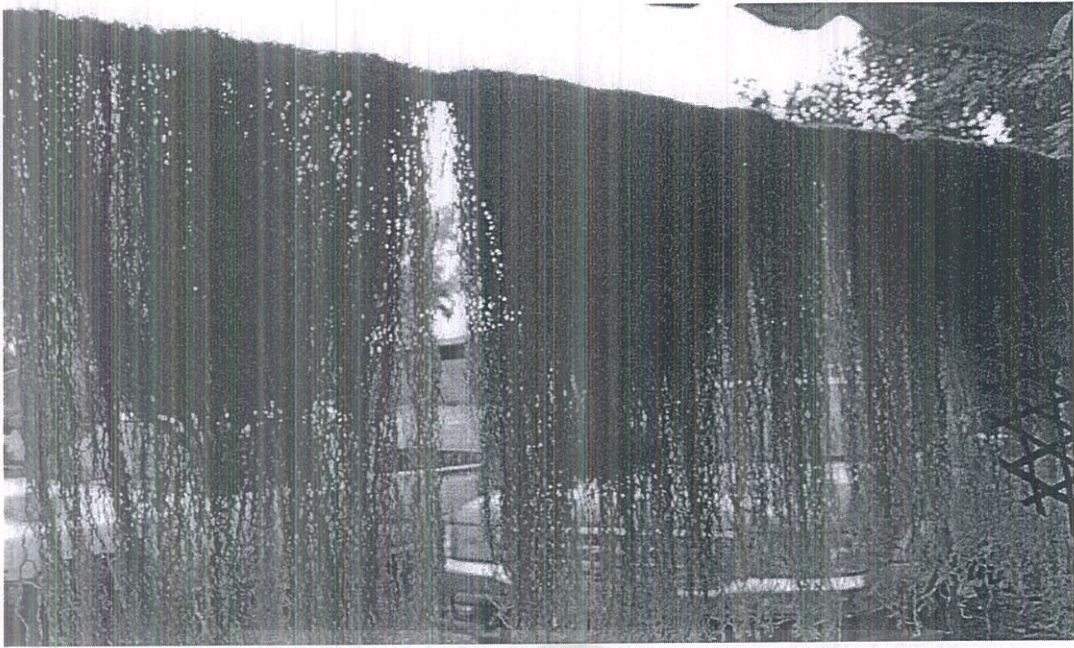
โยธิน สืบท้าวสกุล (2563, สัมภาษณ์); หยี แซ่เฮ (2563, สัมภาษณ์); นิภา แสนซึ้ง (2563, สัมภาษณ์); จิว แซ่ท้าว (2563, สัมภาษณ์); สายชล แซ่ท้าว (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่ สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “กระบวนการก่อนจะดำเนินการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ คือ การนำเส้นใยกัญชงตากแห้งไว้เป็นเวลา 3 วัน แล้วจึงนำเส้นใยกัญชงเหล่านั้นมาย้อมให้เป็นสีดำ และตากให้แห้งอีก 3 วัน และเข้าสู่กระบวนการและวิธีการทอผ้า ช่างทอผ้าจะมีเทคนิควิธีที่สามารถทอได้อย่าง ประณีต ในเวลาอย่างน้อย 3 เดือน”

ตัว แซ่หมี (2563, สัมภาษณ์); ปอ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); เหล่า แซ่ลี (2563, สัมภาษณ์); หยี แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); ลี สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่ สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “แก้ปัญหาความไม่ประณีตของงานทอได้ ด้วยวิธีการการนำมาขนาดด้วยท่อนไม้ เข้าสู่วิธีการปักลายบนเนื้อผ้า เทคนิควิธีการขึ้นอยู่กับผู้ปักว่าจะมีความเข้าใจในลายปักนั้นมากน้อยเพียงใด”

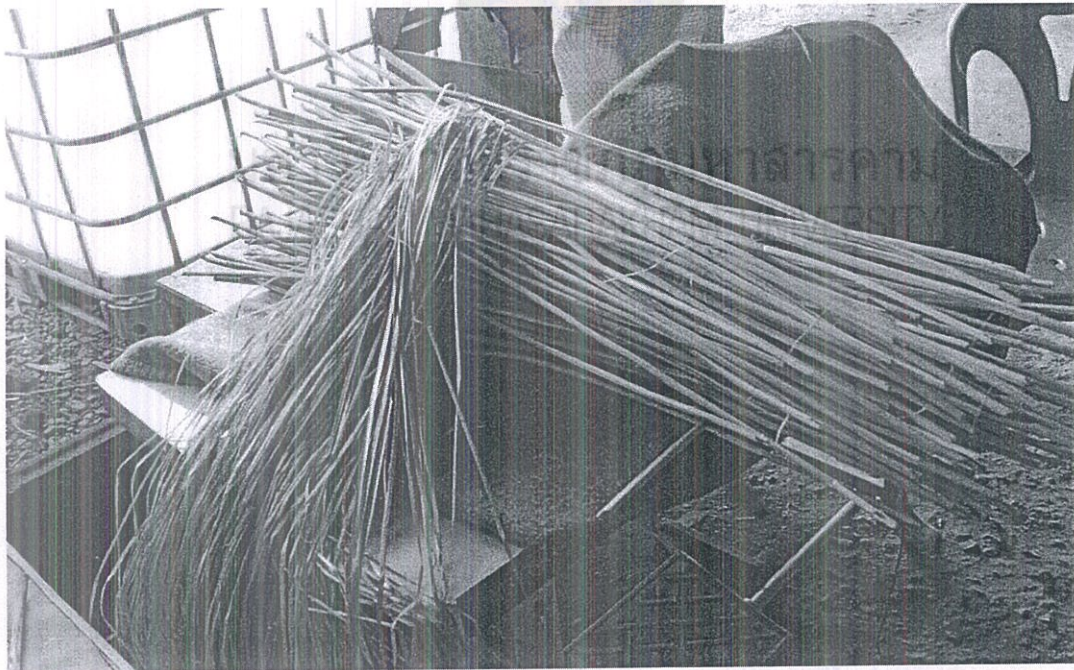

ภาพที่ 4.37 โครงการวิสาหกิจชุมชนประจำท้องถิ่น

ปัจจุบันชุมชนและสมาชิกสามารถทราบประโยชน์เชิงลึกจากกล้วยงได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น หลังจากทีกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศแก้ไขกฎหมายออกมาและมีผลบังคับใช้ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การผลิตหรือปลูกยังคงต้องขออนุญาตต่อกระทรวงสาธารณสุขก่อนการปลูกหรือผลิต และจะต้องผ่าน ขั้นตอนการพิจารณาอนุญาตตั้งแต่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด เข้าไปสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เพื่อการพิจารณาอนุญาตเป็นราย ๆ ไป และใช้เวลาในดำเนินการประมาณ 5-6 เดือน ซึ่งทำความยุ่งยาก อยู่พอสมควร สุณิษา อย่างยั่งยืน (2563, สัมภาษณ์); หย่าง แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); ปอ แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); ป้าง แจ้ง อย่างละออง (2563, สัมภาษณ์); ป่า แซ่ม้า (2563, สัมภาษณ์) ประเด็น ที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “กล้วยง ขึ้นได้ในดินทุกชนิดสามารถเติบโตได้ดีในทุกสภาพอุณหภูมิ แต่ขึ้นได้ดีที่สุดในสภาพแวดล้อมที่มีความชื้นสูงและอุณหภูมิระหว่าง 14-27 องศาเซลเซียส ในช่วง เวลาเพาะปลูก 6 สัปดาห์แรกต้นกล้ามีความต้องการปริมาณน้ำหรือน้ำฝนจึงจะเจริญเติบโตได้ดี โดยกล้วยงจะปลูกระหว่างต้นเดือนมีนาคมถึงปลายเดือนพฤษภาคม ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับพื้นที่ และ ปริมาณน้ำฝนในแต่ละภูมิภาค โดยทั่วไปกล้วยงจะทนต่อสภาพแห้งแล้งได้ในระดับหนึ่ง แต่หากมีความ แห้งแล้งมากจะทำให้ผลผลิตน้อยลงเมล็ดขึ้นได้ในดินร่วนซุย และมีธาตุอาหารอุดมสมบูรณ์ความลึก ของการฝังเมล็ดที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 2-4 เซนติเมตร โดยมีระยะห่างระหว่างแถว 6-15 เซนติเมตร จะงอกขึ้นได้ภายใน 8-14 วัน จากนั้นต้นกล้าจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เพียง 90-120 วัน ก็จะทำให้ดอกติดเมล็ด สามารถเก็บเกี่ยวนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยปกติอัตราของเมล็ดต่อพื้นที่ที่เหมาะสม ประมาณ 6-20 กิโลกรัมต่อไร่ หรือ 200-750 ต้นต่อตารางเมตร”

ภาพที่ 4.38 ต้นกล้วยตากแห้งพร้อมลอกใยบนฐานภูมิปัญญา

ภาพที่ 4.39 ใยกล้วยขณะตากแห้ง โดยภูมิปัญญาชาวม้ง

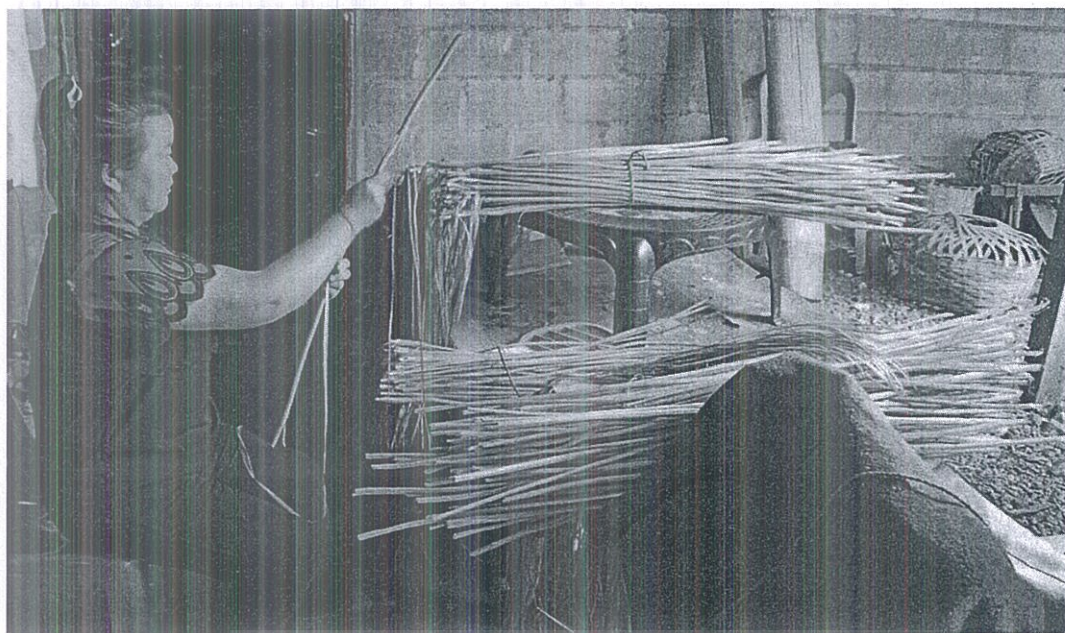
ภาพที่ 4.40 การเก็บเกี่ยวกล้วยง ด้วยภูมิปัญญาชาวม้ง

สุนีย์ แซ่ว่าน หมี่ แซ่เฮอ เอ็ง แซ่ว่าง ฝื่อ แซ่ว่าง ชมชื่น ภทริยิหาวา เสง แซ่กือ ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “ประเทศไทยยังมีข้อมูลจริงของกล้วยงน้อยมาก ข้อมูลสมัยใหม่ที่จะปรับประยุกต์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิมนั้นมีน้อย เพราะข้อมูลส่วนใหญ่จะได้จากเอกสารอ้างอิงของต่างประเทศที่ผู้เชี่ยวชาญนำมาถ่ายทอดอีกทีหนึ่ง บางครั้งข้อมูลไม่สามารถใช้กันได้ และเงื่อนไขทางภาษา เพราะคนท้องถิ่นแบบชนเผ่าจะเข้าใจภาษาถิ่นและชนเผ่า แต่นักวิชาการที่นำเสนอ นั้นใช้ศัพท์สำนวนที่ลึกและเป็นภาษากลาง คนพื้นถิ่นเข้าใจไม่ถึงและเนื่องจากสภาพทางกายภาพของพื้นที่และชนิดพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับปลูกในประเทศไทย จะต่างกับของต่างประเทศ จึงต้องมีการศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ ของกล้วยง ที่ปลูกในประเทศไว้โดยละเอียดทั้งด้านกรรมวิธีการปลูกให้ได้ผลผลิตสูงสุด และข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ด้านสารเคมี น้ำมันในเมล็ด การให้เส้นใยและเยื่อหรือประโยชน์ในลักษณะอื่น ๆ อันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญ สำหรับรองรับการพัฒนาให้กล้วยงเป็นพืชเศรษฐกิจอุตสาหกรรมอีกชนิดหนึ่งสำหรับประเทศในอนาคต สิ่งเหล่านี้ ยังเป็นประเด็นที่สำคัญ และเป็นเงื่อนไขตลอดเวลาที่ผ่านมา”

ภาพที่ 4.41 ภูมิปัญญาชาวบ้านนำใยกัญชงการตากแห้ง

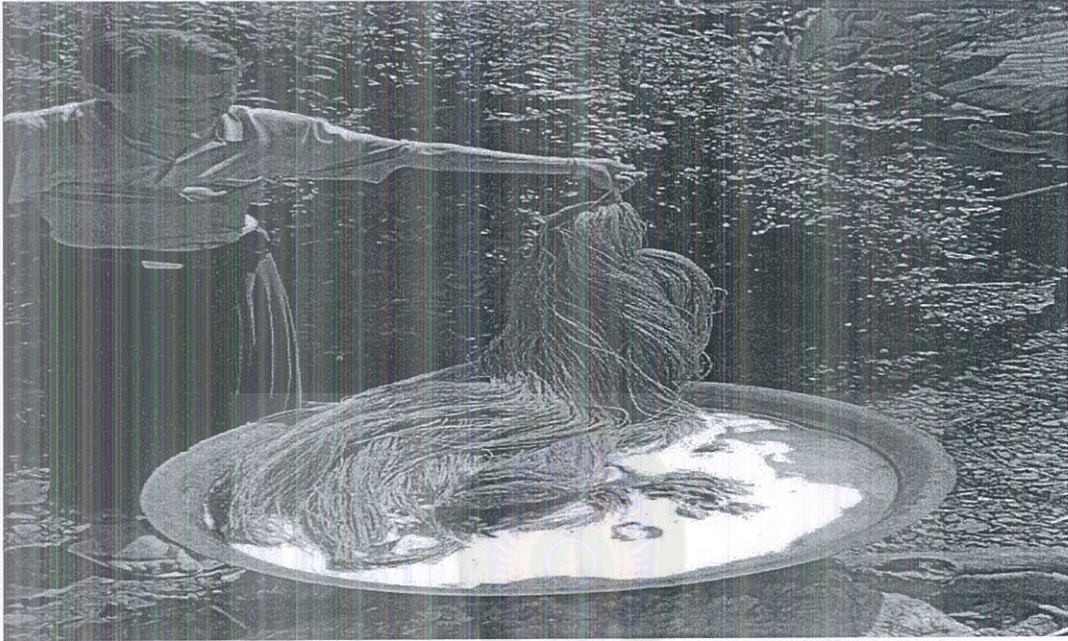
การถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อสร้างแนวทางการปลูก และควบคุมการปลูกพืชกัญชงของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง และเผ่าอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของมูลนิธิโครงการหลวงให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด ผ่านกระบวนการทำความเข้าใจกับเกษตรกรชาวไทยภูเขาที่อยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของมูลนิธิโครงการหลวง กระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพืชกัญชงเป้าหมายโครงการ การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของชาวไทยภูเขาด้านการผลิตพืชกัญชง และการแปรรูปไม่ให้สูญหาย อนุรักษ์เชื้อพันธุกรรมพืชกัญชงของไทย และพัฒนาด้านสายพันธุ์ให้ได้พันธุ์พืชกัญชงที่ไม่มีสารเสพติด THC หรือต่ำกว่ามาตรฐาน ตามที่กฎหมายกำหนด สำหรับแนะนำให้เกษตรกรในเขตรับผิดชอบปลูก ได้เทคโนโลยีด้านสิ่งทอและการทำกระดาษ แนะนำเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของมูลนิธิโครงการหลวง ส่งการผลิตตามแนวทางที่ถูกต้องและมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมถึงป้องกันการถูกจับกุมจากการเข้าใจผิดในส่วนของผู้รักษากฎหมายในพื้นที่ เพราะพืชกัญชงเป็นพืชที่เกษตรกรชาว เผ่าม้ง จำเป็นต้องปลูกพืชกัญชง เพื่อใช้ประโยชน์จากเส้นใยที่เกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติและขนบธรรมเนียม นิยมประเพณีของชนเผ่า ในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมาแม้จะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างเสี่ยงอย่างยิ่งสำหรับเกษตรกรชาวเผ่าม้ง ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของทางมูลนิธิโครงการหลวง

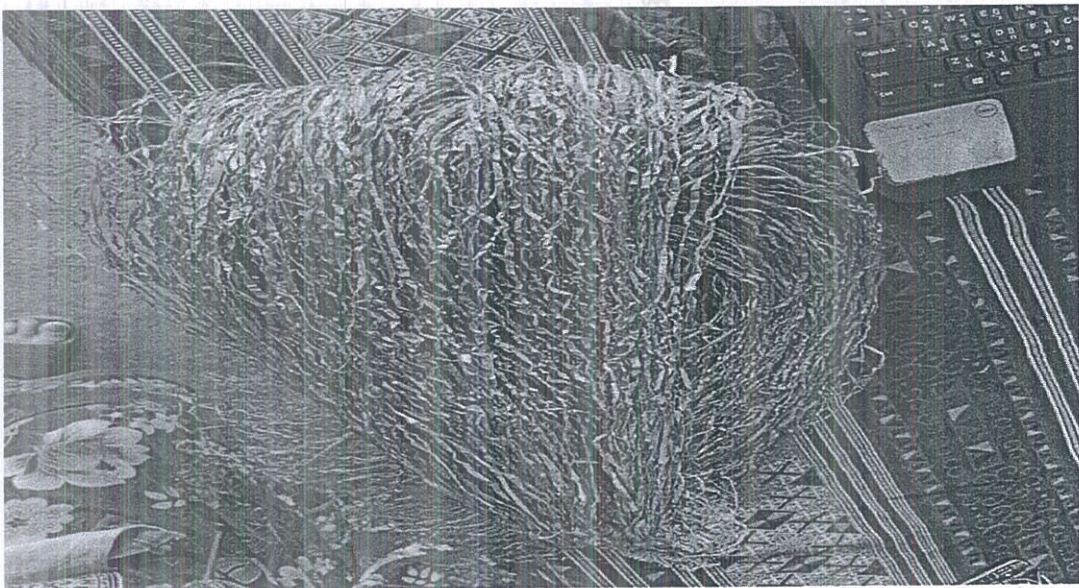
ภาพที่ 4.42 กระบวนการลอกใยกล้วยง โดยภูมิปัญญาบรรณฐานวัฒนธรรม

แต่ผลลัพธ์การดำเนินงาน ได้งานส่งเสริมการผลิต งานพัฒนาและส่งเสริมการปลูกกล้วยง และในรอบหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา คือ นับแต่ พุทธศักราช 2553 ได้ดำเนินการนาร่องส่งเสริมการปลูกกล้วยง ภายใต้การควบคุมของมูลนิธิโครงการหลวง อย่างเป็นระบบสู่วิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ในพื้นที่รับผิดชอบของมูลนิธิโครงการหลวง ได้แก่ ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ ศูนย์ฯ ขุนวาง ศูนย์ฯ แม่แฮ สถานีอินทนนท์ และศูนย์ฯ ปางอุ๋ง โดยได้รับอนุญาตจากกองควบคุมวัตถุเสพติด สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ใบอนุญาตผลิตซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 5 เลขที่ 163/2533 และใบอนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 เลขที่ 164/2553 ดำเนินการจัดทำทะเบียนเกษตรกร วัดพื้นที่-ระบุพิกัดแปลงปลูกของเกษตรกร โดยทั้งหมด 5 พื้นที่ ได้พื้นที่ปลูกรวมทั้งหมด 16.08 ไร่ แม้ว่าในอดีตชาวเผ่าม้งในพื้นที่สามหมูบ้าน จะทอผ้าด้วยใยกล้วยง เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันและสวมใส่ในพิธีกรรมต่าง ๆ และวันสำคัญต่าง ๆ ผ้าทอชาวเผ่าม้งเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาได้รับการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น การทอผ้าใยกล้วยง เป็นหนึ่งในโครงการตามพระราชเสาวนีย์ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ต้องการให้ประชาชนบนพื้นที่สูงได้มีอาชีพจากงานฝีมือแทนการทำไร่เลื่อนลอยโดยให้ชาวบ้านนำต้นกล้วยงมาทอเป็นผ้าส่งขายที่ศูนย์ศิลปาชีพ เพราะการทอผ้าใยกล้วยงเป็นสิ่งที่ชาวบ้านทำกันมาตั้งแต่อดีตอยู่แล้ว เพียงแต่ไม่ได้ผลิตเพื่อส่งจำหน่ายสมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวง จึงให้ชาวบ้านทอผ้าแล้วส่งไปขายที่ศูนย์ศิลปาชีพ สร้างรายได้ให้ครัวเรือนปีละหลายหมื่นบาทต่อครัวเรือน และ

ลวดลายผ้าปักของชาวเผ่าม้งที่นิยมทำการปักและสีบดกันมานานนั้นมีลายแม่ 8 ลาย ปัจจุบันได้ผสมผสานลวดลายได้ ดังนี้ “ลายไฮ ลายกันหอย ลายดาว ลายดอกไม้ ลายเท้าช้าง ลายพินเลื่อย ลายเจดีย์ ลายหัวใจ ลายดอกไม้ผสมดาว ลายกันหอยผสมดาว ลายกันหอยผสมลายก้าน ลายกันหอยผสมใบไม้ ลายกันหอยผสมลายลูกศร และลายเท้าช้างประยุกต์”

ภาพที่ 4.43 กระบวนและขั้นตอนการแปรรูปเส้นใยกล้วยของบนฐานภูมิปัญญา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาพที่ 4.44 เส้นใยกล้วยจากภูมิปัญญาชาวเผ่าม้ง

ภูมิปัญญาการเก็บเกี่ยวกัญชงของชนชาวม้งในพื้นที่วิจัยสามชุมชน ปลูกพืชกัญชงเพื่อใช้เส้นใยจากลำต้น ของต้นเพศผู้ที่ออกดอกใหม่ มีอายุระหว่าง 3-4 เดือน เนื่องจากจะเป็นช่วงที่เส้นใยมีความเหนียวที่สุด เเบาและเป็นสีขาวเหมาะสำหรับการใช้เป็นเส้นใยทอผ้า ผลผลิตของเส้นใยโดยเฉลี่ยคือ 45 กิโลกรัมต่อไร่ บางรายอาจได้ 150-200 กิโลกรัมต่อไร่ ทั้งนี้เนื่องจากชาวม้งจะเลือกเฉพาะลำต้นที่สวยงามเพื่อนำไปลอกเส้นใย และเว้นบางส่วนเพื่อเก็บไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ กัญชงเป็นพืชที่สามารถนำมาแปรรูปทำเป็นผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการถักทอผ้าที่มีคุณภาพดี ลักษณะของกัญชง มีลำต้นสูงมากกว่า 2 เมตร ปล้องหรือข้อยาว แตกกิ่งก้านน้อยและแตกกิ่งไปในทิศทางเดียวกัน เปลือกเหนียวลอกง่าย ให้เส้นใยาวมีคุณภาพสูง แผ่นใบเป็นสีเขียวอมเหลือง ใบมีแฉกประมาณ 7-9 แฉก เมื่อดอกจะมียางที่ช่อดอกไม่มาก เมล็ดมีขนาดใหญ่และเป็นลายบ้าง ผิวเมล็ดหยาบด้าน ใบเมื่อนำมาสูบจะมีกลิ่นหอมน้อย ทำให้ผู้เสพปวดศีรษะ มีสาร (tetrahydrocannabinol = THC) น้อยกว่าร้อยละ 0.3 การปลูกระยะห่างระหว่างต้นจะแคบ เพราะปลูกเพื่อต้องการเส้นใยเพียงอย่างเดียว สรรพคุณทางยาของกัญชง กัญชงสามารถใช้ในการรักษาโรคได้ โดยมีข้อมูลในการใช้จากส่วนต่าง ๆ คือ “ส่วนของใบ มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงโลหิต ช่วยทำให้รู้สึกผ่อนคลาย สดชื่น ช่วยให้นอนหลับสบาย ช่วยรักษาอาการวิงเวียนศีรษะ ปวดศีรษะ และช่วยแก้กระหาย ใช้รักษาโรคท้องร่วง โรคบิด และช่วยบรรเทาอาการเจ็บปวด คลายกล้ามเนื้อ รักษาโรคเกาต์ และส่วนของเมล็ด ภูมิปัญญาของชาวม้งจะใช้เมล็ดสดเป็นยาสลายนิ่ว โดยนำมาเคี้ยวสด ๆ

สรุปการเก็บเกี่ยวกัญชงของชาวม้งในชุมชนที่ศึกษานิยมใช้เส้นใยจากลำต้นของต้นเพศผู้ ที่ออกดอกใหม่ มีอายุระหว่าง 3-4 เดือน เนื่องจากจะเป็นช่วงที่เส้นใยมีความเหนียวที่สุด เเบาและเป็นสีขาวเหมาะสำหรับการใช้เป็นเส้นใยทอผ้า ซึ่งชาวเผ่าต่าง ๆ ทางภาคเหนือของประเทศไทยรู้จักกันดี และเรียกต้นพืชเพศผู้นี้ว่า “กัญชง” ในคติความเชื่อชาวม้ง “กัญชง” เป็นเสมือนสะพานเชื่อมต่อระหว่างโลกมนุษย์ โลกของเทพเจ้า และโลกของบรรพบุรุษ ถือเป็นของมงคล ชาวม้งจึงลอกเส้นใยจากเปลือกกัญชง นำมาทำเป็นสายสิญจน์ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ผูกมือให้กับเด็กที่เกิดใหม่ ใช้ในพิธีอัญเชิญหรือพิธีเข้าทรง เป็นงานประเพณีสำคัญของชาวม้ง นำมาทอเป็นเสื้อผ้าใส่ในงานมงคลและวันปีใหม่ แม้แต่ในช่วงสุดท้ายของชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายรวมถึงรองเท้านางของชาวม้งที่เสียชีวิต ล้วนทำจากใยกัญชงทั้งสิ้น ด้วยความเชื่อว่า จะสามารถเดินทางไปสู่สวรรค์และสื่อสารกับวิญญาณบรรพชนได้ หากไม่ใส่เสื้อผ้าที่ทอจากใยกัญชงแล้ว วิญญาณของผู้นั้นจะต้องล่องลอยไปอย่างไร้จุดหมาย ดังนั้น กัญชงจึงเป็นพืชดั้งเดิมที่ใช้ประโยชน์ตามประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งมานานแล้ว กัญชงมีลักษณะใกล้เคียงกับกัญชา จนคนทั่วไปแทบจะแยกไม่ออก รัฐจึงมีนโยบายห้ามปลูกกัญชงในประเทศไทย ทำให้ชาวม้งเสียอาชีพไป อีกทั้งชาวม้งในประเทศไทยยังต้องสั่งซื้อผ้าใยกัญชงเพื่อใช้ในพิธีกรรมจากม้งประเทศลาว เมื่อผ้าใยกัญชงกลายเป็นสินค้าที่ตลาดต้องการ ผลผลิตจากประเทศลาวไม่เพียงพอ ม้งลาวจึงต้องไปรับซื้อผ้าจากม้งแถบจีนยูนนานแม้ค่าชาวม้งจึงต้องเดินทาง

ไปแลกเปลี่ยนซื้อขายใยักัญชง จนกลายเป็นเครือข่ายเชื่อมการค้าขายระหว่างลาว จีน และไทย ในอนาคต เส้นใยักัญชงจะเข้ามาทดแทนเส้นใยเคมีทั้งหมด เพื่อลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม แต่สำหรับ ประเทศไทย โลกของเส้นใยไหมักัญชง (Hemp Silk) เป็นเส้นใยที่ดีที่สุดและกำลังมีอนาคตที่สดใส ในอุตสาหกรรมผ้าทอักัญชงกว่า 10 กลุ่มผลิตภัณฑ์ คือ กลุ่มอุตสาหกรรมได้แก่กลุ่มเวชภัณฑ์ยา กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเครื่องดื่มและอาหารเสริม (Super Food) กลุ่มผลิตภัณฑ์กระดาษ กลุ่มผลิตภัณฑ์สิ่งทอเสื้อผ้า กลุ่มผลิตภัณฑ์นักรักบี้, กลุ่มก่อสร้างและวัสดุภัณฑ์ กลุ่มผลิตภัณฑ์ชิ้นส่วนยานยนต์ กลุ่มผลิตภัณฑ์พลาสติกชีวภาพและกลุ่มผลิตภัณฑ์เทคโนโลยี เช่น ซูเปอร์คาปาซิเตอร์ (Super Capacitor)

สรุประยะที่ 1 การศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งผลิตเส้นใยักัญชง “การศึกษาภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยักัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน” สรุปได้ดังตารางที่ 4.2 ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยักัญชง

ตารางที่ 4.2 ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยักัญชง

การศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยักัญชง	
กุมภาพันธ์ถึงมีนาคม	เตรียมพื้นที่ปลูกักัญชงไถไร่เตรียมไร่ใส่ปุ๋ยหมักเผาหญ้า เพื่อให้เป็นซี้เถ้า
เมษายนถึงพฤษภาคม	1. เตรียมเมล็ดักัญชงที่เก็บไว้มาคัดเลือกเพื่อปลูก “จอหมั่ง” 2. การดูแลรักษาักัญชงหลังปลูก “จู่เก๋ชายชัวหมั่ง”
สิงหาคมถึงกันยายน	3. การเก็บเกี่ยว”ไลหมั่ง”
ตุลาคมถึงพฤศจิกายน	4. การลอกเปลือกต้นักัญชง “เลาหมั่ง” 5. การต่อเส้นใย “เซาะดั่ว” 6. การตีเกลียวเส้นใยักัญชง “ชีวนดื้อะ” 7. การขึ้นกากบาท “เค้อะลี” รอบแรก 8. การต้มเส้นใยักัญชงกับน้ำซี้เถ้า “ก๊วะเฉ่า” 9. การซักล้างเส้นใยักัญชง “จ๊วะสู” 10. การต้มเส้นใยกับซี้ผึ้ง “เฮาจันดื้อะ” 11. การนวดเส้นใยักัญชง “เล้าสู” 12. การนำเส้นใยักัญชงมาขึ้นกากบาทครั้งสุดท้าย “เค้อลี” 13. การทอผ้า “ดุมเต้า”
ธันวาคมถึงมกราคม	งานเทศกาลปีใหม่ม้ง “เจี้ยเป้เจา”

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง “เก๋เก๋ต่อต้าซี นอเที้ยเก๋อ้วป่าอ้วตัวต้าซีนอ”

กัญชงเป็นกลุ่มพืชเส้นใยที่มีความสำคัญไม่เฉพาะต่อชาวม้งและชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ๆ เท่านั้น ในทางวิสาหกิจชุมชนและธุรกิจสิ่งทอจัดเป็นวัตถุดิบที่สำคัญของอุตสาหกรรมสิ่งทอด้วยเส้นใย จากพืชกัญชง ได้ถูกนำมาพัฒนาด้วยภูมิปัญญาชนเผ่าเพื่อใช้เส้นใยมาทอเป็นผ้า เครื่องนุ่งห่ม ทำเป็นเชือก และเยื่อกระดาษ ณ ปัจจุบันความต้องการผลิตภัณฑ์จากพืชเส้นใยเริ่มมาตั้งแต่สมัยโบราณที่มนุษย์ รู้จักเครื่องนุ่งห่ม และมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นแม้ว่าปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์เส้นใยสังเคราะห์เกิดขึ้น ทดแทนเส้นใยจากพืช แต่เส้นใยจากพืชยังคงเป็นที่ต้องการเพิ่มขึ้นเส้นใยจากต้นกัญชง ประกอบด้วย โครงสร้างหลักคือ เซลลูโลสปริมาณร้อยละ 55-72 และสารที่ไม่ใช่เซลลูโลส ได้แก่ เฮมิเซลลูโลส ร้อยละ 8-19 ลิกนินร้อยละ 2-15 ปริมาณไขมันน้อยกว่าร้อยละ 1 และแร่ธาตุอื่น ๆ ร้อยละ 4 รวมเรียกว่า กัม (Gum) โดยโครงสร้างของเส้นใยจะถูกยึดติดกันด้วยสารที่ไม่ใช่เซลลูโลส ในการนำเส้นใยกัญชง ไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมสิ่งทอจำเป็นต้องมีการกำจัดกัมและสิ่งเจือปน

ภาพที่ 4.45 สภาพเส้นทางสู่พื้นที่วิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการปลูกกัญชง

ข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ระบุในรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใย กัญชงสรุปได้ว่า “ในส่วนของวัตถุดิบที่จะนำมาผลิตเครื่องนุ่งห่มนั้น นำมาจากชาวเผ่าม้งที่อยู่บนดอย

ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และจังหวัดตาก ในแต่ละปีหนึ่งจะมีวัตถุดิบที่สามารถหาซื้อได้ประมาณ 2,000-3,000 กิโลกรัม เพราะกัญชงยังเป็นพืชควบคุมพื้นที่การปลูก ทำให้หาซื้อได้ยาก ส่งผลให้วัตถุดิบมีราคาสูง กิโลกรัมละ 210 บาท ถ้าเป็นย้อมสีธรรมชาติ กิโลกรัมละ 450 บาท ถึง 500 บาท การนำกัญชงมาใช้ จะนำมาได้เฉพาะลำต้นที่ผ่านขั้นตอนการทำงานออกมาเป็นเส้นใย ตามภูมิปัญญาของชาวบ้าน ส่วนใบและอื่นไม่สามารถนำลงมาได้ เพราะจัดเป็นพืชที่มีสารเสพติด” (หม่อ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.46 ต้นกัญชงและผลิตผลกัญชงแปรรูปจากภูมิปัญญา

จุดเด่นของกัญชงอยู่ที่กลิ่นที่ฉุนและแรง เมื่อนำมาทำเป็นเส้นใย และมาทอเป็นผ้า กลิ่นก็จะออกมาเหมือนกับหญ้าตากแห้ง แม้ว่าจะใช้ไปนานแค่ไหนกลิ่นก็ยังคงอยู่ จึงเป็นเสน่ห์ของผ้าใย กัญชงแบบร้อยละ 100 ที่ไม่มีการปลอมปนของผ้าจากเส้นใยชนิดอื่น ๆ เพราะถ้าทอร่วมกับผ้าชนิดอื่น หรือ ย้อมสีด้วยสีเคมี กลิ่นเหล่านี้ก็หายไปเช่นกัน ลูกค้าจึงสังเกตได้ไม่ยากถ้าจะซื้อผ้าใยกัญชงแบบร้อยละ 100 และทอด้วยสีธรรมชาติ พิสูจน์จากกลิ่นที่อยู่ในเนื้อผ้า “ผ้าใยกัญชงแท้ ปัจจุบันหาซื้อได้ยาก เพราะส่วนใหญ่มีการทอแบบผสมกับเส้นใยทางเคมี มีส่วนผสมของใยกัญชงน้อยมาก เพราะต้องยอมรับว่ากัญชงทั่วโลกยังเป็นพืชควบคุม ทำให้มีวัตถุดิบน้อยและมีราคาแพง ประกอบกับในปัจจุบันส่วนใหญ่จะย้อมสีเคมี ในขณะที่จุดขาย คือ ผ้าเราได้ผ่านการตรวจสอบจากหน่วยงานที่ให้การรับรองผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก สร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าที่ต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าจากเส้นใยธรรมชาติ (หม่อ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ในส่วนขั้นตอนการผลิตจะมี 2 แบบ คือ การทอด้วยมือ และการทอด้วยเครื่องจักร แต่เดิมในอดีตใช้การทอด้วยมืออย่างเดียว แต่มีปัญหา คือ ลวดลายการทอไม่สม่ำเสมอ ทำให้โดนลูกค้าต่อราคาอยู่บ่อย แต่พอนำเครื่องจักรมาช่วยในการทอทำให้งานออกมาสม่ำเสมอ ฝ้ายคุณภาพดี และสร้างลวดลายได้มากขึ้น ที่สำคัญคือ สามารถทำงานออกมาได้เร็วขึ้น แต่ในส่วนการทอมือ ยังคงทำอยู่ เพราะลูกค้าบางคนชอบเสน่ห์ของงานทอมือที่ดูมีเอกลักษณ์ แม้จะดูไม่เรียบเหมือนกับการทอด้วยเครื่องจักร และเป็นการช่วยส่งเสริมอาชีพของกลุ่มสตรีพื้นถิ่นและชุมชนไปในตัวด้วย (จิว แซ่ท้าว, 2563, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตาม “ปัจจุบันฝ้ายไทยก็ถูกขังได้รับความนิยมอย่างมากในตลาดต่างประเทศ ตามกระแสของการรณรงค์การใช้เส้นใยผ้าจากธรรมชาติ และคุณสมบัติดีของฝ้ายไทยก็ถูกนำมาใช้ ทำให้ความต้องการของตลาดเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ทางหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจึงได้ยกเลิกพื้นที่ควบคุมการปลูกฝ้ายของเกษตรกรสามารถปลูกฝ้ายได้มากขึ้น และทางราชการยังประกาศให้ฝ้ายเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ ในปี 2552 เป็นต้นมา โดยตั้งเป้าไว้ว่าวัตถุดิบฝ้ายไทยเพิ่มขึ้นถึง 5,000 กิโลกรัม และภายใน 5 ปี จะมีฝ้ายไทยออกสู่ตลาดมากถึง 10-100 ตันต่อปี” (ปอ แซ่หว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน “ชุมชนทั้งสามหมู่บ้านมีสินค้าหลักที่ผลิตจากเส้นใยฝ้ายไทย คือ การขายผ้าทอให้ลูกค้าซื้อเพื่อนำไปผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูปออกมาจำหน่าย แต่มีบางส่วนที่นำมาแปรรูปเป็นกระเป๋าใส่โน้ตบุ๊ก เพราะหลายครั้งที่ต้องนำโน้ตบุ๊กใส่รถ และต้องตากแดด ด้วยคุณสมบัติของผ้าที่ทำจากเส้นใยฝ้ายไทยสามารถกันรังสียูวีได้ดีมาก และมีผลการวิจัยยืนยันด้วยว่า หากมีการทอผ้าที่แน่นมากพอ และผ้าหนาๆ จะสามารถป้องกันรังสียูวีได้ถึงร้อยละ 95 นอกจากกระเป๋าใส่โน้ตบุ๊ก ยังมีกระเป๋าต่าง ๆ ตามแฟชั่นนิยม เช่น กระเป๋าเดินทาง รองเท้า หมวก ของแต่งบ้าน ผ้าผืนกันแดด เสื้อผ้า และลูกค้า เป็นผู้ผลิตสินค้าระดับมีชื่อเสียง หลายยี่ห้อ (แบรนด์) ให้ความสนใจในการนำผ้าดิบจากฝ้ายไทยไปผลิตเป็นสินค้าออกจำหน่าย เช่น รองเท้ากีฬาชื่อดัง กระเป๋าเดินทางยี่ห้อดัง และแบบที่นิยมอย่างแพร่หลายในรอบปีที่ผ่านมา ฝ้ายไทยจะเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ของแต่งบ้าน กระเป๋าของใช้ นับแต่ในปี 2553 เป็นต้นมา ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าจากฝ้ายไทยจะออกมาในเรื่องของแฟชั่นนิยมมากขึ้น ลูกค้าที่เป็นผู้ประกอบการด้านเสื้อผ้า จึงได้ทดลองนำเส้นใยฝ้ายมาทอร่วมกับเส้นใยไหมแบบไทย ผลก็ออกมาซึ่งได้อย่างลงตัว และเป็นที่ยอมรับมากขึ้นตามลำดับ ในอนาคตตลาดภายในและต่างประเทศจะให้เห็นเสื้อผ้าตามแฟชั่นนิยม เครื่องแต่งกายจากฝ้ายไทยจากประเทศไทยในตลาดวงการแฟชั่นโลก และจะเป็นส่วนแบ่งการตลาดจากผลิตภัณฑ์ที่มีชื่ออย่างแน่นอน” (หมี แซ่ท้าว, 2563, สัมภาษณ์)

สภาพปัจจุบันและปัญหาการผลิตเส้นใยฝ้ายของชาวม้ง ข้อมูลเชิงลึกที่ได้ในพื้นที่ทั้งสามหมู่บ้านมีรายละเอียดในแต่ละพื้นที่ได้ข้อสรุปว่า ดังต่อไปนี้ หมอ แซ่หว่าง (2563, สัมภาษณ์); ลี สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์) เย้ แซ่อั้ง (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกันสรุปได้ว่า “สภาพปัจจุบัน คือ สมาชิกการปลูกในพื้นที่เพิ่มขึ้น มีการทยอยขอเอกสารสิทธิในการเพาะปลูก

การขยายพื้นที่ และการบุกกรุกป่าจากกลุ่มนายทุนจากพื้นราบโดยใช้คนในชุมชนเป็นตัวแทน และ ปัญหาการผลิตเส้นใยกัญชงของชาวม้ง การผลิตเส้นใยกัญชงในอดีตไม่มีปัญหาที่มากนัก แต่ปัจจุบัน จะและอนาคตจะมีเนื่องด้วยระบบการปลูกและแปรรูปจะไม่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่หันมาใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ชุมชนและท้องถิ่นจะหันมาใช้ระบบการแปรรูปแบบสมัยใหม่ การผลิตเพื่อแปรรูปเป็นอุตสาหกรรม เต็มรูปแบบจะเกิดขึ้นในอนาคต หรืออาจเกิดขึ้นแล้วในบางพื้นที่”

จ้าว แซ่ท้าว (2563, สัมภาษณ์); ชไมพร แซ่ม้า (2563, สัมภาษณ์); จ้าว แซ่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); พงษ์พันธ์ แซ่ท้าว (2563, สัมภาษณ์); มิว สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์) ประเด็น ที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “สภาพปัจจุบัน ด้านพื้นที่และระบบนิเวศกำลังถูกทำลายอย่างหนัก จริงอยู่ที่พืชกัญชงสามารถเจริญเติบโตได้ในทุกสภาพพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ชื้นและอุณหภูมิต่ำ เหมาะสำหรับพื้นที่ภาคเหนือของประเทศ และสภาพปัญหา คือ การบุกกรุกพื้นที่ป่าสงวน การทำลาย ระบบนิเวศจากการถูกแผ้วถางพื้นที่ป่าสงวน และชุมชนจะหันมาใช้ระบบการผลิตแบบสมัยนิยมและ ทอดทิ้งระบบเดิม ๆ ที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นหลัก จะถูกละเลยและเลือนหายไปในที่สุด”

หมี แซ่ท้าว (2563, สัมภาษณ์); เน้ง แซ่ซัง (2563, สัมภาษณ์); เซีย แซ่ยั้ง (2563, สัมภาษณ์); เพ็ง แซ่ซัง (2563, สัมภาษณ์); ฉา สีตากลุ่รณ์โรจน (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “สภาพปัจจุบัน คือ เจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งเข้ามาให้ความรู้ และแนะนำวิธีปลูกพร้อมให้ข้อมูล ด้านประโยชน์และคุณค่า สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและยังไม่เกิดแต่มองเห็นเค้าลางแล้วว่าจะต้องมีแน่นอน คือ ข้อที่หนึ่ง ปัญหาสภาพแวดล้อมและที่ดินทำกิน จะถูกบุกกรุกและระบบนิเวศจะถูกทำลาย ข้อที่สอง คือ กลไกทางการตลาด ระบบการค้าเสรี ทำให้เกิดการแข่งขัน ผู้รับซื้อจะกดราคา ปริมาณจะล้นตลาด ราคาจะตก เช่นเดียวกับพืชเกษตรชนิดอื่น ๆ ที่ประสบอยู่ ณ ปัจจุบัน”

ปอ แซ่ว่าง อายุ 35 ปี (2563, สัมภาษณ์); หมวย แซ่ว่าง อายุ 29 ปี (2563, สัมภาษณ์); ชูเกียรติ กำธรเดชะ (2563, สัมภาษณ์); ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “พื้นที่เพาะปลูก ณ ปัจจุบัน มีการแข่งขันและแย่งกันขอใบอนุญาตปลูก ปัญหาที่ตามมา คือ ราคาจะตกต่ำ เพราะปริมาณเพิ่มขึ้น มูลค่าไม่เพิ่มตามแต่จะลด เกษตรกรรายย่อยจะเดือดร้อนเพราะไม่เชี่ยวชาญระบบการตลาดและ ช่องทางการขาย” ข้อมูลเชิงลึกที่ได้พบ ผู้ให้ข้อมูลชี้ไปในทิศทางเดียวกันได้ว่า “กัญชง ใช้ในกลุ่ม อุตสาหกรรมหลักอยู่เพียงสามกลุ่มเท่านั้น คือ กลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ และกลุ่มปลายน้ำ”

ภาพที่ 4.47 กัญชงแปรรูปจากภูมิปัญญาพร้อมใช้เป็นวัตถุดิบเชิงอุตสาหกรรม

ในภาพรวมของการศึกษาต่อไปนี้ หมอ แช่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); ลี สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์); ปอ แช่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); หมี่แช่ท้าว (2563, สัมภาษณ์); ปาลิตา กำธรเดชะ (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “เนื่องจากพืชกัญชง ถูกขึ้นทะเบียนและจัดประเภทเป็นพืชเสพติด ประเภทที่ 5 มาแต่อดีต คือ พระราชบัญญัติยาเสพติด พุทธศักราช 2522 บุคคลหรือหน่วยงานที่จะผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเท่านั้น และบทบาทของภาครัฐในการควบคุมสังคมและการควบคุมทางด้านเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมยาสูบ และนำมาปรับใช้กับพืชกัญชง เพื่อการพัฒนากัญชงให้เป็นพืชเศรษฐกิจเช่นเดียวกับยาสูบโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นไม่มีมาแต่อดีต ทั้งที่ทราบอยู่ตลอดว่า พืชกัญชงมีคุณค่าที่สูงใช้ประโยชน์ทางอุตสาหกรรมได้เยอะมาก ต่างประเทศเขาทำกันเป็นระบบ และส่งออกผลิตภัณฑ์จากกัญชงเยอะมาก ประเทศไทยเพิ่งจะริเริ่มและปลดล็อกพืชกัญชงได้ มันเสียจังหวะและโอกาส มาอย่างยั้งไกล แม้จะมีพระราชเสาวนีย์จากพระพันปีหลวงสิริกิติ์ แต่ก็ต้องมาเสียเวลาพัฒนาสายพันธุ์วิจัยทดลองอีกมากกว่า 20 ทศวรรษที่ประเทศไทยต้องเสียเวลาและโอกาส”

ปอ แช่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); ชาดิชัย แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); มิว สว่างเจริญทรัพย์ (2563, สัมภาษณ์); จั่ว แช่ว่าง (2563, สัมภาษณ์); ชูเกียรติ กำธรเดชะ (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกันสรุปได้ว่า “แม้ว่าปัจจุบันก็เริ่มมีเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๆ เข้ามาเพาะพันธุ์ เช่น การเพาะเลี้ยง

เนื้อเยื่อ แต่ต้นทุนการผลิตจะเยาะกว่าการเพาะปลูก เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเกษตร จะส่งผลต่อเอกสารที่ต้องใช้ประกอบการพิจารณาคำขอว่า ควรจะมีเอกสารใดบ้าง ต้องขอผลิต ขอครอบครองที่ไหนบ้าง เช่น โครงการวิจัยขอปลูกที่สถานีแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ได้เป็นต้นมาเพาะเนื้อเยื่อ ต้องขออนุญาตผลิต แต่ไม่สามารถเขียนที่มาของเมล็ดพันธุ์ได้ เนื่องจากไม่มีที่มาของเมล็ดพันธุ์ อาจต้องอาศัยความละเอียดในการตรวจเอกสารมากขึ้น เนื่องจากมีความซับซ้อนมากกว่าการเพาะปลูกแบบปกติ ในพื้นที่วิจัยก็เช่นกัน กว่าจะปลูกให้เป็นพืชเพื่อใช้เป็นวัสดุป้อนเข้าอุตสาหกรรมชุมชน ชาวบ้านต้องจัดตั้งกลุ่ม และมีพื้นที่ที่ไม่ได้บุกรุกป่า และแสดงพิกัด ตลอดถึงการแจ้งรายละเอียดต่อเจ้าหน้าที่ ปัญหาต้นทุนปัญหาที่จะตามมา คือ ผลผลิตล้นตลาด ราคาต่ำ เกษตรกร จะขาดทุน”

โยธิน สืบท้าวสกุล (2563, สัมภาษณ์); หยี แซ่เฮ (2563, สัมภาษณ์); นิภา แสนซึ้ง (2563, สัมภาษณ์); ปราณี สิริโชคศิริรัตน์ (2563, สัมภาษณ์); สายชล แซ่เท้า (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “ช่วงสองสามปีที่ผ่านมา การปลูกพืชกัญชงให้เป็นพืชเศรษฐกิจพันธุ์ใหม่ ได้รับการตอบรับในระดับดี การเพาะปลูกมีประสิทธิภาพ เกษตรกรมีทางเลือก และมีรายได้เพิ่มขึ้น สภาพเศรษฐกิจชุมชนและครอบครัวดีขึ้น พื้นที่ปลูกได้ขยายจากพื้นที่เฉพาะภาคเหนือ มีการขยายข้ามภาคและต่อไปจะเพิ่มปริมาณทั้งผู้ปลูก พื้นที่ และผลิตภัณฑ์ ปัญหา คือ อนาคต จะเกิดการล้นตลาด เพราะปริมาณ และตลาดรองรับ รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แต่ส่งเสริมให้ปลูก ส่งเสริมด้านการดูแลรักษา ไม่มีช่องทางการจัดจำหน่าย และการตลาด การเพิ่มปริมาณจะเกิดการล้น และราคาตกต่ำ ดังพืชชนิดอื่น ๆ และที่สำคัญ คือ การบุกรุกเพื่อการเพาะปลูก ชาวบ้านเกษตรกรคงไม่รู้เท่าทัน กลุ่มนายทุนแน่นอน การตกเป็นเครื่องมือกลุ่มนายทุนจะเป็นอีกช่องทางในการสร้างระบบนิเวศที่เลวร้าย การลักลอบปลูกจะเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต”

ตัว แซ่หมี อายุ 65 ปี (2563, สัมภาษณ์); ชานน โขติคัตนานต์ (2563, สัมภาษณ์); เหล่า แซ่ลี (2563, สัมภาษณ์); หยี แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); หมี ชนิดาพงษ์พันธุ์ (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “การยื่นทะเบียนที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ เจ้าหน้าที่ใช้เวลาในการตรวจสอบไม่เกิน 30 วัน จากนั้นส่งไปสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เพื่อดำเนินการผ่านคณะกรรมการจังหวัด เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อยื่นที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระบวนการดังกล่าวใช้ระยะเวลาประมาณ 37 วัน ในส่วนกระบวนการของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาใช้ระยะเวลาประมาณ 75 วันทำการ เพื่อเสนอที่ประชุมคณะกรรมการยาเสพติด ก่อนนำเสนอรัฐมนตรีต่อไป ซึ่งปกติประชุมคณะกรรมการยาเสพติด เดือนละครั้ง ระยะเวลาที่รอบันทึกเสนอรัฐมนตรีกลับมาก ใช้เวลาประมาณหนึ่งเดือน ดังนั้นใช้เวลาทั้งหมดในการดำเนินการประมาณ 4 เดือน หากเอกสารไม่ครบหรือมีการแก้ไข ระยะเวลาอาจนานกว่าที่คาดการณ์ไว้ ระยะเวลาในการเดินเรื่องก็เกิน 5 เดือน จึงส่งผลกระทบต่อเกษตรกรกัญชงเนื่องจาก วงจรการปลูกเอาเส้นใยจนถึงเก็บเกี่ยวปกติปลูกก่อนหน้าฝน การเก็บเกี่ยวประมาณเดือนกรกฎาคม ถ้าปลูกเอาเมล็ด

จะเก็บเกี่ยวเอาประมาณธันวาคมถึงต้นปีมกราคมถัดไป ดังนั้นหากระยะเวลายื่นคำขอ และพิจารณาอนุญาตล่าช้า อาจไม่ได้ปลูกกล้วยในปีที่มายื่นขอ อีกส่วนหนึ่ง แต่ละ สสอ.ใช้เวลาในการดูไม่เท่ากัน ดังนั้นที่ ๆ มาขอเจ้าเดียวกันแต่ปลูกคนละอำเภอ อาจจะต้องมาติดต่อกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาหลายครั้ง เนื่องจากแต่ละสำนักงานสาธารณสุขอำเภอทำเสร็จไม่พร้อมกัน จึงต้องมาสลับหลังเรื่อย ๆ”

ข้อมูลเชิงลึกที่ได้ในพื้นที่วิจัย สรุปรวบรวมทั้งสามหมู่บ้าน ชาติชัย แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); หย่าง แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); ชั่ว อย่างยอดเยี่ยม (2563, สัมภาษณ์); จี แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); ป่า แซ่ม้า (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “กล้วยชนิดนี้ถือว่าเป็นพืชพื้นบ้านที่มีความสำคัญกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวม้งนับตั้งแต่ที่เกิดมาจนตายเป็นอย่างมาก เรียกในภาษาม้งว่า “หมั่ง” หรือ “ม่าง” ตามความเชื่อของม้ง เชื่อว่าเทพเจ้า หรือ เยอโฮ๊ะ (Yawm Saub) เป็นผู้สร้างโลก สร้างมนุษย์ และได้ประทานพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ มาให้มนุษย์ได้ใช้ หมั่งก็เป็นพันธุ์พืชชนิดหนึ่งที่ได้ประทานมาให้มนุษย์ได้ใช้ทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม ใช้น้อย และใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ชาวม้งจะลอกเปลือกกล้วย แล้วนำเส้นใยมาต่อกันเป็นเส้น เพื่อใช้เป็นเส้นด้ายและเส้นเชือก นอกจากนี้ยังใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ และใช้เป็นรองเท้าของคนตายเพื่อเดินทางไปสวรรค์ ทำเป็นเป็นด้ายสายสิญจน์ พิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนใช้ทอผ้า ทำเครื่องนุ่งห่ม ที่สำคัญคือในพิธีอ้วเน็งหรือพิธีเข้าทรง ซึ่งเป็นงานประเพณีสำคัญของชาวม้ง”

เฟ่ง แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); บังอร แซ่ย่าง (2563, สัมภาษณ์); ฟือ แซ่กือ (2563, สัมภาษณ์); วัลยา ถนอมวรกุล (2563, สัมภาษณ์); สายบัว ศรีนัยกุล (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “กลุ่มเกษตรกรเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนปลูกกล้วยงภาคเหนือตอนบน ประมาณ 25 กลุ่ม มีสมาชิกเกษตรกรเกี่ยวข้องกว่าสามร้อยพื้นที่เพาะปลูกกว่า 710.5 ไร่ ได้ดำเนินการยื่นเอกสารขออนุญาตผลิตกล้วยกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดของแต่ละกลุ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม 2564 ต่อคณะกรรมการพิจารณาพื้นที่ปลูกกล้วย ยังไม่มีการดำเนินการตรวจพื้นที่ปลูกของเกษตรกรตามรายชื่อที่ระบุในเอกสาร ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อเกษตรกรดังกล่าว ด้วยเหตุผลเรื่องฤดูกาลปลูกที่เหมาะสม หากการปลูกกล้วยงช้ากว่าเดือนมิถุนายน จะส่งผลให้ไม่ทันต่อการเก็บเกี่ยวในเดือนตุลาคมของแต่ละปี และจะได้ปริมาณผลผลิตต่ำ ไม่มีคุณภาพตลาดไม่รับซื้อ หากไม่ได้ปลูกกล้วยงในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เกษตรกรจะต้องเลื่อนการปลูกไปในต้นฤดูฝนขงปีถัดไป จะทำให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อเกษตรกรที่เตรียมพื้นที่ปลูกกล้วยงเป็นอย่างมาก เพราะเกษตรกรแต่ละรายได้ลงทุนเตรียมพื้นที่การปลูกไปมากกว่า 60,000 บาท/ไร่ หากล่าช้าจะเกิดความสูญเสียเพราะสมาชิกบางท่านต้องกู้เงินจากสหกร และเมื่อเวลาตลาดเคลื่อน ผลิตไม่ได้ผลอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย การชำระเงินต้นและเงินดอกจะทวีความรุนแรง นี่คือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว และคงจะเกิดขึ้นตามมาอย่างหาข้อยุติได้ยาก”

ข้าว แซ่เฮ้อ (2563, สัมภาษณ์); หลี แซ่ซัง (2563, สัมภาษณ์); เหยอะ ย้งยีนปิลรัตน์ (2563: สัมภาษณ์); เจ้า อายุ 36 ปี เกษตรกร (2563, สัมภาษณ์); กางเซ่ง ศิริยั้งยีน (2563, สัมภาษณ์); เย้อ แซ่ว้าง (2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า “สภาพปัญหาส่งผลให้เกิดความเดือดร้อน ทางเครือข่ายการปลูกกัญชงพื้นที่ภาคเหนือตอนบนได้มอบหมายให้วิสาหกิจชุมชนดำเนินการประสานงานกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในแต่ละพื้นที่ รวมถึงได้แจ้งเรื่องไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละพื้นที่เพื่อให้เร่งรัดการตรวจพื้นที่ปลูกกัญชงและแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น แต่ก็ยังล่าช้าอยู่ดี ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่กลับมาทวีความรุนแรงขึ้นและเกิดวิกฤตอย่างต่อเนื่องในห้วงเวลาที่ผ่านมานี้”

สรุปว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการปลูกกัญชง แยกได้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาสถานะทางกฎหมายของกัญชง เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ของความเป็นยาเสพติดเบื้องต้นของกัญชง พบว่าองค์การสหประชาชาติและองค์การอนามัยโลก และตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 สามารถวิเคราะห์ได้ว่ากัญชงเป็นพืชที่ให้สารเสพติดเช่นเดียวกับกัญชา คือ สารเตตราไฮโดรแคนนาบินอล ซึ่งเป็นสารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ซึ่งทำให้เกิดภาวะพึ่งพา แต่กัญชงมีปริมาณสารดังกล่าวน้อยกว่ากัญชาจึงทำให้ผู้เสพไม่นิยมเสพกัญชง 2. สถานะทางกฎหมายของกัญชง ตามมาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ

2. อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ คริสต์ศักราช 1961 แก้ไขเพิ่มเติม คริสต์ศักราช 1972 กำหนดให้กัญชงเป็นยาเสพติด เพราะได้จำกัดความหมายของคำว่า “ต้นกัญชา” หมายความว่า พืชใด ๆ ในตระกูลกัญชา ดังนั้น จากคำจำกัดความดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า กัญชงที่เป็นพืชล้มลุกที่อยู่ในตระกูลเดียวกันกับกัญชวย่อมถูกจัดเป็นยาเสพติดให้โทษตามอนุสัญญาดังกล่าวด้วยเช่นกัน ตามอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ คริสต์ศักราช 1961 แก้ไขเพิ่มเติม คริสต์ศักราช 1972 ได้จัดกัญชงอยู่ในยาเสพติดให้โทษประเภทสุดท้าย ซึ่งถือว่าเป็นยาเสพติดให้โทษที่มีโทษไม่รุนแรงต่อมนุษย์และอนุญาตให้ปลูก และนำกัญชามาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้เพื่อมุ่งหมายทางวิทยาศาสตร์ หรือวิจัยเท่านั้น และหากประเทศภาคีจะอนุญาตให้ปลูกพืชกัญชาเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์กัญชาหรือยางกัญชาจะต้องปฏิบัติตามข้อ 23 มาบังคับใช้

3. สถานะทางกฎหมายของกัญชง ตามมาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ ประเทศสหรัฐอเมริกายังคงให้กัญชงเป็นยาเสพติดภายใต้กฎหมายยาเสพติดของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา (Controlled Substance Act) แต่ได้ผ่อนคลายนโยบายและมาตรการทางกฎหมายลง รวมทั้งได้ออกระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกกัญชงเป็นพืชเศรษฐกิจ หากมลรัฐใดจะกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์จากกัญชงจะต้องมีองค์ประกอบตามที่รัฐบาลกลางได้กำหนดไว้ ประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศที่มีกฎหมายยาเสพติด (Narcotic Drugs Act 1967) จำกัดการใช้ การครอบครองกัญชา รวมถึงกัญชง และเป็นประเทศที่อนุญาตให้ปลูกกัญชงเพื่อวัตถุประสงค์

ทางอุตสาหกรรม สิ่งที่สำคัญในการใช้ประโยชน์จากกัญชง คือ ภาครัฐจะต้องออกกฎหมายควบคุมด้วยการออกใบอนุญาตสำหรับการเพาะปลูกและการอนุญาตสำหรับการวิจัย โดยกำหนดปริมาณสารเสพติด (THC) ที่อยู่ในต้นกัญชงให้ต่ำกว่าร้อยละ 0.5 อย่างไรก็ตามปริมาณสารเสพติดหรือสารที่เอชซีจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศในแต่ละพื้นที่ในประเทศแคนาดาเป็นประเทศที่มีประสบการณ์ในการใช้ประโยชน์จากกัญชงในเชิงอุตสาหกรรมและกำหนดให้กัญชงเป็นยาเสพติดตามกฎหมาย คือ Controlled Drug and Substances แต่ภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของกัญชงว่ามีศักยภาพที่พัฒนาในเชิงอุตสาหกรรมได้และสำหรับผู้ประสงค์จะปลูกกัญชง (Industrial Hemp) ในทางอุตสาหกรรมของแคนาดาโดยให้ความหมายของ Industrial Hemp ไว้ว่าเป็นพืชและทุกส่วนของต้นในวงศ์ Cannabis รวมถึงใบและช่อดอกซึ่งมีสารที่เอชซี (THC) ไม่เกินร้อยละ 0.3 รวมทั้งสิ่งที่ได้จากต้นกัญชงดังกล่าวแต่ไม่รวมถึงเปลือกของต้นที่ลอกแล้วหรือเส้นใยที่ผลิตจากเปลือกของลำต้นที่ลอกแล้ว และกำหนดหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ควบคุมดูแลคือ กระทรวงสาธารณสุข

4. สถานะทางกฎหมายของกัญชง ตามมาตราทางกฎหมายประเทศไทยประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่า มาตรา 5 “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับหรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” ความเป็นกฎหมายสูงสุด หรือ Supremacy of Law หมายถึง สถานะสูงสุดของกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นสถานะของกฎหมายนั้น ๆ ว่าอยู่ในลำดับสูงเหนือกฎหมายอื่นใดทั้งปวง และมาตรา 25 ได้ให้ความหมายของคำว่า สิทธิ และเสรีภาพหมายถึง บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรานั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เห็นได้ว่า การใช้สิทธิหรือเสรีภาพของปวงชนชาวไทยนั้น หากไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ก็สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพในการนั้น ๆ ได้และนอกจากนี้ประเทศไทยยังมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พุทธศักราช 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นประเด็นปัญหาภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข การป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติด เป็นประเด็นภายใต้แผนแม่บทภายใต้

ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง แผนย่อยการป้องกันและแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคง ส่วนการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรและการพัฒนาประเทศ แนวทางการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยแผนย่อยการป้องกันและแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคง กำหนดเป้าหมายเพื่อเร่งรัดดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างจริงจังให้หมดไปในที่สุด (ภายใน 10 ปี)

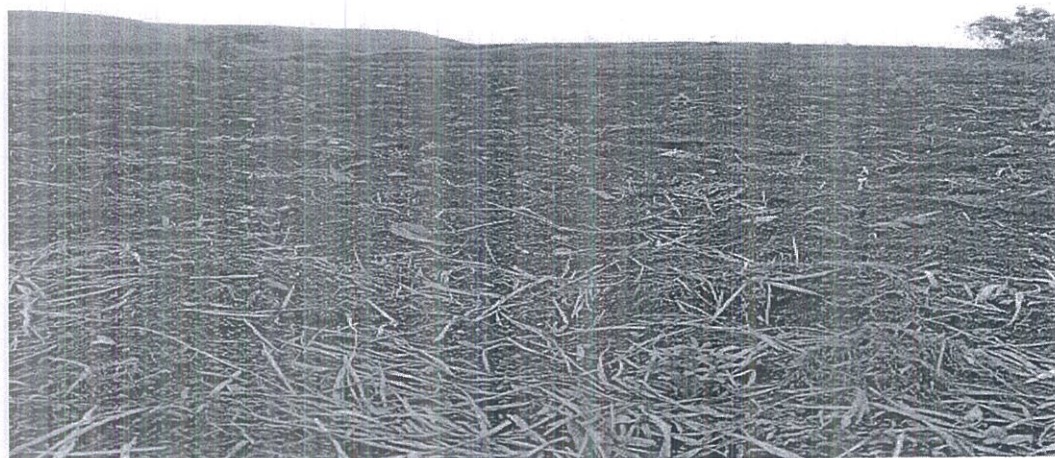
ประเทศไทยไม่ได้มีบทบัญญัติใดที่กำหนดให้กัญชงเป็นยาเสพติดให้โทษอย่างชัดเจน เนื่องจากกัญชงมิได้จัดเข้าอยู่ในยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ถึงประเภท 5 เช่นเดียวกับกัญชา พืชกระท่อม เห็ดขี้ควาย แต่กัญชงได้ถูกจัดให้เป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 เพราะกัญชงเป็นพืชล้มลุกที่อยู่ในตระกูลเดียวกันกับกัญชา การปลูกกัญชงโดยมิได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ในประเทศไทย จึงถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย และการขออนุญาตเกี่ยวกับกัญชงจะต้องมีลักษณะตามที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เห็นได้ว่าในปัจจุบันกัญชงยังคงมีสถานะเป็นยาเสพติดให้โทษในแต่ละประเทศและหลาย ๆ ประเทศได้ให้ความสนใจในการพัฒนากัญชงไปทางพืชเศรษฐกิจและในทางการแพทย์ โดยแต่ละประเทศก็ได้มีหลักเกณฑ์และมาตรการในการควบคุมปริมาณสาร THC ในกัญชง และหลักเกณฑ์และมาตรการในการควบคุมปริมาณสาร THC นั้น ต้องอยู่ในการควบคุมของหน่วยงานของรัฐ

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบำรุงและการดูแลรักษา

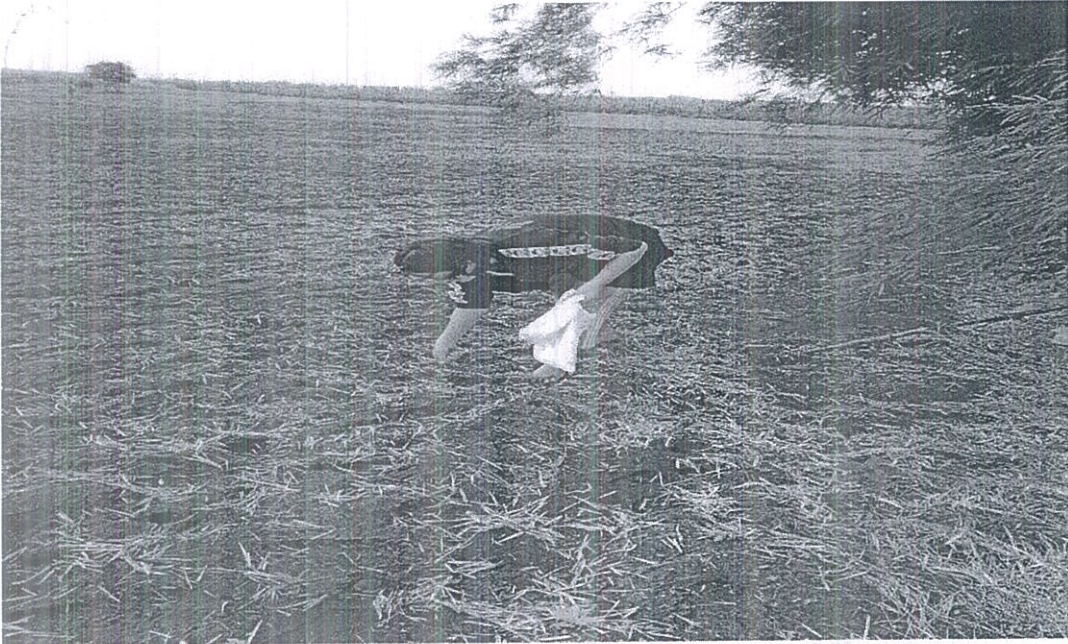
ปัญหาที่พบ ณ ปัจจุบัน “ด้านการผลิต เกษตรกรต้องการปรับปรุงดินต้องการพัฒนาการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชที่ไม่ใช้สารเคมี ปัญหาการเก็บเมล็ดพันธุ์เอง ปัญหาการควบคุมราคาและคุณภาพปุ๋ย ต้องการแก้ปัญหาแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยจัดหาทุน และปัญหาผลผลิตต่อไร่อยู่ในระดับต่ำ” (ลี สว่างเจริญทรัพย์ , 2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่เกษตรกรกังวล คือ “ด้านองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่สร้างสมและประยุกต์ใช้กับระบบการปลูกกัญชงมาอย่างต่อเนื่องแต่เมื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ชุมชนไม่มีข้อมูลที่จะใช้ในการผสมผสาน ต้องการให้มีการส่งเสริมการนำข้อมูลข่าวสารมาประยุกต์ต่อยอดสร้างความรู้ทางการเกษตรและต้องการความรู้เรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช” (แย้ แซ่อั้ง, 2563, สัมภาษณ์) “ปัจจุบันด้านระบบตลาดต้องการให้พัฒนาช่องทางตลาดให้มากขึ้น ให้เกษตรกรมองทิศทางและมีแนวทางในการกำหนดช่องทางตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายที่กว้างและยั่งยืนมากขึ้น” (จิว แซ่ท้าว, 2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่กังวลและจะก่อให้เกิดปัญหา คือ “ด้านสังคมและการรวมกลุ่ม ต้องการให้มีการพัฒนาการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองราคาขายผลผลิต ปัจจุบันเกษตรกรขาดกระบวนการนี้ ไม่มีสิทธิในการต่อรองและกำหนดราคาผลผลิตด้วยตนเอง” (ชไมพร แซ่ม้า, 2563, สัมภาษณ์)

ปัญหาการประกอบอาชีพด้านการผลิต “ปัจจุบันปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ หนี้ดินถูกทำลาย ปัญหาแมลงศัตรูพืช ปัญหาโรคพืชใบจุด ปัญหาวัชพืชหญ้าขน ปัญหาการการดื้อยาของแมลงและโรคพืช ปัญหาสารเคมี และปุ๋ยเคมีราคาแพง ปัญหาการขอรับรองมาตรฐานไม่ทราบขั้นตอนการขอรับรอง ปัญหาคุณภาพผลผลิตเสียหายจากโรคและแมลง” (จิว แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) เกษตรกรประสบปัญหาที่หนักหน่วงคือ “การไม่ได้รับข่าวสารและการเผยแพร่ความรู้จากเจ้าหน้าที่ ขาดความรู้เรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช” (พงษ์พันธ์ แซ่ท้าวอายุ, 2563, สัมภาษณ์) ด้านระบบตลาด ปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ “การขายส่งพ่อค้าคนกลาง ไม่สามารถต่อรองราคาได้ การกำหนดราคาขายได้รับราคาที่ต่ำกว่าต้นทุนการผลิต ผู้บริโภคต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงาม แต่ราคาต้องไม่แพง” (มัว สว่างเจริญทรัพย์, 2563, สัมภาษณ์) ด้านสังคมและการรวมกลุ่ม “ปัญหาที่พบมากที่สุด ณ ปัจจุบัน ได้แก่ รายได้จากการประกอบอาชีพปลูกพืชผักยังต่ำกว่าการประกอบอาชีพอื่นมีการรวมกลุ่มแต่ไม่สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ได้จริง แม้ว่ารัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะพยายามผลักดันด้านระบบการปลูก การตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย” (หมี แซ่ท้าว, 2563, สัมภาษณ์)

ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มการปลูกพืชผัก เพราะการปลดล๊อคจากรัฐบาลเรื่องพืชผักที่ เป็นพืชจัดอยู่ในสิ่งเสพติดประเภทที่ 5 “เมื่อกฎหมายเปิดช่องทางโดยเฉพาะเผ่าม้ง ณ ปัจจุบัน กลับมีปัญหา เรื่องการขออนุญาตและปลูกได้ กลับมีปัญหาที่ใบอนุญาตปลูกออกช้า เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตนไม่เหมาะสม ดึงเรื่อง และอนุญาตช้า มีผลต่อระยะเวลาเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว เพราะกัญชง แม้จะมีประสิทธิภาพด้านดินฟ้า แต่ระยะเวลาที่เหมาะสมต้องสมดุลกัน” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) ปัญหาศัตรูพืช คือ “ปัจจัยชีวภาพในการทำกิจกรรมก่อความเสียหายต่อพืชปลูก และเป็นสาเหตุทำให้ ศักยภาพของการปลูกพืชลดลง หมายถึงสิ่งมีชีวิตซึ่งทำให้ผลผลิตของพืชปลูกลดลง ศัตรูพืชที่สำคัญ ได้แก่ แมลงศัตรูพืช โรคพืช วัชพืช และ ศัตรูอื่น ๆ หากเวลาที่ได้รับอนุมัติให้ปลูกตรงกับช่วงเวลาศัตรูพืชแพร่ระบาดและเจริญเติบโต ปัญหาจะบานปลายแน่นอน” (ลี สว่างเจริญทรัพย์, 2563, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.48 สภาพพื้นที่ปลูกกัญชง

ภาพที่ 4.49 ภูมิปัญญาการบำรุงรักษา

สรุปว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบำรุงและการดูแลรักษา เกษตรกรมีหลักการพื้นฐาน และองค์ประกอบการปลูกกัญชง คือ ดินต้องร่วนซุย พื้นที่โดยรวมขึ้นแต่ไม่แฉะเป็นกรดชนิด ๆ วัสดุ ในการประกอบการปลูกในพื้นที่โล่ง อย่าให้มีพืชรบกวน เหตุผลเพราะว่า ดินในอดีตกับปัจจุบันไม่เหมือนกัน ปัญหาที่สำคัญกับกัญชงในช่วงที่ทำใบ ธาตุที่สำคัญก็คือ ไนโตรเจน ระยะการสร้างราก กิ่งใบ ใช้พวก น้ำส้มควันไม้ ต้องเอาต้นที่มีใบกำจัดที่อื่น กัญชงปลูกไม่ยาก แต่ว่าดูแลยาก

3. สภาพปัจจุบันและปัญหาการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง

สภาพปัจจุบันและปัญหา คือ “ด้วยกัญชงมีลักษณะใกล้เคียงกับกัญชา จนคนทั่วไปแทบจะ แยกไม่ออก รัฐจึงมีนโยบายห้ามปลูกกัญชงในประเทศไทย ทำให้ชาวม้งเสียอาชีพไป อีกทั้งชาวม้ง ในประเทศไทยยังต้องสั่งซื้อผ้าใยกัญชงเพื่อใช้ในพิธีกรรมจากม้งประเทศลาว เมื่อผ้าใยกัญชงกลายเป็น สินค้าที่ตลาดต้องการ ผลผลิตจากประเทศลาวไม่เพียงพอ ม้งลาวจึงต้องไปรับซื้อผ้าจากม้งแถบจันทบุรี นาน แม้ค่าชาวม้งจึงต้องเดินทางไปแลกเปลี่ยนซื้อขายใยกัญชง จนกลายเป็นเครือข่ายเชื่อมการค้าขาย ระหว่างลาว จีน และไทย” (ลี สว่างเจริญทรัพย์, 2563, สัมภาษณ์) “แต่แป้ม้งลวจ้อเต้เขอนอเซียเซีย เจเป็จอน่าเหาเป็เตเต้ เจม้งจ้อไทเนงเจอยอตัวป้อเป็ลิมา เจะลอกอโบร่งมามูเนลลอลา เจอหลอเตียเป็ โบร่งมาเขาจือยอง เขาเจอัวม้อต่อเขา” เมื่อตอนที่ใหม่ ๆ บ้านเราย้ายมาอยู่ใหม่ ๆ นั้นเราปลูกกัญชง เพื่อไว้ทอผ้าในไร่เราเรามีชาวบ้านใกล้ ๆ กับหมู่บ้านเรามาเห็นต้นกัญชงเราเขาบอกว่าต้นกัญชง จึงขอไปปลูกเราก้อให้ไป เขามาขออยู่ในช่วงสองปีแรกหลังจากนั้นไม่มาขออีกเลยเขาบอกว่าสูบไม่อร่อย และปวดหัวพวกเราไม่รู้จักต้นกัญชาว่าเป็นอย่างไรก้อไม่ว่าอะไร” (หม่อ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.50 กระบวนการเก็บเกี่ยวกัญชงบนฐานภูมิปัญญา

ศูนย์ศิลปาชีพใต้และมูลนิธิโครงการหลวงได้ให้การส่งเสริม ปีพุทธศักราช 2557 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้ส่งเสริมการปลูกกัญชงในเชิงพาณิชย์ บ้านใหม่ยอดคีรี ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ในพื้นที่ 97 ไร่ ปัจจุบันได้ขยายไปถึง 150 ไร่ โดยจัดสรรงบประมาณรวมทั้งจัดอบรมให้ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าใยกัญชง พัฒนาเครื่องมือในการลอกเปลือกกัญชงออกจากลำต้น เพื่อลดขั้นตอน ลดระยะเวลาการผลิต และพัฒนาผืนผ้าทอให้มีลวดลายที่เก๋ไก๋ หลากหลายกว่าเดิม” (หม่อม แสงสว่าง, 2563, สัมภาษณ์) การสร้างรายได้จากงานหัตถกรรม โดยมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่ได้ศึกษาวิจัยสายพันธุ์กัญชงที่มีสารเสพติดต่ำ จนสามารถขึ้นทะเบียนรับรองพันธุ์และทดลองปลูกกัญชงในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย น่าน ตาก และเพชรบูรณ์ จากนั้นเป็นต้นมา ผ้าทอใยกัญชงในประเทศก็เข้าสู่ยุคพัฒนา บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมพื้นถิ่น จึงเกิดแนวคิดการทอผสมกับฝ้าย ทอผสมกับไหม หรือแม้แต่ทอผสมกับเส้นใยผ้ายีนส์ ผลก็คือ ได้คุณลักษณะของเนื้อผ้าที่แตกต่างกันออกไป และเมื่อปรับปรุงรูปลักษณะให้ทันสมัย จนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม จึงยังเป็นที่ต้องการของตลาดคนรักงานหัตถกรรม และงานฝีมือที่มีฐานวัฒนธรรมรองรับอย่างเด่นชัดยิ่ง” (หม่อม แสงสว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.51 วัสดุแปรรูปและผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมกัญชงจากภูมิปัญญาชนเผ่า

เส้นใยกัญชง “เพราะปลูกไม่ใช้สารเคมี เมื่อปลูกจนลำต้นสูงได้ที่ประมาณ 2 เมตร จึงตัดต้น ลิดกิ่ง และยอดออก แล้วนำไปตากแดด 1 สัปดาห์ พอแห้งแล้ว จึงนำมาลอกเปลือกออกต่อกันให้เป็นเส้นยาว ก่อนนำไปต้มในน้ำเดือดที่ผสมกับขี้เถ้า เพื่อฟอกให้นุ่มและเหนียว ก่อนย้อมด้วยสีธรรมชาติ โดยผู้แก่ ผู้เฒ่าในหมู่บ้านจะช่วยกันม้วนเส้นใยกัญชงเป็นก้อน เป็นใจ เช่นเดียวกับไหมพรม เพื่อส่งต่อ กระบวนการผลิต จากนั้นก็กระจายไปให้สมาชิกในหมู่บ้าน ถักออกมาเป็นผลงานหลากหลายชนิด อาทิ เสื้อ กระโปรง กระเป๋า หมวก ผ้าคลุมไหล่ ผ้าปูโต๊ะ ปลอกหมอน เป็นต้น” (หมี แซ่ท้าว, 2563, สัมภาษณ์) ในอนาคต “จ้อเก๋ม่างซอป่าจ้อล่อหลงเป้าซอจ่า เตยซีเต๋อลู่เก้เจออไทยปาย่อหย่าอ้าวโยวซ่า เกทียหยั่วมั่วลู่เน่งหย่าเป่ซั่วเต๋อจ้อเก๋ลั่วเก๊าผ้า ยอลู่เต๋อเซอไทย ลู่เบ็งซื่ออ่อม่าเตายื่อเซี่ย ม่าผซื่อ หย่ากั้งลงอ้วจัว เก๋ลั่วลั้งเต๋อ เต๋อเซอไทยว่าเบ็ง เตยซีเต๋อจ้อเก้ เจ็งเต๋อเก้เก๋อ ผอจ่อม่ายื่อเซี่ยลีเซี่ยซา เจเตา เตากา เก๋ลั่วลั่วซาเตา หยั่วจ่อท่าเซอติอเทียลีเจา เก๋ลั่วลั่วเตยอี่จี มั่วเก๋ผ่อซี จ้อเก๋ลั่วลั่ว เต๋อเป่เซ่อมั่ว” เส้นใยกัญชงจะเข้ามาทดแทนเส้นใยเคมีทั้งหมด เพื่อลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม แต่สำหรับประเทศไทยกัญชงซึ่งเป็นเส้นใยที่ดีที่สุดและกำลังมีอนาคตที่สดใสในอุตสาหกรรมผ้าทอกัญชง หากประเทศไทยสามารถขยายฐานการปลูกกัญชงได้อย่างเสรี กัญชงจะเป็นพืชสำคัญที่จะพลิกฟื้น เศรษฐกิจไทยได้อย่างแน่นอน แต่ความเป็นจริงที่ยังไม่มีการศึกษาและแนวโน้ม คือ หากปลูกเสรีได้ และเพิ่มปริมาณอย่างต่อเนื่อง มันจะไม่ล้นตลาดหรือ พื้นที่ปลูกจะมาจากที่ใด และจะขยายอย่างไร ที่จะไม่กระทบระบบนิเวศ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.52 ผลิตรภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชงบนฐานภูมิปัญญาพื้นถิ่น

ประเทศไทยแต่ไหนแต่ไรมา มักทำอะไรก็ตาม ๆ กัน เห็นใครทำอะไรสิ่งใดแล้วได้ดีจะมีคนทำตาม และทำมากกว่าใหญ่กว่า ไม่กลัวว่าจะล้มเหลว เป็นวัฏจักรจึงประสบกับปัญหาที่ขผลล้นตลาดราคาตก อยู่เนื่องตลอดมา “พืชกัญชงที่ชาติพันธุ์มั่งปลุกอยู่ก่อนนี้ เดิมทีผิดกฎหมายถูกทำลายมาก็เยอะแต่เมื่อ ประมาณสิบกว่าทศวรรษที่ผ่านมาได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากโครงการหลวง โดยมูลนิธิโครงการหลวง ที่ให้ข้อมูลและสนับสนุนทั้งระบบการปลูก สายพันธุ์ และแนวทางการ บำรุงรักษา ตลอดถึงหาพื้นที่ จำหน่ายและช่องทางการจำหน่าย ชุมชนจึงอยู่ได้ โดย ทำตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตร ทฤษฎีใหม่ ทำให้ชุมชนและสมาชิกมีความเข้มแข็งและสมบูรณ์แบบพอเพียง และยั่งยืน ตลอดมา” (มั่ว สว่างเจริญทรัพย์, 2563, สัมภาษณ์) หลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง กับชาวม้งบนพื้นที่ราบสูง มีการปรับประยุกต์ที่สอดคล้องกันกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชนเผ่า คือ ระบบการแปรรูป จะประกอบด้วยขั้นตอนที่เป็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สืบทอดมานาน เช่น “ภูมิปัญญาลอกเส้นใยกัญชง ออกจากลำต้นกัญชง ใยกัญชงจะมีสีชาวลำผัดิบ นำใยกัญชงที่ได้มาตีให้เส้นใยแต่กออกจากกัน เป็นเส้น ๆ ด้วยน้ำในลำธารที่ไหลแรงและใช้คนสองคนในการจับเส้นกัญชงคนละด้าน นำเส้นใยกัญชง ที่ผ่านการตีด้วยน้ำแล้ว นำมาบดให้มีความนุ่ม เครื่องบดก็จะทำด้วยไม้ลักษณะเหมือนไม้บดขนมปัง แต่มีขนาดใหญ่กว่าหลายเท่า นำเส้นใยกัญชงที่บดเรียบร้อยแล้ว นำมาต้มให้เส้นกัญชงมีความนุ่มขึ้น และง่ายต่อการทอ นำเส้นใยกัญชงตากแห้งไว้เป็นเวลา 3 วัน แล้วจึงนำเส้นใยกัญชงเหล่านั้นมาย้อม ให้เป็นสีดำ และตากให้แห้งอีก 3 วัน เข้าสู่วิธีการทอผ้า ช่างทอผ้าจะมีเทคนิควิธีที่สามารถทอได้อย่างประณีต

ในเวลาอย่างน้อย 3 เดือน แก้ปัญหาความไม่ประณีตของงานทอได้ ด้วยวิธีการการนำมาบดด้วยท่อนไม้ เข้าสู่วิธีการปักลายบนเนื้อผ้า เทคนิควิธีการขึ้นอยู่กับผู้ปักว่าจะมีความเข้าใจในลายปักนั้นมากน้อยเพียงใด” (จิว แซ่ท้าว, 2563, สัมภาษณ์)

เมื่อจัดทำตามหลักภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดต่อ ๆ กันมาแล้วจะได้เส้นใยที่เหนียวนุ่ม และผลผลิตที่มีคุณภาพสูง ชนเผ่าชาวม้งกับพื้ชกัญชง มีความเชื่อมโยงทางภูมิปัญญาท้องถิ่นกับธรรมชาติ เพราะวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวม้งในภาพรวมในภูมิภาคอนุภาคเนย์ เป็นชาวชนเผ่าที่อยู่ในภาคการเกษตรเป็นหลัก ส่วนสำคัญในการดำรงชีพของประชากรเป็นส่วนใหญ่ โดยนับแต่ห้าสิบกว่าทศวรรษที่ผ่านมาวิถีชีวิตชาวม้งได้รับการพัฒนาบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดวิถีชีวิต ประเพณี รวมถึงค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ ที่สืบต่อกันมาหลายรุ่นอายุคนจนเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมผสมกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันกับชนเผ่าอื่น ๆ ส่วนใหญ่ของประเทศไทย และกลายเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ซ่อนในสังคมอย่างกลมกลืน และพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นพื้นที่เพื่อการทำเกษตรกรรม ทุกชาติพันธุ์ต่างประกอบอาชีพทางการเกษตรมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจน กลายมาเป็นวัฒนธรรมชุมชนเกษตรกรรมที่สามารถพบเห็นได้โดยทั่ว เช่น วัฒนธรรมข้าวที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่อง “โพสพ” เป็นวัฒนธรรมความเชื่อด้านการเห็นคุณค่า และประโยชน์ของข้าวที่นำมารับประทาน และใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ประเพณีการนำน้ำมาใช้ในการทำการเกษตรกับความเชื่อเรื่องของ “แม่คงคา” การใช้ดินในการเพาะปลูกกับความเชื่อเรื่องของ “แม่ธรณี” เป็นต้น ล้วนสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องของการดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพิงธรรมชาติรอบตัว หรือที่เรียกว่า “นิเวศวัฒนธรรม” ประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรอบในการตั้งถิ่นฐาน

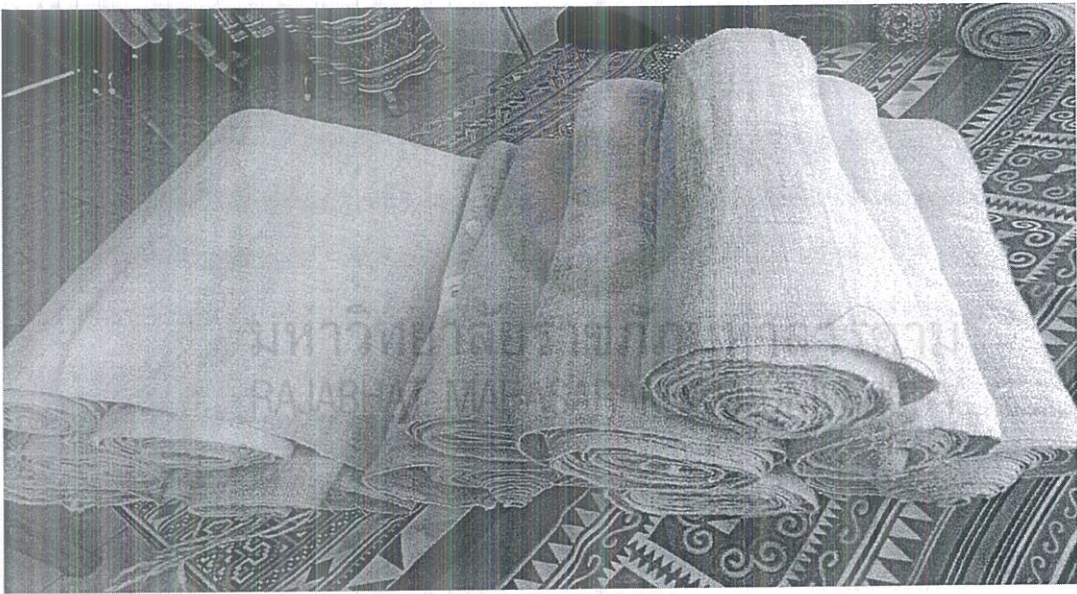
ภาพที่ 4.53 ผลิตภัณฑ์แปรรูปกัญชงเชิงอุตสาหกรรมบนฐานภูมิปัญญา

แม้ว่า “กัญชง” จะมีบทบาทต่อวิถีชีวิตชาววังมานานตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเชื่อ ความศรัทธา ที่มีมาตั้งแต่อดีตแต่เนื่องจาก “กัญชง” ถูกจัดว่าเป็นพืชผิดกฎหมายเนื่องจากเป็นสารเสพติดชนิดหนึ่ง ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 จึงถือว่า “การปลูกโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้นเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่เนื่องด้วยบริบททางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีการสืบทอดมายาวนานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาววังจึงปลูกพืชกัญชงเพื่อนำเส้นใยมาทำสิ่งทอต่าง ๆ อีกทั้งการปลูกกัญชง เพื่อนำมาแปรรูปเส้นใยตามภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น มาทอเป็นผ้าเพื่อสวมใส่นั้นเป็นวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของชนเผ่าม้ง จึงทำให้กฎหมายไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เพราะขัดกับสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตชนเผ่าม้ง ประกอบกับในห้วงเวลาดังกล่าวมีโครงการในพระราชดำริ และมูลนิธิโครงการหลวงได้เข้ามามีบทบาทและสร้างฐานพัฒนาชนเผ่าอย่างเป็นระบบ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาเกษตรทฤษฎีใหม่และศาสตร์พระราช ภายใต้หลักการที่ว่า “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน” เป็นสัญลักษณ์สามห่วง

ในรอบกว่ายี่สิบทศวรรษที่ผ่านมาหลายหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถควบคุมการปลูกและผลิตตามอำนาจและหน้าที่หรือด้วยข้อตกลงร่วมกัน สภากาชาดในอดีตและปัจจุบัน จึงยังสามารถพบเห็นการปลูกกัญชง ของชาติพันธุ์เผ่าม้งบนพื้นที่ราบสูงได้ในหลายพื้นที่ และได้รับการพัฒนาและดูแลอย่างใกล้ชิดจากมูลนิธิโครงการหลวง “มีการส่งเจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเฉพาะทางมาให้ข้อมูลและระบบการปลูกเพื่อนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ นับว่าชนเผ่าได้รับ การพัฒนาด้านการประกอบการเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมอย่างบูรณาการ ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักเกษตรทฤษฎีใหม่” (ปอ แช่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) และประเด็นที่สำคัญ คือ เมื่อรัฐบาลในขณะนั้น เมื่อได้รับกระแสพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้มีพระราชดำริสั่งให้รัฐบาลช่วยสนับสนุน และส่งเสริมให้เกษตรกรไทยได้ปลูกพืชกัญชง โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลพบพระ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่พิเศษที่ทางรัฐบาลมีการประกาศให้มีการส่งเสริม และสนับสนุนการปลูกกัญชงเป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ในครัวเรือน และในเชิงอุตสาหกรรม “นับแต่นั้น กัญชง จึงยังคงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ชนเผ่าชาววังที่บ้านใหม่ยอดคีรี ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก สืบต่อมาในปัจจุบันโดยได้รับการส่งเสริมให้ปลูกได้ในสี่สายพันธุ์” (ปอ แช่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ชาติพันธุ์ม้งมีความเชื่อว่า เมล็ดกัญชงที่ปลูกนั้น เป็นเมล็ดที่ได้รับการประทานมาจากพระเจ้า และยังเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานความอุดมสมบูรณ์มาให้มนุษย์อีกด้วย นอกจากจะมีการปลูกกัญชงเพื่อนำเส้นใยมาทอผ้า ใช้นุ่งห่มในการดำรงชีวิตแล้ว ยังมีการใช้กัญชงในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การสานเส้นใย กัญชงให้เป็นรองเท้าว เพื่อใช้สำหรับคนตายใส่เดินทางไปสวรรค์ การต่อเส้นใยกัญชงให้มีความยาว เพื่อใช้เป็นสายสัญญาณ หรือแม้กระทั่ง

การนำกล้วยงมาใช้ในพิธีที่สำคัญ คือ “พิธีอ้วนนิ่ง หรือพิธีเข้าทรง” เป็นงานประเพณีที่สำคัญของชาวม้งมาตั้งแต่สมัยโบราณ วัฒนธรรมชนเผ่าที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษรุ่นต่อรุ่น คือ “ตามวัฒนธรรมของชาวม้งนั้น ผู้หญิงหรือภรรยาของทุกบ้านจะมีหน้าที่ภายในบ้าน คือ การทอผ้า โดยผู้หญิงทุกคนจะต้องทอผ้าเป็น เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีเสื้อผ้าขาย ทำให้ต้องมีการทอผ้า เพื่อใช้ในครัวเรือนกันเอง โดยการทอผ้านั้นจะต้องทอให้ทันงานวันขึ้นปีใหม่ เพื่อที่จะได้สวมใส่ผ้าใหม่ เพื่อเฉลิมฉลองต้อนรับวันปีใหม่ด้วย แต่ละครัวเรือนจะมีการเริ่มปลูกกล้วยงตั้งแต่เดือนเมษายน และจะเริ่มทอผ้าตั้งแต่เดือนสิงหาคมไปจนถึงเดือนกันยายน จากนั้นจึงนำผ้าทอมาย้อมคราม หากผู้หญิงบ้านไหนไม่ขยัน จะทำให้ทอผ้าเสร็จไม่ทันใช้ใส่วันขึ้นปีใหม่ แสดงให้เห็นถึงคนทอผ้าบ้านนั้นเป็นคนเกียจคร้าน ผู้หญิงทุกครัวเรือนจึงต้องทอผ้าเป็น หากทอผ้าไม่เป็น ผู้หญิงคนนั้นจะหาสามีไม่ได้ เพราะมีความเชื่อกันว่า ผู้หญิงคนนั้นทำอะไรไม่เป็น และความเชื่อดังกล่าวนี้อย่างยิ่งคงสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน” (หม่อ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.54 วัตถุดิบจากกล้วยงพร้อมใช้ประโยชน์เชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอ

ในปัจจุบันพืชกล้วยงสามารถแปรรูปและทำเป็นผลิตภัณฑ์ทดแทนไม่ได้ โดยเฉพาะเครื่องเรือน การเพิ่มผลผลิตด้านผลิตภัณฑ์เครื่องเรือนจากพืชกล้วยงในภาพรวมระยะยาวจะก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ “การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน การทำลายพื้นที่ป่า ระบบนิเวศจะเปลี่ยนแปลง สารเคมีจะถูกใช้เพื่อการแปรรูปตามกระบวนการและระบบอุตสาหกรรม ภูมิปัญญาชนเผ่าดั้งเดิมจะถูกละเลย เพราะไม่ได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธีเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย จนที่สู่ระบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่

จะถูกเข้ามาแทน คนเผ่าและชาติพันธุ์รุ่นใหม่จะถูกตัดตอนด้วยวิธีสมัยใหม่จนล้มรากเหง้าดั้งเดิมอย่างที่ชนพื้นราบเป็นอยู่” (หม่อ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ภูมิปัญญาแก้ปัญหาการเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง กัญชง พืชเศรษฐกิจที่ผูกพันกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ชนเผ่าชาวม้งมาอย่างยาวนาน อารยธรรมที่สวยงาม บวกกับคุณสมบัติของกัญชง ที่เป็นพืชสร้างคุณประโยชน์ได้หลากหลายและช่วงเวลากว่าทศวรรษ ที่ผ่านมา นี้นุถุกรรมโครงการหลวงได้ใส่ใจศึกษาพัฒนาและทำการทดลองเพื่อค้นหาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากกัญชง โดยมีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมชาวม้ง ผ่านสินค้าแปรรูปจากกัญชง และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในชุมชนไปพร้อม ๆ กัน” (จิว แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) จากการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง “วิถีชีวิตและภูมิปัญญาด้านกัญชง ชาวม้งที่มีความผูกพันกับกัญชงในทุกช่วงเวลาของชีวิต นอกจากจะเป็นพืชเศรษฐกิจที่เพาะปลูกเพื่อสร้างรายได้แล้ว เส้นใยกัญชงยังถูกนำมาถักทอเป็นเปลสำหรับเด็กแรกเกิด เสื้อผ้าสำหรับสวมใส่ในชีวิตประจำวัน และในบั้นปลายของชีวิต ชุดจากใยกัญชงจะช่วยคุ้มครองดวงวิญญาณของชาวม้งเมื่อพวกเขาหมดลมหายใจ ชาวม้งจึงมีความผูกพันกับกัญชงอย่างเหนียวแน่น ภูมิปัญญาของชาวม้งที่ใช้ในการเพาะปลูก เก็บเกี่ยว และผลิตเส้นใยกัญชงนี้เอง ที่ทำให้กัญชงไทย มีคุณสมบัติที่แตกต่างจากกัญชงประเทศอื่น ๆ จึงได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่อง” (ลี สว่างเจริญทรัพย์, 2563, สัมภาษณ์) พระราชบัญญัติพืชกัญชง ได้รับการปรับแก้ผ่อนปรนให้พืชกัญชง ไม่เป็นพืชต้องห้าม ชุมชนจึงกำหนดเป้าหมายว่ากัญชงกัญชงของชาติพันธุ์ชนเผ่าม้ง ควรจะเป็น “กัญชงไทย” หรือ “แฮมพ์ไทย” (Hemp Thai) นอกจากการทำกัญชงไทยเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับจากต่างประเทศแล้ว “กัญชงไทย” หรือ “แฮมพ์ไทย” และนำเอาสินค้าแปรรูปจากกัญชงมาพัฒนาต่อยอดให้มีความหลากหลาย นับเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และรายได้ให้กับชุมชน “สิ่งที่ตามมา คือ การพัฒนาอุปกรณ์เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน เช่น มีก๊ทมือจำนวนมากขึ้น เพิ่มจำนวนก๊ทที่ทำงานได้หลากหลายมากขึ้น มีการสอนเทคนิคการทอผ้า ปักผ้า พัฒนาฝีมือของคนในชุมชน และนำเอาเครื่องจักรมาช่วยทุ่นแรงในการแยกเปลือกกับตัวแกนของต้นกัญชงเพื่อให้ทำงานได้เร็วขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนเติบโตเข้มแข็ง มั่นคง ทั้งระบบสังคมและเศรษฐกิจ” (จิว แซ่ท้าว, 2563, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 4.55 วัตถุดิบพร้อมแปรรูปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ

ภาพที่ 4.56 กระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เชิงอุตสาหกรรม

ภาพที่ 4.57 ผลิตภัณฑ์สิ่งทอเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปจากพืชกัญชง

สภาพปัญหาที่เกษตรกรต้องเฝ้าระวังในอนาคตไม่ใช่ระบบการบำรุงรักษาและกระบวนการเก็บเกี่ยวและหลังเก็บเกี่ยว เพราะสภาพเป็นจริงทั้งสองประเด็นชุมชนและชาวม้งได้รับและประสบมาแล้วอย่างต่อเนื่องและยาวไกล แต่สิ่งที่กลุ่มเกษตรกรจะต้องคำนึงถึงอย่างเร่งด่วน คือ ตลาดรองรับชนิดของสายพันธุ์ ความรู้ความเข้าใจในการปลูก ราคาขาย ความสามารถในการแข่งขัน สภาพอากาศ เทคโนโลยีในการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตและคุณภาพตามความต้องการของตลาดเช่น “พื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่ทำกิน ประมาณ 685,658 ไร่เศษ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใด ๆ แสดงการครอบครอง 55 ชุมชน 63,896 คน และ 20,599 ครัวเรือน ล้วนไม่มีเอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ทำกิน และการขออนุญาตปลูกจะไม่ได้รับการอนุญาต ประเด็นการปลูกเพื่อเอาเส้นใยหรือเมล็ดมีอุปสรรคไม่มากนักเนื่องจากได้ผลผลิตที่ค่อนข้างแน่นอนในเชิงปริมาณ” (ชาติชัย แซ่ย่าง, 2563, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามเนื่องจากการผลิตแปรรูปจากพืชกัญชงของไทยยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการอนุญาตให้มีการเพาะปลูก ในขณะที่นานาประเทศเช่นจีนได้เริ่มมีการผลิตและแปรรูปในอุตสาหกรรมต่าง ๆ มากขึ้นอย่างต่อเนื่องมาก่อนหน้านี้แล้ว สิ่งที่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการ คือ “การสร้างระบบความร่วมมือกันในช่วงแรกควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตระหว่างไทยกับนานาชาติ ในทุกประเทศที่มีระบบการปลูกกัญชงเพื่อการอุตสาหกรรม ทั้งนี้ “เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในด้านการลงทุนและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาสินค้าจากกัญชงให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานในระดับสากลเพื่อการส่งออกในอนาคตอีกด้วย” (ชาติชัย แซ่ย่าง, 2563, สัมภาษณ์) “อย่างไรก็ตาม การปลูกกัญชงควรคำนึงถึงผลิตภัณฑ์

ที่ต้องการเพื่อคัดเลือกสายพันธุ์ วิธีการปลูก และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยอยู่ภายใต้กฎหมาย และมาตรฐานของสินค้า” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการใช้ ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง “เนื่องจากกัญชงได้รับการปลดล็อก จากพืชต้องห้าม ตามพระราชบัญญัติยาเสพติด “จึงยังผลให้พืชกัญชงได้รับการสนับสนุนให้เป็นพืชทางเลือกและปลูก เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบเชิงอุตสาหกรรม สิ่งที่ชุมชนและสังคมต้องตระหนักและจะเกิดปัญหาตามมา คือ การบุกรุกป่าและการทำลายระบบนิเวศ” (ชาติชัย แซ่ย่าง, 2563, สัมภาษณ์) นักวิชาการจากโครงการ หลวงได้ให้ข้อมูลกับเกษตรกรในพื้นที่ว่า “ประเทศไทยสามารถปลูกพืชกัญชงในพื้นที่โล่งได้ตลอดทั้งปี เพราะสภาพอากาศเอื้ออำนวย และพืชกัญชงมีอายุสั้น 4 เดือน ก็เก็บเกี่ยวได้แล้ว และมีต้นทุนต่ำกว่า ปลูกแบบพืชชนิดอื่น ๆ อยู่มาก แม้ว่าต้นทุนการปลูกเริ่มแรกจะสูงกว่าพืชอื่น แต่ในระยะยาวต้นทุน ต่อหน่วยจะลดลง” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ชาวม้งนับเป็นเกษตรกรไทยมีความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรที่ประณีต ที่เหมาะกับการปลูกกัญชง ที่ต้องการความดูแลแบบละเอียด คล้ายกับการปลูกพืชอื่นๆ เช่น มะเขือเทศ แคนตาลูป และผักในบ้านเรา ประกอบกับ ความต้องการจากตลาดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ทั้งจากตลาดในประเทศและตลาดโลก ส่งผลให้เกิดการเร่งอย่างผิดวิธีและไม่เป็นธรรมชาติ ในอนาคตจะเกิดผลเสียทั้งกับเกษตรกรเองและ ระบบนิเวศในพื้นที่ ในระยะยาว” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการใช้ ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง “มองจากตลาดภายในประเทศ แม้ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น แต่เห็นบางมุมมองว่า “แม้ประเทศไทยมีความพร้อมและได้เปรียบในการปลูกเมื่อเทียบกับ ต่างประเทศ สภาพภูมิประเทศและอากาศที่เอื้ออำนวย กัญชงเป็นพืชที่เหมาะสมกับอากาศค่อนข้างเย็น 13-22C ส่งผลให้ปลูกได้ดีและให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงในพื้นที่เหนือเส้นศูนย์สูตร สำหรับไทยนับเป็น พื้นที่ที่เหมาะสม โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนที่มีอุณหภูมิเฉลี่ย 18-33C^{1/}” (ชาติชัย แซ่ย่าง, 2563, สัมภาษณ์) และผลิตภัณฑ์มีราคาสูง เช่น “น้ำมันจากเมล็ด ลิตรละ 500-1,200 บาท ราคา CBD ลิตรละ 100,000-120,000 บาท และหากแปรรูปลิตรละ 180,000 บาท” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

เมื่อชุมชนและเกษตรกรได้รับข้อมูลที่เป็นมาตรฐานจึงส่งผลในทางจิตวิทยาด้านผลตอบแทนสูง กว่าพืชอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับพืชไร่ท้องถิ่นที่ส่วนใหญ่ราคาและปริมาณการผลิตค่อนข้างผันผวน ตามทฤษฎีโยแมงมุม “กัญชงนับเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร อาทิในพื้นที่ 1 ไร่เท่ากัน การปลูกกัญชงในที่โล่งให้ผลตอบแทนสูงกว่าข้าว 6 เท่า และสูงกว่าข้าวโพดถึง 40 เท่า (เฉลี่ย 3 ปี พุทธศักราช 2563-2566) และในโรงเรือนระบบน้ำหยดได้ผลตอบแทนสูงกว่าปลูกแคนตาลูป ถึงประมาณ 3 เท่า” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) ควรมีการให้ความรู้การปลูกแก่เกษตรกร เนื่องจากกัญชงเป็นพืชใหม่ สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง “ไม่มีการส่งเสริมการให้ความรู้ให้แก่เกษตรกรจากผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ อย่างเป็นระบบ

นอกจากผู้เชี่ยวชาญจากมูลนิธิโครงการหลวงเท่านั้น” (หม่อ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) ควรกำหนดพื้นที่ปลูก และสัดส่วนการปลูกในปริมาณที่เหมาะสม “แม้เกษตรกรไทยจะมีทักษะในการทำเกษตรประณีตอยู่แล้ว แต่ช่วงแรกถือเป็นช่วงลองผิดลองถูก เกษตรกรจึงควรเริ่มปลูกทีละน้อยจนมีความชำนาญแล้วค่อยเพิ่มพื้นที่ปลูกเมื่อมั่นใจว่าผลผลิตมีคุณภาพตามต้องการ และได้มาตรฐานสากล” (ชาติชัย แซ่ย่าง, 2563, สัมภาษณ์) ไม่มีศูนย์รวมแหล่งข้อมูลสถิติและองค์ความรู้ที่ถูกต้อง “การสนับสนุนพืชผักของ เพื่อเป็นพืชทางเลือกทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกษตรกรและผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ จากข้อมูลที่น่าเชื่อถือให้ได้มากที่สุดและภาครัฐสามารถใช้ติดตามภาวะตลาดกัญชง เพื่อออกมาตรการ สนับสนุน หรือควบคุมทางกฎหมายสิ่งเสพติดได้ทันทั่วทั้ง” (ชาติชัย แซ่ย่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ปัจจุบันแม้ว่าในทางกฎหมายจะได้รับการผ่อนผันและยกเลิกแล้ว “แต่ในความชัดเจนและเหมาะสมของกฎหมายในทางปฏิบัติ ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะมีผลต่อความเชื่อมั่นของเกษตรกรและ นักธุรกิจ เพราะหากเปลี่ยนแปลงภายหลังจะส่งผลกระทบต่อ การปลูกและการลงทุนที่เกิดขึ้นก่อนหน้า” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) การทำงานของภาครัฐ “โดยเฉพาะหน่วยงานที่มีส่วนโดยตรงควรมี การประสานความร่วมมืออย่างเป็นระบบ เพื่อลดความซับซ้อนของกฎเกณฑ์ที่เป็นอุปสรรค ในการเข้าถึงและปลูกกัญชง ที่ผ่านมายังไม่สนองความต้องการให้กับเกษตรกร ในการช่วยลดภาระ ในการทบทวนกฎหมายและระบบการให้ใบอนุญาตในการเพาะปลูก” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) ประเด็นที่เป็นปัญหาสำหรับเกษตรกร ที่ปัจจุบันอยู่ในช่วงวิกฤตไวรัสโควิด-19 ทั้งรอบแรก ๆ และรอบใหม่ “การสนับสนุนแหล่งเงินทุน สำหรับเกษตรกรถือเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ รัฐยังไม่มีมาตรการสนับสนุนที่ชัดเจน เกษตรกรไม่มีแหล่งทุนมาสนับสนุนจึงเป็นเหตุผลที่พืชผักของ ยังไม่เพิ่มปริมาณตามเป้า” (หม่อ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์)

ปัญหาในอนาคต คือ “เต๋อเป่าเต๋อจ้อเก๋ก๊อคือเฮา ตะซีเป้เซวเต๋ล่าเต๋จีมัวเดอ เต๋อหน่อจื่อ จัวยอหน่อจื่อทู้จ้อดูไปเต๋จัวเป้เซ่งซ้อ จัวล่าเม่งเป้เซ่อ เซ่งบูเยอจื่อกั้ว จื่อก้อ จื่อลูเอาเต๋เซอลูอัวเผ๋อ เก้เซ้วเดอแกงลาปาเต๋อเก๋จ้อน้อจ้ออ้ว จ้อน้อเจ้อเฮา จีปูกั้วลามาโป่งเก ลือฮยา กั้วลวงกัหรือหมาเที้ย เต๋อลาหล่า จีปูเป้เซ่อมั่วนู่เก” ปัญหาที่ดินทำกินและการปลูก เพราะปัจจุบันที่ดินของเกษตรกร ในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใด ๆ เลยการถือครองโดยทหารผู้จัดสรรให้ตั้งแต่บรรพบุรุษแรก อพยพเข้าตั้งถิ่นฐานและขยายเป็นชุมชนขนาดต่าง ๆ การควบคุมปริมาณผลผลิตในภาพรวม เพื่อไม่ให้กลไกราคากัญชงดำเนินรอยตามทฤษฎีใหม่และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยไม่เกิดปัญหา ดังเช่นกับพืชอื่น ๆ ที่เกษตรกรหันไปปลูกกันในช่วงแรก ๆ และเพิ่มปริมาณจนล้นตลาดแล้วราคาคงต่ำ จนเป็นเหตุให้เกษตรกรมีหนี้สินพอกพูนจนหน้าตักใจ” (ชาติชัย แซ่ย่าง, 2563, สัมภาษณ์) การกำหนด พื้นที่ปลูกที่ควรคำนึงถึง คือ “พื้นที่การปลูกและผลผลิตของพืชเศรษฐกิจอื่น การส่งเสริมการปลูกกัญชง ไม่ควรกระทบต่อพื้นที่และปริมาณผลผลิตพืชชนิดอื่นจนเข้าสู่ ภาวะการขาดแคลน” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) ระบบการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอย่างต่อเนื่อง “การส่งเสริมงานวิจัยและ

การพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ เป็นพันธมิตรทางธุรกิจ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศในระยะยาว ทั้งมิติของการเกษตร และอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องทั้งระบบ ณ ปัจจุบัน ยังไม่เป็นระบบที่เด่นชัด” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) ปัจจุบันเกษตรกรในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาทิ “ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด ความแปรปรวนของฤดูกาล ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง พันธุ์พืชที่มีอยู่ไม่สามารถปรับตัวต่อสภาวะอากาศที่เปลี่ยนไป” (หม่อ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) เป็นที่น่าสังเกตว่า “ประสบการณ์ของเกษตรกรยังพอสอดคล้องการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนก็ตาม บางครั้งไม่สามารถเตรียมการได้ทันทำให้มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียผลผลิตและมีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น” (มัว สว่างเจริญทรัพย์, 2563, สัมภาษณ์) “ประเด็นความผันผวนของราคาพืชผลความไม่เพียงพอของน้ำ ปัญหาน้ำท่วมภัยแล้งในบางพื้นที่ที่ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ รวมทั้งแรงงานสูงอายุมากขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตภาพการผลิตอยู่ในระดับต่ำ” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) จ่อเกอ้วจัวลออ้วเค้าเจอลอมัวเจียวอ้วเจายู๋อ้วเจียเจียเตอเจายูซซี่ ทัยก่าซีซิ่นอเจ้อจี้เตานัวเตหฺร่าเน่งนัวยั่วเซ่งเจ็ง” ปัญหาที่สำคัญ คือ การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตจะช่วยลดปัญหาในการผลิตมากขึ้น ช่วยเพิ่มรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้น ช่วยลดช่องว่างในการพัฒนาและความเหลื่อมล้ำได้ ปัจจุบัน ยังไม่มีการพัฒนาและสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ อย่างเด่นชัด (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) เจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญจากมูลนิธิโครงการหลวงให้ข้อเสนอแนะว่า “เกษตรกรควรเน้นเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ ในเชิงพาณิชย์ควบคู่ไปกับส่งเสริมการตลาดแนวทางการส่งเสริมเทคโนโลยี ควรเริ่มให้กับเกษตรกรกลุ่มนวัตกรรมหรือผู้มีแต่ความเป็นจริง คือ ยังไม่ปฏิบัติอย่างเป็นระบบและทำอย่างต่อเนื่อง” (ปอ แซ่ว่าง, 2563, สัมภาษณ์) เกษตรกรรมมีแนวโน้มยอมรับนวัตกรรมใหม่ ๆ “แต่องค์กรและรัฐ ยังไม่มีแนวทางสนับสนุนที่ชัดเจน เกษตรกรยังเป็นกลุ่มที่พร้อมรับความเสี่ยง ภายใต้อุปสงค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางวัฒนธรรมไม่มีความสามารถในการลงทุนที่ใช้ต้นทุนต่ำ” (ชาติชัย แซ่ย่าง, 2563, สัมภาษณ์) เกษตรกรทั้งหมด “หลายคนเป็นประชาชนผู้เกษตรเฉพาะกลุ่ม ที่มีความองค์ความรู้แบบดั้งเดิม เกษตรกรรุ่นใหม่ที่มาจากอาชีพอื่น ๆ ไม่เข้าใจบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น และองค์ความรู้ดั้งเดิมของชนเผ่าการออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้อุปสงค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อรองรับการเจริญเติบโตที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม การพัฒนาทักษะและงานใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และการบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่พร้อมดำเนินการยังไม่มีระบบที่ชัดเจน” (มัว สว่างเจริญทรัพย์, 2563, สัมภาษณ์)

สรุปว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชผัก ผักสด ด้านวิถีการเนิ่นชีวิต ชาวเมืองยังคงปฏิบัติวิถีชีวิตตามแบบดั้งเดิมไว้ได้อย่างดี วัฒนธรรม คือ ศิลปะบนผืนผ้าเครื่องแต่งกาย ความเชื่อ-พิธีกรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้รักษาและสืบทอดจากบรรพบุรุษไว้อย่างเข้มแข็ง มีวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นฐานภูมิปัญญา พร้อมกับการสืบทอดและปฏิบัติตามประเพณีชีวิตและ

ประเพณีทางสังคมตามรูปแบบขั้นตอนของตนเองได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถสืบทอดวิถีชีวิตของตนเองไว้ได้โดยผ่านองค์ประกอบสำคัญคือ สมาชิกครอบครัว ความร่วมมือของชุมชน และการสนับสนุนจากภาครัฐและสมาคมที่เป็นผลทำให้พวกเขายังคงมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วแต่ชาวม้งกลุ่มนี้ก็สามารถรักษาและสืบทอดวิถีชีวิตของตนเองให้คงอยู่ได้ในปัจจุบันชาวม้งเป็นชาติที่มีความเด่นชัดในด้านการแต่งกาย โดยมีเครื่องแต่งกายที่แตกต่างกับชาวอื่น ๆ ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ การดำรงชีวิต และวัฒนธรรมของชาวม้ง และเนื่องจากชาวม้งสามารถแบ่งเป็นหลายกลุ่มย่อย ดังนั้นแต่ละกลุ่มย่อยจึงมีลักษณะการแต่งกายที่ต่างกันอย่างเล็กน้อย สำหรับชาวม้งในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวม้งกลุ่มดำ และมีจำนวนน้อยที่เป็นชาวม้งกลุ่มขาว มีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นที่สังเกตได้ที่อยู่อาศัย ชาวม้งจะเลือกพื้นที่ เพื่อสร้างเป็นหมู่บ้านและชุมชน และมักเลือกพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ สมบูรณ์และมีแหล่งน้ำ

สรุประยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง “การศึกษาภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน” สรุปได้ดังตารางที่ 4.2 ในเรื่องของสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง

ตารางที่ 4.3 สภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง

สภาพปัจจุบัน	สภาพปัญหา
<p>สภาพปัจจุบันการปลูก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การปลูกด้วยเมล็ดพันธุ์ดั้งเดิมเพื่อการค้าไม่ได้เพราะขาดการรับรองเมล็ดพันธุ์ 2. กัญชงปลูกมากขึ้นและมีการส่งเสริมการปลูกเพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจต้องรอเมล็ดพันธุ์จากหน่วยงานที่รับรอง 	<p>สภาพปัญหาการปลูก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เมล็ดพันธุ์ดั้งเดิมไม่สามารถปลูกเป็นแปลงใหญ่ได้เพราะขาดการรับรองเมล็ดพันธุ์ 2. การปลูกกัญชงให้ถูกต้องตามกฎหมายผู้ปลูกขาดเอกสารที่ทำกินเข้าสู่ระบบตามกฎหมายไม่ได้การอนุญาตให้ทำการปลูกล่าช้าทำให้ปลูกไม่ตรงตามภูมิปัญญา
<p>สภาพปัจจุบันการดูแลรักษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การดูแลรักษาการปลูกกัญชงปลูกแปลงใหญ่ต้องใช้ทรัพยากรในการดูแลบำรุงรักษา 2. การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศทำให้ภาวะฝนทิ้งช่วงเพราะปลูกช้า 	<p>สภาพปัญหาการดูแลรักษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดทรัพยากรในการลงทุนการปลูก 2. เมื่อปลูกในพื้นที่เดิมจะมีปัญหาในเรื่องโรคและแมลง

(ต่อ)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

สภาพปัจจุบัน	สภาพปัญหา
สภาพปัจจุบันการเก็บเกี่ยว 1. การขาดแคลนแรงงานที่มาช่วยกันต้อง จ่ายค่าแรงงานที่มาเก็บเกี่ยวผลผลิต 2. ใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยว	สภาพปัญหาการการเก็บเกี่ยว 1. แรงงานในชุมชนมีน้อยลงเพราะไปทำงาน ในเมืองมากขึ้นขาดเครื่องจักรที่ครอบคลุม ขั้นตอนการเก็บเกี่ยว

ระยะที่ 3 การพัฒนาการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชน “แก้วปาอ้าวตัว จ้อล่ออ้าวเต่าเจอ เที้ยอ้าวอ้าวอ้าวนอจาหาตื้อยอ”

การพัฒนาการผลิตเส้นใยกัญชงโดยภูมิปัญญาชาวม้งมีกระบวนการดังนี้ ในการศึกษา
 ภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนในครั้งนี้ได้ศึกษาในเชิงลึกถึงกระบวนการ
 ผลิตเส้นใยกัญชงโดยภูมิปัญญาของชาวม้งในบริบทของพื้นที่ที่สามารถถ่ายทอดเป็นภาพรวม
 ของกระบวนการผลิตเส้นใยบนฐานภูมิปัญญาชาวม้งซึ่งมีกระบวนการตามขั้นตอนก่อนที่จะได้
 แนวทางการพัฒนาพบว่ามีกระบวนการดังนี้

1. ภูมิปัญญาผลิตเส้นใยกัญชงในชุมชน

1.1 พันธุ์กัญชง “โหนงม้ง”

พันธุ์ที่ปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษในปัจจุบันได้รับ
 การส่งเสริมจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ สวพส. ปรับปรุงและ
 ขึ้นทะเบียนพันธุ์ปัจจุบัน สวพส. ได้ขึ้นทะเบียนพันธุ์กัญชงแล้ว รวม 8 พันธุ์ ประกอบด้วย
 ในปี พ.ศ. 2554 จำนวน 4 พันธุ์ คือ RPF1 RPF2 RPF3 และ RPF4 และในปี พ.ศ. 2564 จำนวน 4 พันธุ์
 คือ RPF5, RPF6, RPF7 และ RPF8 ที่ผ่านมาเกษตรกร ได้มีการนำเส้นใยจาก “กัญชง” มาใช้
 ในอุตสาหกรรม สิ่งทอเป็นหลัก การเลือกใช้พันธุ์กัญชง RPF1-8 ให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ดังนี้

1.1.1 พันธุ์ RPF1-8 สามารถปลูกเพื่อผลิตเส้นใย

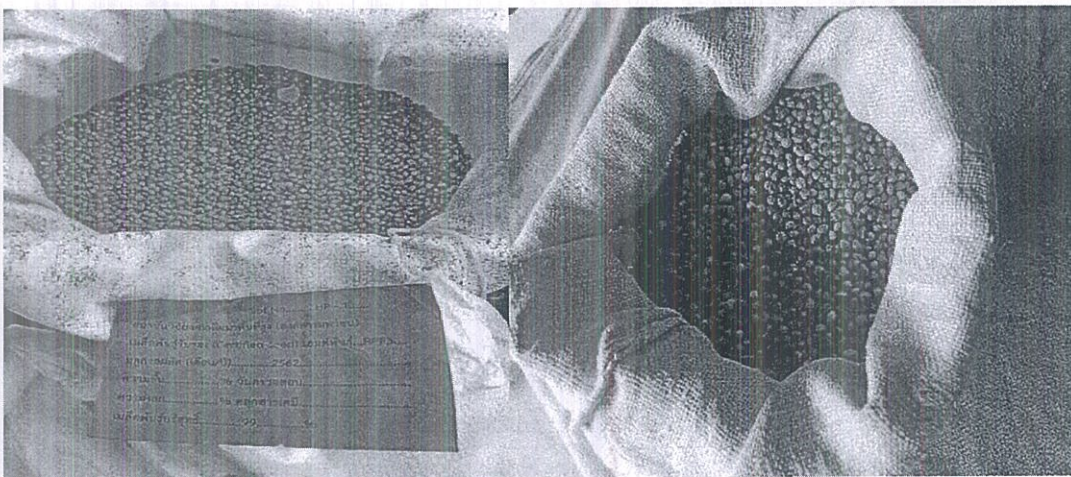
1.1.2 พันธุ์ RPF1-4 สามารถปลูกเพื่อผลิตเมล็ดบริโภค

1.1.3 ระดับความสูงของพื้นที่ หากเป็นพื้นที่ราบทั่วไป อุณหภูมิจะสูงกว่าพื้นที่สูง
 ควรเลือกใช้พันธุ์ RPF3 หรือ RPF7 ซึ่งมาจากแหล่งพันธุ์เดิมมาจากพื้นที่ระดับความสูง 990 เมตร
 จากระดับน้ำทะเล รองลงมาคือพันธุ์ RPF1 หรือ RPF5 ซึ่งมีแหล่งพันธุ์เดิมมาจากพื้นที่ระดับความสูง
 1,200 เมตร จากระดับน้ำทะเล

1.1.4 การปลูกเพื่อผลิตเมล็ดสำหรับการบริโภค พันธุ์ RPF1-4 สามารถให้คุณค่าทางโภชนาการในเมล็ดได้ใกล้เคียงหรือเทียบเท่าพันธุ์ที่ผลิตเป็นการค้าในต่างประเทศ

1.1.5 พันธุ์สำหรับการผลิตช่อดอกโดยเฉพาะนั้นยังอยู่ระหว่างการปรับปรุงพันธุ์ แต่หากจะใช้ไปพลางก่อน หรือใช้วัตถุดิบจากเศษใบที่เหลือจากระบบการผลิตเมล็ด ก็สามารถใช้พันธุ์ RPF 1-3 ซึ่งมีสัดส่วน CBD: THC ในช่วง 8-11: 1 และจากการนำเศษใบที่เหลือจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ของพันธุ์ RPF3 ไปสกัดพบว่า สารสกัดที่ได้มี THC ประมาณ 1% และมีสาร CBD ประมาณ 15% (บทความงานวิจัย: ขึ้นทะเบียนพันธุ์กัญชง (Hemp) สำคัญอย่างไร สวพส: 12 พฤศจิกายน 2564) ในชุมชนบ้านยอดคีรีได้รับพันธุ์ RPF3 ที่เหมาะสมสำหรับปลูกบนพื้นที่สูงระดับ 500-1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีสาร THC 0.1 มีความสูงเฉลี่ย 2.81-5.40 เมตร นำมาปลูกในพื้นที่ของชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

จากศึกษาในพื้นที่กัญชงของชาวม้งตั้งแต่สมัยโบราณที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานนับพันปีพบว่าสายพันธุ์ที่ชาวม้งปลูกมีเพียงสองสายพันธุ์เท่านั้นในวัฒนธรรมชาวม้งสามารถแยกได้ไว้ดังนี้ สายพันธุ์แรกจะเรียกว่าพันธุ์ดินแดง ชาวม้งเรียกว่า “ม่างเตอเลีย” ส่วนสายพันธุ์ที่สองนั้นจะเรียกว่าพันธุ์ดินขาว ชาวม้ง เรียกว่า “ม่างเตอเคอะ” ทั้งสองพันธุ์นี้จะแตกต่างกันตอนต้นมีขนาดเล็กจะแยกออกได้ชัดเจนโดยที่ต้นต้นพันธุ์ดินแดงจะมีสีแดงจากพื้นดินสูงประมาณ หนึ่งคืบส่วนสายพันธุ์ดินขาวจะมีโคนลำต้นสีขาวจากพื้นดินประมาณหนึ่งคืบเช่นกัน ทั้งสองสายพันธุ์นั้นจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเมื่ออายุลำต้นนานขึ้นจะเหมือนกันจนแยกไม่ออกหากไม่แยกทั้งสองสายพันธุ์ตั้งแต่ก่อนปลูก (ปอ แซ่ว่าง, สัมภาษณ์, 2563) แต่ชนภายนอกเผ่าม้งจะไม่เข้าใจคิดว่ากัญชงของม้งมีหลายสายพันธุ์ และเรียกตามชื่อพื้นที่ปลูกเท่านั้นนับเป็นข้อคิดจากการสัมภาษณ์จากชุมชนประการหนึ่ง

ภาพที่ 4.58 เมล็ดพันธุ์ RPF3 และภูมิปัญญาพันธุ์พื้นเมือง

1.2 วิธีการปลูกและดูแลรักษากล้วยง

1.2.1 การปลูก “จอหมั่ง”

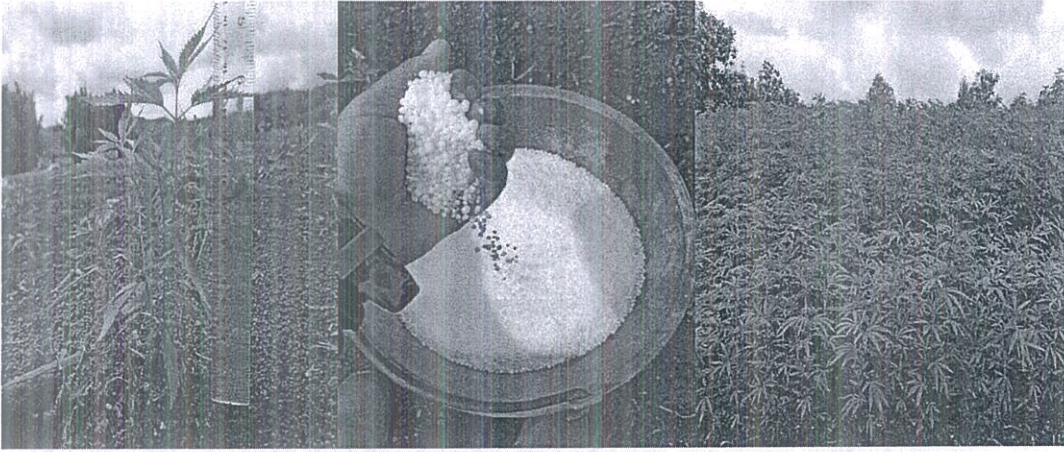
การเตรียมดินสำหรับปลูกกล้วยง จะต้องทำดินให้ร่วนโดยพรวนดินให้ร่วนซุยในแปลงที่จะปลูกกล้วยง ขึ้นได้ดีในดินทุกชนิดสามารถเติบโตได้ดีในทุกสภาพอุณหภูมิขึ้นได้ดีที่สุดในสภาพแวดล้อมที่มีความชื้นสูงและอุณหภูมิต่ำอย่างเช่นบนคอยไม่ชอบน้ำท่วม แต่จะทนต่อสภาพแวดล้อมที่แห้งแล้งได้ดีการปลูกกล้วยงปลูกในช่วงเวลาหรือระหว่างต้นเดือนมีนาคมจนถึงปลายเดือนพฤษภาคมแล้วก่อนปลูกกันขงของแต่ละปี การปลูกกล้วยงแบบภูมิปัญญาของม้งที่สืบทอดกันมาจะต้องปลูกเมื่อฝนเริ่มมาตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนหรือพฤษภาคมเป็นต้นไปกล้วยงจะเจริญเติบโตที่สมบูรณ์ที่สุด (ปอ, 2563, สัมภาษณ์) เราจะรู้ว่าแรงที่เราปลูกนั้นดีต่อการปลูกในปีนั้นๆ หรือไม่การปลูกเราจะรู้ว่ามีคนเสียชีวิตเรียกอีกอย่างว่ามีคนตายหรือเปล่าถ้ามีคนตายในหมู่บ้านหรือนอกหมู่บ้านในช่วงเวลาที่เราปลูกกันขงนั้นเราจะปลูกต้นกล้วยง 3 ต้น เพื่อที่จะให้ไว้ให้กับคนที่เสียชีวิตให้กับคนที่เสียชีวิตไม่ต้องมาวุ่นวายกับต้นกล้วยงที่รับมีความดั่งนั้นดังคำพูดของภาษาม้งว่า “ฉันไปจอหมั่งเป่ว้ายนุเต้าเดียมั่วตัวเนมตัวซ่ายมั่วเปี้ยวจอกเป็จอหมั่งโจน้าเนมตัวเตเปี้ยวจอหมั่งตายจั่วเปเต่งเป็ไหจวน้ำตัวโหมตัวเต้าเตยซ้อรอกอเป็เสียหมั่งเตเป็จอหมั่งจั่วเป” (หม่อ, 2563, สัมภาษณ์) แปลเป็นภาษาไทยว่า “ถึงวันที่เราจะไปปลูกต้นกล้วยงเราจะไปไถไร่แล้ววันที่เราจะไปปลูกต้นกันขงหรือสองสามวัน ถ้าวันเราปลูกมีคนเสียชีวิตหรือคนตายตรงกับวันที่เราปลูกกล้วยง ไม่รู้ว่าอยู่บ้านไหนหรือได้ยินว่ามีคนเสียชีวิต อย่งไรเราจะปลูกต้นกล้วยงสามต้นให้มาเป็นของเขา แล้วเราจะพูดว่าเราปลูกต้นกล้วยงสามต้นนี้ให้เธอ แล้วบอกว่าเธอตายแล้วเธอเอาแค่สามต้นกล้วยงนี้เป็นของเธอเองไม่ต้องมาวุ่นวายกับต้นที่กล้วยงที่เหลืออีกต่อไป เพราะส่วนที่เหลือนี้เป็นของเราแล้วเธอไม่ต้องมาวุ่นวายอีก แล้วพูดถึงเจ้าป่าเจ้าเขาที่ดูแลพื้นดินผืนนี้แล้วเราจะปลูกต้นกล้วยงในแปลงนี้แล้วให้เจ้าป่าเจ้าเขาช่วยกันดูแล ไม่ให้มีอะไรมาวุ่นวาย เช่น นก มด แล้วอะไรอีกหลายอย่างมาให้มาวุ่นวายแล้วถ้ามาถ้าเราปลูกกล้วยงเสร็จเราจะเรียกว่าต้นกล้วยงวันะวันนี้ปลูกเสร็จแล้ว เอาไว้ให้ทันต้นหญ้าถ้าไม่เช่นนั้นเดี๋ยวดันหญ้าเติบโตไปก่อนแล้วตามไม่ทันนะเติบโตไว ๆ ละ” การปลูกจะนำเมล็ดกล้วยงไปคลุกเคล้ากับขี้เถ้าให้ทั่วเมล็ดเพื่อป้องกันแมลง และเพิ่มความเป็นด่างให้กับดินเราจะหว่านขี้เถ้าในแปลงแทนได้หากมีขี้เถ้าพอที่จะหว่านให้ทั่วแปลง

การปลูกกล้วยงจะมีการปลูกแบบดั้งเดิมนั้นใช้เดิมใช้จำนวนแรงงานมาก การปลูกในวิธีแบบภูมิปัญญาชาวม้งจะใช้ไม้ไผ่ปักลงดินให้ห่างประมาณ หนึ่งเก้าแล้วปักไม้เป็นหลุม ส่วนอีกคนคอยหยอดเมล็ดตามหลังพร้อมใช้เท้ากลบเมล็ดที่หยอดประมาณ 4-6 เมล็ด

ภาพที่ 4.59 ภูมิปัญญาการปลูกกัญชงในแบบดั้งเดิม

1.2.2 การดูแลรักษา กัญชงหลังปลูก “จูเก๋ชายชั่วหมั่ง” เมื่อต้นกัญชงเติบโตเป็นเวลา 15-20 วัน ชาวหมั่งจะต้องใส่ปุ๋ยให้ต้นกัญชงเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นจะดูแลการเจริญเติบโตจนถึงช่วงอายุ 40-45 วัน จะต้องใส่ปุ๋ยรอบที่สองเพื่อให้ต้นกัญชงเจริญเติบโตดีขึ้น ขณะเดียวกันต้องดูแลภายในแปลงปลูกว่ามีหญ้าขึ้นในแปลง และรอบแปลงหรือไม่ ถ้ามีขึ้นต้องทำการตัดหญ้าออกเพื่อให้ต้นกัญชงเจริญเติบโตต่อไป ในความเชื่อของชาวหมั่งถ้าพบว่าแปลงกัญชงแปลงนั้นมีงูเข้ามาในแปลงกัญชง จะต้องทิ้งแปลงปลูกนั้นโดยปล่อยทิ้งเลย ขณะเดียวกันในความเชื่อนี้ชาวหมั่งมีวิธีแก้ไขในแปลงที่งูเข้ามารบกวน จะให้คำพูดในภาษาชาวหมั่งว่า “ นูเป่จอหมั่งหรือนูเป่จายหมั่งมั่วว่างร่อ เต้เตะเป่ยั่วโมเต้ ยั่วญาติเตงจอนูเป่จัดหมั่ง โอลีโนเตงเป่ไหลล่ำหมั่งที่เป่จ่อ” แปลเป็นภาษาไทยว่าเราจะบอกว่าเราไม่เอาต้นกัญชงแปลงนี้แล้ว เราจะเอาให้ญาติพี่น้องเราไป ซึ่งเป็นวิธีแก้ไขจนถึงเวลาเก็บเกี่ยวกัญชง

ภาพที่ 4.60 ภูมิปัญญาการดูแลกัญชงมีลำต้นสูงประมาณหนึ่งฟุตใส่ปุ๋ย

1.3 การเก็บเกี่ยว “ไลหมั้ง”

ตั้งแต่ในช่วงเวลาที่เราปลูกจนมาถึงช่วงเวลาที่เราเก็บเกี่ยวใช้เวลา 90-120 วัน จะเป็นช่วงเวลาที่เก็บเกี่ยวกัญชงของชาวม้ง การเก็บเกี่ยวจะใช้เส้นใยที่มีคุณสมบัติดีที่สุดกัญชงมีอายุ 90 ถึง 120 วัน เป็นช่วงเวลาใกล้ออกดอกลักษณะลำต้นยืดอกอยู่ในช่วงที่เส้นใยเหนียวที่สุด เบบ และเป็นสีขาว เหมาะสำหรับเส้นใยในการทอผ้าการเก็บเกี่ยวต้นกัญชงในวันที่ชาวม้งเก็บเกี่ยวในวันนั้นจะมีญาติพี่น้อง มาช่วยกันเก็บเกี่ยวในระหว่างที่เก็บเกี่ยวชาวม้งจะเก็บเกี่ยวให้หมดแปลงในแต่ละวันจะมีผู้ชาย 5-10 คน ในวันนั้นที่ช่วยกันตัดต้นกัญชง “ไลหมั้ง” ถ้ามีคนมาช่วยน้อยจะแบ่งผู้ชายไปตัดต้นกัญชง 2-3 คน เมื่อตัดต้นกัญชงจะตัดแล้ววางเป็นกอง ๆ ส่วนที่เหลือจากการตัดต้นกัญชงจะเป็นกลุ่มที่คอยลิดใบกัญชง “รือเบาหมั้ง” แล้ววางเป็นกองสองกอง กองที่เป็นต้นใหญ่กองหนึ่ง และเป็นต้นเล็กอีกหนึ่งกอง แยกกันไปตามขนาดของต้นกัญชงเรียกว่าการคัดเกรด “คูหมั้ง” เมื่อเสร็จแล้วจะนำกลับบ้านจะมัด เป็นมัด ๆ ตามขนาดของต้นกัญชงในแต่ละกองที่เราแบ่งแยกไว้ ขนาดแต่ละกองจะมีขนาดที่พอจะยก ไปตากแดด “ไลหมั้ง” ได้ หลังจากมัดเป็นกองแล้วจะตัดยอดต้นที่มัดให้เท่า ๆ กัน แล้วนำไปวาง ตากแดดตากแดดประมาณ 2-3 อาทิตย์ แล้วแต่สภาพอากาศ หลังจากนั้นสังเกตว่าลำต้นกัญชงออก เป็นสีเหลืองน้ำตาลเท่ากันทุกต้นจึงนำต้นกัญชงไปลอกเปลือก

ภาพที่ 4.61 ภูมิปัญญาการตัดต้นกล้วยของการรีดใบ

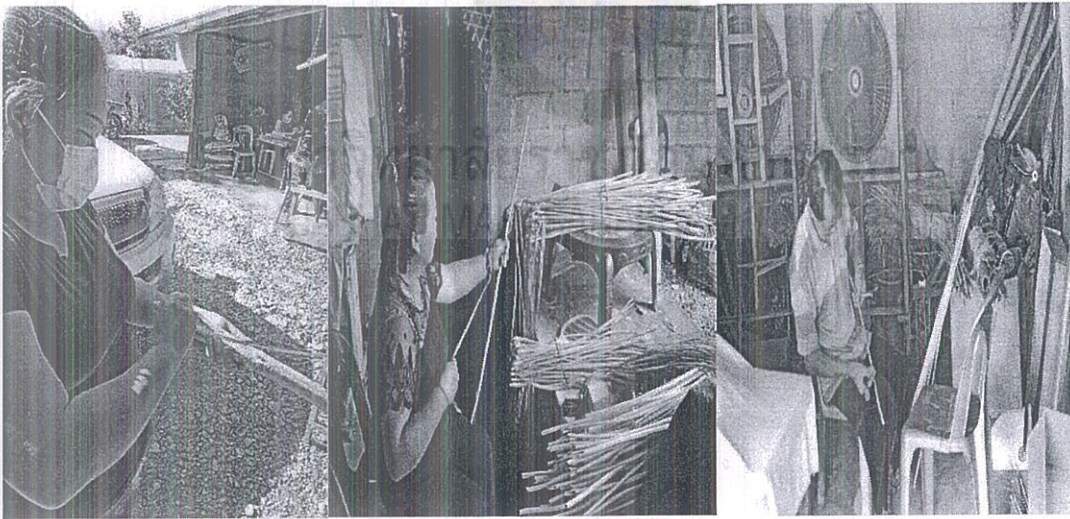
ภาพที่ 4.62 ภูมิปัญญาการคัดเกรด

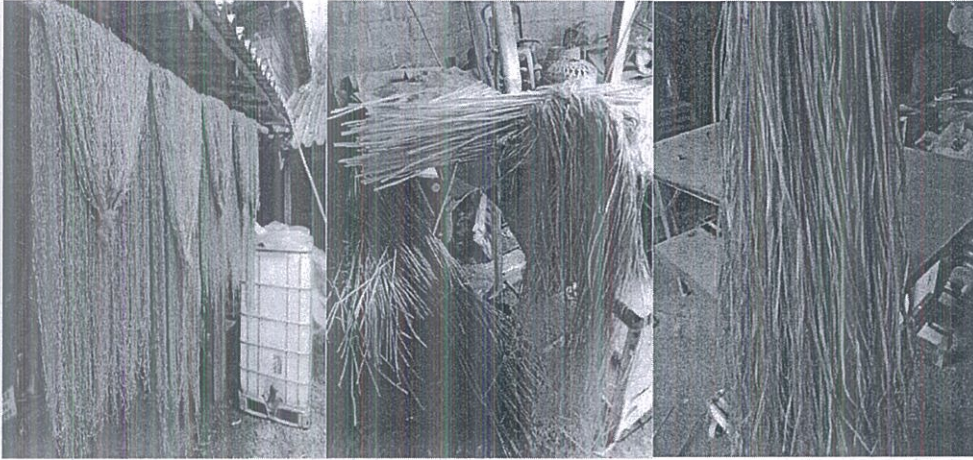
ภาพที่ 4.63 ภูมิปัญญาการตากแดดต้นกล้วย

1.4 การลอกเปลือกต้นกล้วย “เลาหมั้ง”

เมื่อตากต้นกล้วย “ไล้หมั้ง” การตากแดดใช้เวลา 14 ถึง 20 วันแล้วชาวม้งจะทำการบิดกลางลำต้นของต้นกล้วยให้ต้นกล้วยงอกเป็นสีแฉกแล้วทำการลอกเปลือกกล้วยโคนใช้นิ้วกรีดเส้นลอกออกมาไปทางปลายของลำต้นการใช้นิ้วจะใช้นิ้วโป้งกับนิ้วชี้โดยนิ้วโป้งใช้กับตรงด้านนอกของลำต้น ส่วนนิ้วชี้สอดเข้าไประหว่างลำต้นและเปลือกที่เป็นเส้นแล้วกรีดนิ้วลงมา เมื่อลอกเส้นกล้วยงอกหมดแล้วเมื่อลอกเส้นกล้วยงอกหมดแล้วให้เอาต้นกล้วยที่ลอกเส้นใยแล้วนำมารวมกันจับเส้นใยกล้วยงอกให้แน่นอีกมือให้ดึงลำต้นออกจากเส้นใยแล้วให้เอาต้นกล้วยที่ลอกเส้นใยแล้วนำมารวมกันและจับเส้นใยกล้วยงอกให้แน่นอีกมือให้ดึงลำต้นออกจากเส้นใยแล้วค่อย ๆ จับเส้นใยมันและมัดให้เป็นเกลียว ตรงเฉพาะด้านบนพอประมาณ เพื่อสะดวกต่อการจับ แล้วนำเส้นใยมาวางไว้เป็นกอง ๆ ของมัดที่ตากแดดไว้กองไหนกองนั้นลอกจนเสร็จ จากนั้นจะทำการลอกส่วนของลำต้นลอกจากกลางลำต้นไปหาโคนต้นเมื่อลอกได้ประมาณ 10 ถึง 20 ต้น จะนำมารวมกันเป็นลักษณะหีบมือหนึ่งต่อต้นค่อย ๆ ทำแต่ละต้นแต่ละหีบมือมารวมกันประมาณ 10 ถึง 20 หีบมือ แล้วนำมามัดรวมกัน เมื่อเสร็จจากการลอกเปลือกเสร็จสิ้นจะนำเปลือกที่ลอกไว้มามัดเป็นพวงเป็นพวงเล็ก ๆ นำน้ำมาพรมให้พวงหมาด ๆ แล้วนำพวงเล็กมามัดรวม “อึมเชื้อสุหมั้ง” เป็นพวงใหญ่แขวนไว้ในร่มเพื่อรอการทำขั้นตอนต่อไป

ภาพที่ 4.64 ภูมิปัญญาการลอกเส้นกล้วย

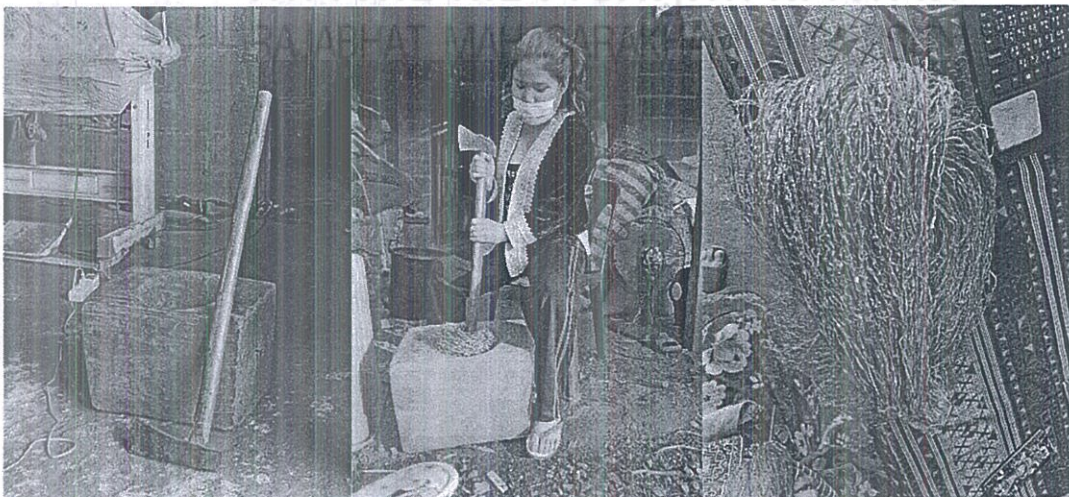

ภาพที่ 4.65 ภูมิปัญญาการตากลมเส้นกัญชง

1.5 การดำเส้นใยกัญชง “ด้วยโต้วหมั่ง”

เมื่อนำเปลือกที่ลอกเป็นเส้นๆ นำมามัดเป็นพวงจะนำครกไม้ “เซาจู” ซึ่งครกนี้จะขูดไม้เป็นหลุมคล้ายครก แล้วใส่เส้นกัญชงลงดำโดยใช้ไม้เป็นสากน้ำหนักของท่อนไม้ที่นำมาดำต้องมีความหนักพอประมาณดำที่ละมัดเพื่อให้เส้นใยแตกจากกันเพื่อให้เส้นมีความนุ่มและลื่น เมื่อดำจนเส้นใยแตกจะนำเส้นใยที่ดำฟาดลงกับพื้นเพื่อให้เส้นใยกระจายตัวไม่พันกัน เวลาต่อเส้นใยจะต่อได้ง่ายและนำมาดำอีกประมาณสองสามรอบจากนั้นนำไปผึ่งลมไว้ในร่มเพื่อเตรียมทำขั้นต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาพที่ 4.66 ภูมิปัญญาการดำเส้นกัญชง

1.6 การต่อเส้นใย “เซาะตัว”

ขั้นตอนการต่อเส้นใยเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการทำเส้นใยกัญชง จะนำเส้นใยกัญชงที่ตัดเสร็จแล้วมาคลี่ออกเพื่อให้เส้นกระจายจากกัน นำปลายของแต่ละเส้นมาพันให้เป็นเกลียวต่อกันทีละเส้น วิธีการต่อเส้นใยกัญชงจะไม่มีกรรมวิธีมัดให้เป็นปม แต่จะใช้วิธีพันให้เส้นเป็นเกลียวติดกันแน่น ไม่สามารถดึงออกจากกันได้จะนำเส้นใยแต่ละเส้นมาทำการต่อเส้นใยกัญชงไปเรื่อย ๆ จนหมดเส้นที่ลอกไว้ การต่อเส้นใยนี้จะใช้เวลานานหลายเดือนกว่าจะแล้วเสร็จเมื่อต่อเสร็จแล้วจะนำเส้นใยมามัดเป็นก้อน ๆ ให้เท่ากัน อาจจะมีก้อนเล็กใหญ่ขึ้นอยู่กับการทอผ้าสั้นหรือยาว เมื่อได้ก้อนเส้นใยที่ต่อแล้วหลายก้อนสำหรับใช้ในปิ่นนั้นๆมากพอหรือจนหมดเส้นใยที่เตรียมไว้ จะนำแต่ละก้อนเก็บไว้เพื่อเตรียมนำไปตีเกลียวให้ได้เส้นใยกัญชงที่พร้อมจะนำไปสู่ขั้นตอนต่อไป

ภาพที่ 4.67 ภูมิปัญญาการต่อเส้นกัญชง

1.7 การตีเกลียวเส้นใยกัญชง “ช้วนดัวะ”

เมื่อขั้นตอนการต่อเส้นใยผ่านไปแล้วเป็นขั้นตอนที่จะนำเส้นใยจากการต่อเส้นใยในแต่ละมัดวนที่เป็นก้อนนำมาตีเกลียวขั้นตอนการตีเกลียว การตีเกลียวเป็นการนำเส้นใยที่ต่อไว้มีลักษณะแบนเรียบมาทำให้เป็นเส้นกลมเป็นเส้นด้าย มีขนาดเล็กและเหนียวมากยิ่งขึ้น จะนำเส้นในที่มีก้อนขนาดเล็กเดียวกัน จะใช้เส้นใยที่ต่อไว้ครั้งละสี่ก้อน ก่อนการตีเกลียวเส้นใยกัญชงนำเส้นใยกัญชงที่ต่อเสร็จแล้วมาแช่น้ำไว้ในกะละมังให้เปียกน้ำ การนำเส้นใยกัญชงมาแช่ไว้ในน้ำด้วยเหตุเวลาที่ทำการตีเกลียวเส้นใยกัญชงจะได้ไม่แห้งและเส้นใยกัญชงไม่พันกัน เตรียมราวไม้ไว้สำหรับเตรียมตีเกลียวโดย 1 ราวแบ่งเป็น 4 ช่อง แล้วมัดเชือกทำเป็นช่องไว้เพื่อไม่ให้เวลาตีเกลียวเส้นใยกัญชงจะได้ไม่มาพันติดกัน ใส่แท่งเหล็กหรือแท่งไม้เข้าไปในเครื่องตีเกลียวเพื่อเอาไว้สำหรับใส่เส้นใยกัญชงตอนเวลาที่กำลังตีเกลียว

เพราะเมื่อตีเกลียวเสร็จแล้วจะได้นำไปคลี่เส้นใยกัญชงบนไม้กากบาท วิธีการสาวเส้นใยกัญชงสำหรับตีเกลียว เริ่มจากมือข้างซ้ายจะจับเส้นใยกัญชงที่เตรียมเอาไว้สำหรับสาวเส้นใยกัญชงโดยให้เส้นใยกัญชงทั้ง 4 เส้น อยู่ระหว่างนิ้ว ดังนี้ ให้เส้นที่ 1 อยู่ระหว่างนิ้วโป้ง-นิ้วชี้ เส้นที่ 2 อยู่ระหว่างนิ้วชี้-นิ้วกลาง ส่วนเส้นที่ 3 อยู่ระหว่างนิ้วกลาง-นิ้วนาง และเส้นที่ 4 อยู่ระหว่างนิ้วนาง-นิ้วก้อยมือข้างขวาจะจับไม้ที่มีความยาวประมาณ 20-30 เซนติเมตร ไว้สำหรับกดเส้นใยเวลาที่เรากำลังสาวเส้นใยเข้าแทงเหล็กหรือแทงไม้เหตุผลที่ต้องใช้ไม้คือเส้นใยบางเส้นที่ยังไม่เป็นเกลียว จะต้องใช้ไม้เป็นตัวกั้นหรือกดเส้นใยตลอดเวลาที่ปั่นให้เป็นเกลียวก่อนที่จะนำไปพันไว้ในแทงเหล็กหรือแทงไม้เครื่องตีเกลียว จะใช้เท้าในการปั่นเส้นใยกัญชงให้เป็นเกลียวมีอกับเท้าเวลาที่ตีเกลียวจะต้องสัมพันธ์กัน ลักษณะการปั่นเส้นใยกัญชงจะเหมือนกับการปั่นจักรยานแล้วหากวันนั้นก้อนกัญชงที่แช่น้ำไว้ตีเกลียวไม่หมดจะนำก้อนนั้นฝั่งลมไว้บดที่สูงเพื่อให้หน้าที่แช่ไว้หยดออกจากก้อนกัญชงเพื่อจะใช้จะต้องนำกลับมาแช่น้ำอีกครั้งก่อนการใช้

ภาพที่ 4.68 ภูมิปัญญาการตีเกลียวเส้นใย

1.8 การขึ้นกากบาท “เคอะลี” รอบแรก

เมื่อทำการตีเกลียวเป็นเส้นใยแล้วจะนำเส้นใยน้ำหนักประมาณ 3 กิโลกรัม จะได้ผ้าประมาณ 1 ผืน เป็นการคาดคะเนว่าจะทอผ้าผืนสั้นหรือยาวจะเริ่มต้นในขั้นตอนนี้ เรียกว่า “ไต้งสู” โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่าไม้กากบาท “เคอะลี” นำไม้ไผ่มาวางเป็นรูปสี่เหลี่ยมมีเสากลางเจาะกลางเสาเป็นรูเพื่อใส่ไม้ไผ่ให้เป็นรูปเป็นกากบาทแล้วกำหนดแต่ละลำไม้ไผ่ทั้งสี่ลำมีการเจาะปลายไม้ทั้งสี่ลำเป็นเสาสั้น ๆ สูงจากลำไม้ไผ่ประมาณพอให้แน่นพอที่จะคล้องเส้นใยกัญชงได้เวลา “ไต้งสู” ให้กำหนดแต่ละหลักที่ทำไว้เป็นหลักที่ หนึ่ง สอง สาม และสี่ ดังนี้

1.8.1 เริ่มต้นจากการนำเส้นใยกล้วยงที่ตีเกลียวแล้วมาพันรอบมือสามสี่รอบแล้วนำสวมหลักที่หนึ่ง และทำการมัดหรือล็อกไว้และเริ่มเดินเส้นใยกล้วยงที่ตีเกลียวแล้วโดยการเดินจากหลักที่หนึ่งไปยังหลักที่สองจะวนไปทางซ้ายหรือขวาตามถนัดของผู้เดินต้องเดินไปในทางเดียวกันตลอดเดินจากหลักที่สองไปหลักที่สาม และหลักที่สี่

1.8.2 เมื่อเดินเส้นใยครบหนึ่งรอบแล้วจะวนกลับมาหลักที่หนึ่งทำการไขว้เป็นกากบาท แล้ววนไปหลักที่สองเลยไปหลักที่สามแล้วไขว้เป็นกากบาทวนไปหลักที่สี่ไม่ต้องไขว้

1.8.3 ทำการเดินเส้น เหมือนข้อ 7.2 ไปยังหลักต่าง ๆ ทำซ้ำไปเรื่อย ๆ จนเส้นใยที่เตรียมไว้หมด เมื่อนวนเส้นใยกล้วยงหมดตากเส้นใยให้แห้งดีแล้วให้ดึงเส้นใยขึ้นพร้อมกันทั้งสี่หลักมัดรวมกันเป็นใจแขวนไว้ในที่ร่มอากาศถ่ายเทเพื่อเตรียมนำไปต้ม

ภาพที่ 4.69 ภูมิปัญญาการขึ้นกากบาทครั้งที่ รอบแรก

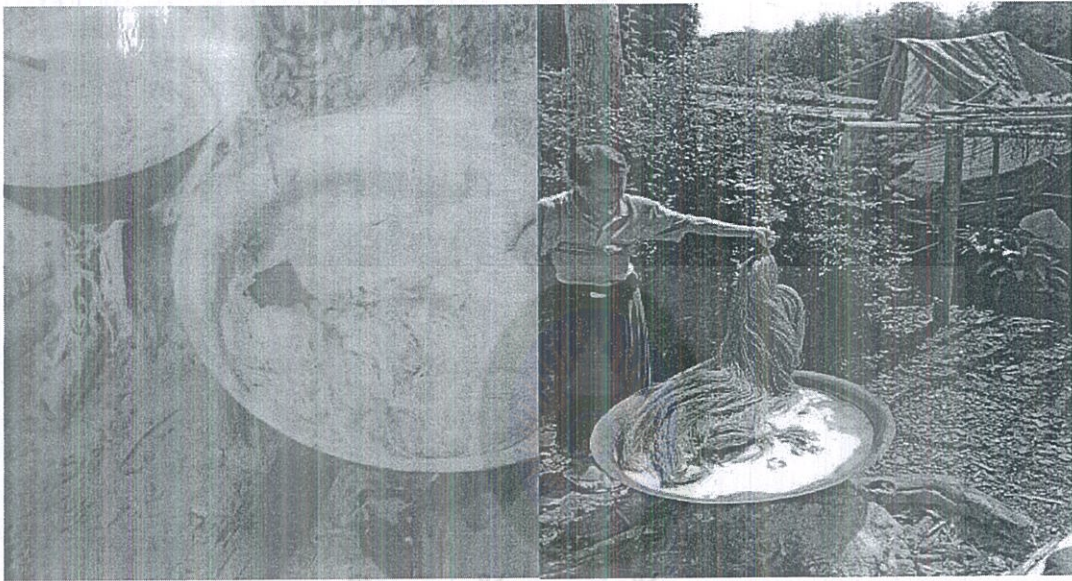
1.9 การต้มเส้นใยกล้วยกับน้ำซ้เถ้า “ก๊วะเฉ่า”

เมื่อได้เส้นใยกล้วยงจากการขึ้นไม้กากบาทรอบแรกเสร็จแล้วจะนำเส้นใยที่เป็นใจไปต้มในน้ำซ้เถ้าเพื่อให้เส้นใยกล้วยงมีสีขาวนวลมีขั้นตอนดังนี้

1.9.1 การเตรียมน้ำซ้เถ้า น้ำภาชนะที่มีขนาดใหญ่ใส่น้ำเปล่าประมาณ 50 ลิตร และซ้เถ้าที่เรา มีประมาณ 5 กิโลกรัม นำไปละลายน้ำปล่อยให้ตกตะกอนแล้วค่อย ๆ ตักน้ำซ้เถ้าใส่หม้อหรือภาชนะที่จะต้มเส้นใย

1.9.2 นำภาชนะตั้งไฟรอจนน้ำเดือดนำเส้นใยใส่ในภาชนะต้มประมาณครึ่งวันถ้ามีเส้นหลายใจจะต้องใช้เวลาต้มนาน สองหรือสามวันหรือจะสังเกตว่าใช้ได้หรือยัง โดยดูจากสีของเส้นใย กล้วยเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีขาวนวลขึ้นเป็นอันใช้ได้ขามังจะนิยมใช้ไม้พินเป็นเชื้อเพลิงในการต้ม เพราะประหยัดค่าใช้จ่าย

1.9.3 เมื่อเส้นใยที่ต้มมีสีขาวตามต้องการจะนำออกจากภาชนะต้มรอให้น้ำต้มอุ่น ๆ จึงนำกะละมังเพื่อเตรียมไปซักล้างในลำห้วยหรือบ่อน้ำขนาดใหญ่

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ภาพที่ 4.70 ภูมิปัญญาการต้มเส้นใยกล้วยด้วยน้ำซี้เถ้า

1.10 การซักล้างเส้นใยกล้วย “จ๊ะสุ”

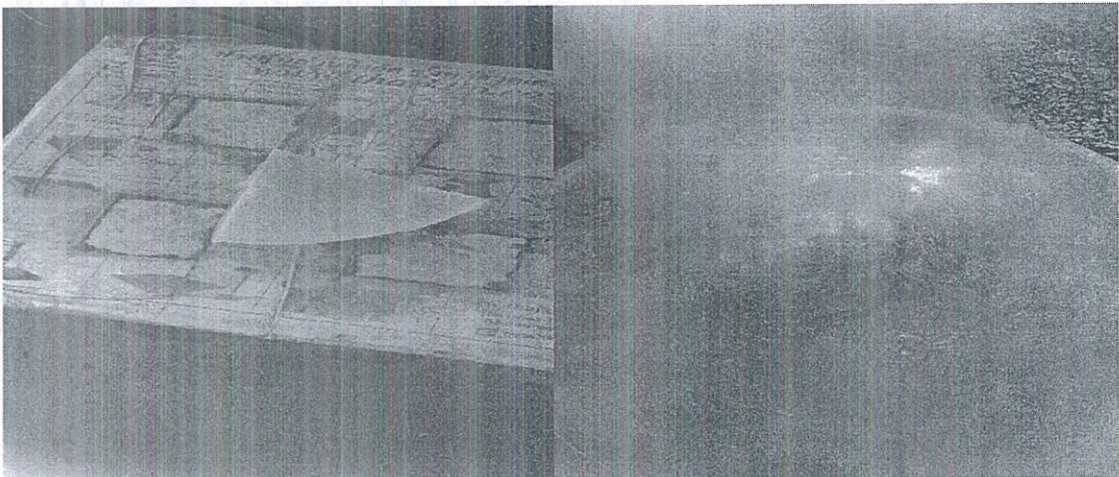
เมื่อน้ำเส้นใยกล้วยที่ต้มน้ำซี้เถ้าแล้วนำไปใส่ภาชนะนำไปแหล่งน้ำขนาดใหญ่หรือลำห้วย ก่อนการซักล้างต้องตรวจดูว่าเส้นใยกล้วยพันกันหรือไม่จึงนำไปซักล้างในน้ำ โดยต้องใช้คนสองคน ต่อเส้นในหนึ่งใจโดยสวมเส้นใยเข้าระหว่างขาทั้งสองข้าง และแบ่งกันคนละฝั่งใช้มือขยี้ข้างเดียวกัน ให้เส้นใยขาวสะอาดทั้งสองข้าง เมื่อขยี้เสร็จแล้วนำเส้นใยออกเป็นช่องเล็ก ๆ จับให้แน่นออกแรง สะบัดเส้นใยพร้อมกระตุกพร้อมกันทั้งสองคนเพื่อให้เส้นใยตรงหลังจากนั้นจะนำเส้นใยกับน้ำพร้อม ๆ กัน หลังจากนั้นนำเส้นใยของอีกคนมารวมกันทำการบิดเอาน้ำออกใส่ภาชนะเตรียมไว้

ภาพที่ 4.71 ภูมิปัญญาการซักล้างเส้นใยกัญชง

1.11 การต้มเส้นใยกับขี้ผึ้ง “เฮาจันต๊ะวะ”

เมื่อซักล้างได้เส้นใยกัญชงที่สะอาดดีแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการนำเส้นใยกัญชงมาต้มกับน้ำขี้ผึ้งต้องเตรียมขี้ผึ้งแท้พอประมาณอาจใช้ประมาณ 1 ชีด ต่อน้ำหนักเส้นใยกัญชงประมาณ 9 กิโลกรัม ใช้น้ำประมาณ 25 ลิตร ต้มน้ำให้เดือดละลายขี้ผึ้งเข้ากับน้ำดีแล้วนำเส้นใยกัญชงมาต้มนานประมาณ 2 ชั่วโมง เพื่อให้ขี้ผึ้งเคลือบเส้นใยกัญชงทำให้เวลาหวีเป็นเส้นจะง่ายขึ้นเส้นเงางามและเส้นใยไม่พันกันซึ่งง่ายต่อการนำไปทอผ้าเมื่อต้มเส้นใยด้วยขี้ผึ้งเสร็จแล้วนำไปตากในที่ร่มให้แห้งแล้วเตรียมการทำเส้นใยต่อไป

ภาพที่ 4.72 ภูมิปัญญาการต้มเส้นใยด้วยขี้ผึ้ง

1.12 การนวดเส้นใยกล้วย “เล้าสุ”

เมื่อตากเส้นใยแห้งดีแล้วจะเป็นจเป็นขั้นตอนที่ทำให้เส้นใยนิ่มและสิ้นเงางามการนวดนี้จะมีอุปกรณ์เพียงสองชิ้นคือไม้ท่อนกลม “ยื่อเล้า” เป็นไม้ท่อนกลมมีน้ำหนักมาก และแผ่นไม้แบน “ซื่อเย” จะอยู่ด้านบนมีน้ำหนักเบาการนวดจะวางเส้นใยกล้วยไว้บนท่อนไม้กลมแล้ววางแผ่นไม้แบนบนเส้นใยกล้วยขึ้นไปเหยียบบนแผ่นไม้ให้แผ่นไม้เคลื่อนไปมาบนเส้นใยกล้วย นวดจนกระทั่งเส้นใยนิ่มเงางามตามต้องการเพื่อเตรียมเส้นใยไปสู่กระบวนการสุดท้ายก่อนที่จะสู่การทอผ้า

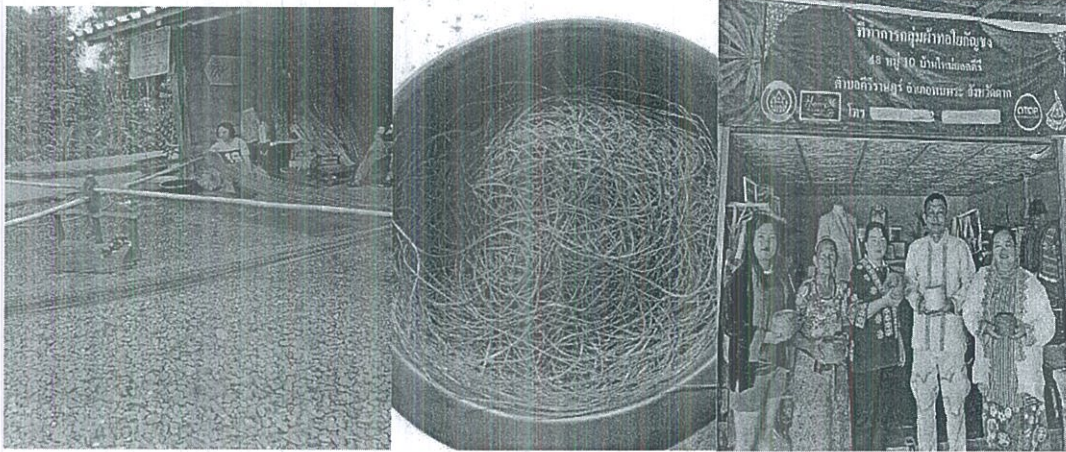

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 4.73 ภูมิปัญญาการนวดเส้นใยกล้วย

1.13 การนำเส้นใยกล้วยมาขึ้นกากบาทครั้งสุดท้าย “เค้าลี”

การนำเส้นใยกล้วยมาขึ้นกากบาทครั้งสุดท้ายนี้จะใช้คนจำนวนสี่คนจับเส้นใยคนละมุมสี่มุมแล้วนำไปสวมกับเสาหลักกากบาททั้งสี่หลักได้เลยขั้นตอนนี้จะไม่เหมือนการขึ้นกากบาทครั้งแรกไม่ต้องวนหลักกากบาทนั่นเองขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบเส้นใยกล้วยทุกเส้น โดยละเอียดอีกครั้งว่าเรียบเนียนสม่ำเสมอหรือไม่หากจุดใดมีเศษ ๆ จะต้องดึงออกให้หมดเมื่อตรวจสอบความเรียบร้อยแล้วค่อย ๆ ดึงใส่ตะกร้าไม้ให้เส้นพันกัน เมื่อสาวเส้นใยกล้วยออกจากกากบาทหมดแล้วให้นำก้อนหินหรือท่อนไม้ที่มีน้ำหนักมาวางทับเส้นใยกล้วยที่อยู่ในตะกร้าเพื่อให้เส้นใยนิ่มมากขึ้นและขัดทำให้เป็นก้อนพร้อมสู่กระบวนการต่อไป

ภาพที่ 4.74 ภูมิปัญญานำเส้นใยกล้วยมาขึ้นกากบาทครั้งสุดท้าย

2. การพัฒนากระบวนการการผลิตเส้นใยกล้วย

2.1 การพัฒนาวิธีการปลูกโดยใช้เครื่องหยอดข้าวโพด “จอบเปาะคือลูจอบมัง”

ในการปลูกกล้วยในวิถีการปลูกแบบดั้งเดิมนั้นต้องใช้แรงงานในการขุดหลุมเมื่อทำการเตรียมแปลงปลูกแล้วจะทำการหยอด สำหรับการหยอดเมล็ดหนึ่งคนเดินขุดหลุมด้วยไม้ไผ่เสียมปลายให้แหลมมีด้ามยาวประมาณสองเมตรเดินนำหน้าปากไม้ลงพื้นเพื่อให้เกิดหลุม ให้เป็นแถวระยะห่างประมาณหนึ่งก้าวพอดี ๆ ส่วนอีกหนึ่งคนถือเมล็ดพันธุ์ใส่ภาชนะ และเมล็ดคลุกซี้ไว้ในภาชนะเดินตามด้านหลังทำการหยอดเมล็ดพันธุ์ประมาณหลุมละสามสี่เมล็ดขุดตามหลุมขุดหลุม

ก่อนการปลูกกล้วยได้มีการประชุมกลุ่มย่อยในกลุ่มบ้านใหม่ยอดคีรีถึงกระบวนการปลูกที่ต้องใช้แรงงานและขาดแรงงานในการปลูก ร่วมกันหาแนวทางพัฒนาในการปลูกในพื้นที่จะมีการปลูกข้าวโพด และมีเครื่องหยอดข้าวโพด “จอบเปาะคือ” ในที่สนทนากลุ่มย่อยได้หาแนวทางในการที่จะลดระยะเวลาปลูก และใช้แรงงานน้อยแต่ได้พื้นที่การปลูกกล้วยมากขึ้น ในกลุ่มสนทนาตกลงว่าหากเรานำเครื่องหยอดข้าวโพดที่มีนำมาพัฒนาสำหรับหยอดเมล็ดกล้วยน่าจะประหยัดเวลาและแรงงานในการปลูกร่วมกันสรุปในกลุ่มสนทนาว่าจะนำเครื่องหยอดเมล็ดข้าวโพดมาหยอดเมล็ดกล้วยเพื่อประหยัดแรงงาน และเครื่องหยอดเราใช้แรงงานหนึ่งคนใช้สำหรับหยอดได้พื้นที่หลายไร่ในหนึ่งวันและตกลงหลังเป็นข้อสรุปร่วมกันที่จะใช้เครื่องหยอดเมล็ดข้าวโพด (จอบเปาะคือ) มาทำการหยอด โดยมี ปอ แซ่ว่าง เป็นผู้จัดเตรียมหาอุปกรณ์มาทดลองใช้ในแปลงปลูกและลงมือทำการปลูกทันที

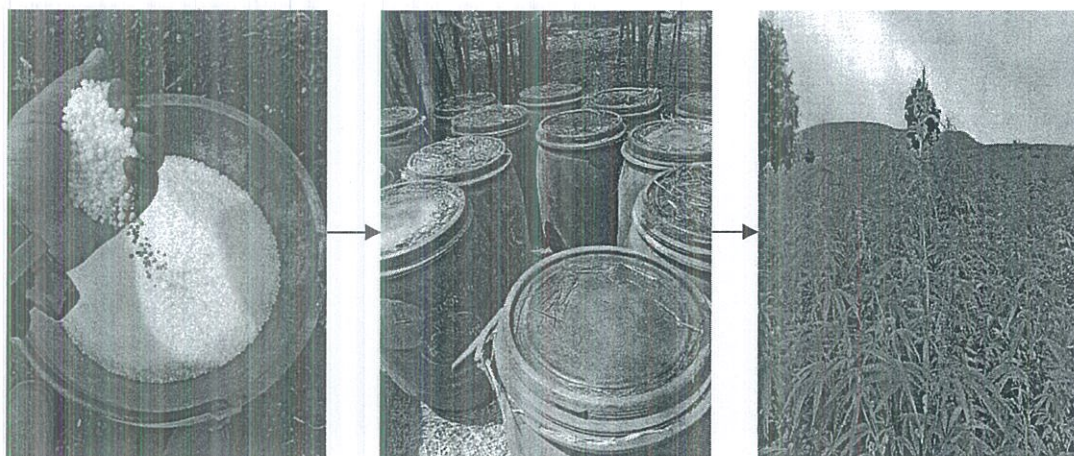

ภาพที่ 4.75 การพัฒนาเครื่องมือการปลูกจากแรงงานเป็นเครื่องหยอด

สรุปผลจากการปลูกกล้วยงที่ปลูกด้วยแรงงานปลูกมาเป็นเครื่องหยอดเมล็ดทำให้ประหยัดแรงงานได้มากขึ้นแม้ปลูกไร่ของตนเองเพียงหนึ่งในหนึ่งไร่ใช้เวลาไม่นานผลการปลูกจะเป็นแถวและประหยัดเมล็ดพันธุ์ไม่เสียหายตกหล่นรวมทั้งเป็นวิธีที่รวดเร็วและไม่ต้องใช้เครื่องยนต์มาใช้ในการปลูก

2.2 การพัฒนาการดูแลรักษาโดยใช้น้ำหมักชีวภาพ “ฉีอะวะกัว”

การพัฒนาการดูแลรักษาการเจริญเติบโตของต้นกล้วยงนั้นแต่เดิมใช้มูลสัตว์มูลค่างควาในถ้านำมาใช้ในไร่ มีการใช้มูลไก่มาใส่ ต้องใช้ค่าใช้จ่ายและมีการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยเรียมาใช้เพื่อลดต้นทุนและรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดินในไร่กล้วยงจึงมีการพัฒนาน้ำหมักชีวภาพเข้ามาใช้ในไร่กล้วยงเพื่อเพิ่มการเจริญเติบโตให้กับต้นกล้วยง

ภาพที่ 4.76 การพัฒนาจากปุ๋ยเคมีมาเป็นน้ำหมักชีวภาพ

ในกลุ่มที่ปลูกกล้วยที่บ้านใหม่ยอดคีรีนี้เฉพาะไร่ของ นายปอ แซ่ว่าง มีการทำน้ำหมักชีวภาพ “ฉี้อ้วกั้ว” เพื่อเพิ่มการเจริญเติบโตของกล้วยงโดยใช้การหมักหน้าหมักจากพืชและมูลค้างคาวมาทำการหมักโดยใช้หัวเชื้อจุลินทรีย์เป็นตัวหมักสกัดเป็นน้ำหมัก การทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้จากการที่ศึกษาการทำหัวเชื้อจากจาวปลวกโดยนำจาวปลวกในพื้นที่จากปลวกที่เกิดขึ้นในท้ายไร่แล้วนำจาวปลวกจากรังปลวกที่ไม่มีตัวปลวกอยู่นำมาหนึ่งกิโลกรัมแล้วผสมกับข้าวสุกสามกิโลกรัมมาผสมกันโดยคลุกเคล้าให้เข้ากัน จากนั้นนำไปใส่ในถังพลาสติกแล้วเติมน้ำให้ท่วม ทิ้งไว้ในร่ม 15-21 วัน หมั่นดูและคนเติมอากาศกับน้ำหมักจนหัวเชื้อมีกลิ่นหอมคล้ายการหมักข้าวหมาก เติมน้ำและข้าวสุกเพิ่มเติมเมื่อได้หัวเชื้อเป็นน้ำหมักแล้วนำไปขยายต่อการทำน้ำหมักชีวภาพโดยนำหัวเชื้อไปใส่ถังหมักใหม่โดยนำเศษพืชผัก ปุ๋ยคอก มูลค้างคาว ที่มีในครัวเรือนนำไปหมักต่อโดยเทน้ำหัวเชื้อผสมลงประมาณหนึ่งลิตรหรือถ้าต้องการเร่งให้ได้น้ำหมักเร็วขึ้นใส่หัวเชื้อเพิ่มขึ้นทำให้น้ำหมักขยายเชื้อได้เร็วขึ้นใส่ข้าวสุกเป็นอาหารหรือผลไม้สุกหรือรำละเอียดเพิ่มเพื่อเป็นอาหารให้กับจุลินทรีย์ หมักประมาณ 21 วัน หรือดูว่าใช้ได้หรือยังดูสภาพการหมักที่มีกลิ่นหอมพืชหมัก และนำผสมน้ำเพื่อทำการฉีดในแปลงกล้วยพบว่าต้นกล้วยเจริญเติบโตได้ดีและทำให้ดินร่วนซุยด้วยทำให้ลดการใช้ปุ๋ยเคมีในไร่กล้วยงได้

2.3 การพัฒนาการย้อมเส้นใยสีเหลืองจากขมิ้น “ขาปลั่ง”

ในกลุ่มของนางหม่อ แซ่ว่าง และนางลี สว่างเจริญทรัพย์ เป็นผู้นำในการย้อมสีเหลืองเส้นด้ายด้วยขมิ้นผงที่มีคุณภาพดีจากภาคใต้เพื่อเพิ่มสีสันชาติให้กับเส้นด้ายเป็นสีเหลืองทำให้เพิ่มสีสันของเส้นด้ายจากเดิมสีเหลืองไม่มีในชุมชนทำให้ทางกลุ่มมีความยินดีมากในการทดลองย้อมสีเหลืองผสมผสานกับความรู้ดั้งเดิมที่มีอยู่กับสิ่งที่ได้คิดค้นร่วมกัน

ภาพที่ 4.77 การพัฒนาการย้อมสีเหลืองเส้นใยจากขมิ้น

การนำผงขมิ้นชันที่ได้จากพื้นที่การปลูกในจังหวัดพังงาเป็นขมิ้นที่หมู่บ้านเขาตำหนอน อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา เป็นหมู่บ้านปลูกขมิ้นแหล่งใหญ่ให้สีที่เหลืองสวยเข้มประสานกับทางกลุ่มผู้ปลูก และนำมาให้ทางกลุ่มย้อมเส้นใยตามภูมิปัญญาการย้อมของชาวม้งพบว่าเส้นใยสีสดสวยและถูกใจ ทางกลุ่มที่จะเพิ่มสีเหลืองให้กับเส้นใยกัญชงที่ไม่มีมาก่อนในพื้นที่และเป็นที่ยอมรับกับทางกลุ่มเพราะได้ สีเหลืองธรรมชาติและเพื่อสร้างผ้าทอสีเหลืองเพิ่มในกลุ่มเส้นใยกัญชง

2.4 การพัฒนาเส้นใยเป็นผลิตภัณฑ์สบู่อาบน้ำ “ฉ่ำม้างตัวจี๋สู่ม้าง”

ในการสนทนากลุ่มย่อยในกลุ่มบ้านใหม่ยอดคีรีผู้ร่วมสนทนาประกอบด้วย หม่อม แสง ว่าง ลี สว่างเจริญทรัพย์ หมี่ แสงท้าว จิวแสงท้าว ปอ แสงว้าง ปาลิตา กำธรเดชะ ชูเกียรติ กำธรเดชะ มัว สว่าง เจริญทรัพย์ พงษ์พันธ์ แสงท้าว ในที่สนทนากลุ่มเสนอว่าต้องสร้างผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ขายได้ตลอดเวลาผู้ศึกษาวิจัยนำเสนอว่าเราน่าจะลองทำสบู่อาบน้ำที่มีส่วนผสมของถ่านตันกัญชงผสม เส้นใยลงไปด้วย ด้วยเหตุที่ผู้ศึกษาวิจัยมีองค์ความรู้ในเรื่องทำสบู่อยู่แล้วในที่สนทนากลุ่มเห็นพ้องกันว่า จะนำเสนอสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของเส้นใยกัญชงเพื่อทดลองจำหน่ายให้กับกลุ่มและผู้ที่มา เยี่ยมชมกลุ่มมอบให้ให้ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการเป็นสบู่ถ่านกัญชงผสมเส้นใยกัญชงเป็นสินค้าของกลุ่ม เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับกลุ่มและสมาชิกมีรายได้ขณะที่รอขายผลิตภัณฑ์จากเส้นใยที่นำไปทอผ้า

ภาพที่ 4.78 การพัฒนาการทำสบู่ถ่านกัญชงผสมเส้นใยกัญชง

ขั้นตอนการทำสบู่ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการโดยนำถ่านกัญชงที่ผ่านการลอกเส้นใยออกแล้ว เหลือแกนถ่านกัญชงเลือกขนาดใหญ่มีขนาดที่เท่า ๆ กัน นำเผาด้วยเตาเผาถ่านชาโคลที่ใช้อุณหภูมิเกิน 1000 องศาเซลเซียส เผาได้ถ่านถ่านกัญชงนำถ่านที่ได้มาบดเป็นผงละเอียดผ่านขั้นตอนการทำสบู่ ด้วยการตุนเนื้อสบู่ผสมถ่านถ่านกัญชงที่เป็นผงละเอียดแล้วผสมผงขมิ้น ผงทานาคา น้ำผึ้ง และเส้นใยกัญชง บดละเอียดเพื่อเป็นตัวขัดผิวตุนเนื้อสบู่จนเป็นเนื้อเดียวกันเติมกลิ่นและเทใส่พิมพ์สี่เหลี่ยมบรรจุกล่อง การทำสบู่ถ่านกัญชงผสมเส้นใยกัญชงเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกลุ่มและเป็นสิ่งที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ด้วยเพราะคุณสมบัติถ่านกัญชงและเส้นใยกัญชง

ระยะที่ 3 การพัฒนาการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชน “การศึกษาภูมิปัญญา
การผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน”

สรุปได้ดังตารางที่ 4.4 การพัฒนากระบวนการการผลิตเส้นใยกัญชง

ตารางที่ 4.4 การพัฒนากระบวนการการผลิตเส้นใยกัญชง

การพัฒนากระบวนการการผลิตเส้นใยกัญชง	
การปลูก	การพัฒนาวิธีการปลูกโดยใช้เครื่องหยอดข้าวโพด “จอบเปาะคือลูจอบ้าง” เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงาน
การดูแลรักษา	การพัฒนาการดูแลรักษาโดยใช้น้ำหมักชีวภาพ “ฉีอะวะกัว” เพื่อให้กัญชงมีผลผลิตกัญชงที่เป็นเกษตรอินทรีย์
การย้อมสีเส้นใย	การพัฒนาการย้อมเส้นใยสีเหลืองจากขมิ้น “ชาปลั่ง” เพื่อเพิ่มสีเหลืองธรรมชาติอีกหนึ่งสีสำหรับสร้างผลิตภัณฑ์จากเส้นใยกัญชง
การสร้างมูลค่าเพิ่มเส้นใย	การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สบู่อ่านต้นกัญชงผสมเส้นใยกัญชง “ฉั่วสูหมั่ง” เพื่อเพิ่มมูลค่าเส้นใยกัญชงที่เป็นเศษเหลือจากการทอและเพิ่มรายได้กับกลุ่ม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยกัญชง 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง 3) เพื่อพัฒนาการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชน ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยด้วยลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ที่ตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ และได้ผลสรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุป

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน” มีรายละเอียดการสรุปผลการวิจัยดังนี้

5.1.1 การศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยกัญชงจากผลการวิจัยพบว่า

5.1.1.1 ภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยกัญชงในเรื่องของพิธีกรรม ความเชื่อมีการสืบทอดอยู่

5.1.1.2 การปลูกกัญชง “จุก๋ายซัวหมั่ง” ของชาวม้งพบว่าการปลูกจะมีพิธีกรรมขอขมาเจ้าที่อันสืบเนื่องมาจากความเชื่อแบบดั้งเดิม ช่วงเวลาปลูกที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคมเหมาะสมที่สุด เมล็ดพันธุ์ดั้งเดิมตามความเชื่อแต่โบราณมีสองสายพันธุ์ที่พบคือพันธุ์ต้นแดงและต้นขาว ส่วนวิธีการปลูกจะปลูกโดยใช้ลำไม้ไผ่ขนาดจับด้วยมือพอเหมาะยาวประมาณสองเมตรหลาวโคนเพื่อเจาะหลุมเวลาปักพื้นที่ ความลึกในการปักลึกพอประมาณ การหยอดเมล็ดพันธุ์ที่คลุกด้วยขี้เถ้าแล้วคนหยอดตามคนเจาะหลุมพร้อมใช้เท้าเขี่ยดินกลบหลุม

5.1.1.3 การเก็บเกี่ยว “ไลหมั่ง” จากการที่ชาวม้งทำการเก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานภายในครอบครัวและเครือญาติทั้งนี้มีผลมาจากต้นกัญชงที่ปลูกครบอายุตัดต้องตัดให้แล้วเสร็จเพื่อจะได้ทำการผลิตเส้นใย

5.1.1.4 การเก็บเกี่ยวจากการที่ชาวม้งทำการเก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานภายในครอบครัวและเครือญาติทั้งนี้มีผลมาจากต้นกัญชงที่ปลูกครบอายุตัดต้องตัดให้แล้วเสร็จเพื่อจะได้ทำการผลิตเส้นใย

5.1.1.5 การทำเส้นใยผลการวิจัยพบว่าการทำเส้นใยของชาวม้งมีกระบวนการเลือกขนาดของลำต้น เล็ก กลางใหญ่เพื่อสะดวกในการลอกเส้นใยเพราะเส้นใยต้องลอกด้วยมือเมื่อลอกเส้นใยแล้วมีกระบวนการทำเส้นใยเริ่มตั้งแต่ การต่อเส้นใย “เซาะตัว” การตีเกลียวเส้นใยกัญชง “ช้วนตัวะ”

การขึ้นกากบาท “เคือะลี” รอบแรก การต้มเส้นใยกับน้ำซี้เถ้า “ก๊วะเฉ่า” การซักล้างเส้นใยกับน้ำซี้เถ้า “จ๊วะสุ” การต้มเส้นใยกับซี้เถ้า “เฮาจันต๊วะ” การนวดเส้นใยกับน้ำซี้เถ้า “เล้าสุ” การนำเส้นใยกับน้ำซี้เถ้ามาขึ้นกากบาทครั้งสุดท้าย เค้าลีและนำผ้าไปทอการทอผ้า “คูมเต้า”

5.1.2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการผลิตเส้นใยกับน้ำซี้เถ้า

5.1.2.1 ปัจจุบันการทำเส้นใยไม่สามารถพัฒนาการปลูกให้ได้พื้นที่มากขึ้นอันไปสู่อาชีพหลักได้เนื่องจากการทำเส้นใยในวิถีดั้งเดิมต้องใช้เมล็ดพันธุ์จากหน่วยงานที่รับรองสายพันธุ์ทำให้พันธุ์ดั้งเดิมไม่สามารถปลูกเพิ่มพื้นที่ได้

5.1.2.2 สภาพปัญหาที่พบว่าการปลูกกล้วยซึ่งถูกต้องตามกฎหมายไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้เพราะชุมชนไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน

5.1.2.3 ปัญหาการผลิตเส้นใยมีปัญหาเกี่ยวกับสายพันธุ์ดั้งเดิมกับสายพันธุ์รับรองให้ปลูกนั้นไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบเก่าได้เพราะเส้นใยที่ได้จากเมล็ดรับรองสายพันธุ์เมื่อทำการลอกด้วยมือจะลอกยากด้วยสายพันธุ์ใหม่เหมาะสมกับการใช้เครื่องจักรอุตสาหกรรม

5.1.3 การพัฒนาการผลิตเส้นใยกับน้ำซี้เถ้าสู่อุตสาหกรรมชุมชนพบว่าสามารถพัฒนากระบวนการผลิตเส้นใยได้เป็น 4 ด้าน

5.1.3.1 การพัฒนาด้านวิธีการปลูกโดยใช้เครื่องหยอดข้าวโพด “จอเปาะคือลูจอม่้ง”

5.1.3.2 การพัฒนาด้านการดูแลรักษาโดยใช้น้ำหมักชีวภาพ “ฉื่ออ๊วะก๊ว”

5.1.3.3 การพัฒนาด้านการย้อมเส้นใยสีเหลืองจากขมิ้น “ซาปลั่ง”

5.1.3.4 การพัฒนาด้านเส้นใยเป็นผลิตภัณฑ์สบู่อาบน้ำ “ฉื่อม่้งตั้วจี้สุม่้ง”

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 จากผลการวิจัย “การศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยกับน้ำซี้เถ้า” ในครั้งนี้ สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เนื่องจากพิธีกรรมของชาวม้งในหมู่บ้านนี้ ตลอดจนภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยได้รับการสืบทอดส่งสมมาตลอดจนรับเอาเทคนิควิธีการจากแหล่งอื่น ๆ เข้ามาผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมด้วยทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ สามารถแพร่กระจายการยอมรับไปยังแหล่งต่าง ๆ ได้ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องแนวคิดของ นิชยพรรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ (2550, น. 85) ได้เสนอแนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism) ไว้ว่า “เนื่องจากการศึกษาการส่งเสริมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนหนึ่งศึกษาถึงผลกระทบจากกระแสนี้ต่าง ๆ ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ การนำเอาแนวคิดหรือทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism) จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะการรับเอาวัฒนธรรมจากแหล่งอื่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีมุมมอง

ในหลักของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่มีปัจจัยต่าง ๆ สอดคล้องกับวิชุงษ์ แซ่หยาง (2552) ได้วิจัยเรื่อง “ความเป็นมาและความเชื่อที่ปรากฏในลายปักบนผืนผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้งบ้านห้วยทรายเหนืออำเภอนครไทยจังหวัดพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า “ความเป็นมาของลายปักส่วนใหญ่มีแรงบันดาลใจมาจากตำนานประวัติศาสตร์ของเผ่าพันธุ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในวิถีชีวิตที่ดำรงและเลี้ยงชีพอยู่ในขุนเขา แมกไม้และสายน้ำ นอกจากนี้ยังได้นำรูปทรงเรขาคณิตจากมุมมองของพื้นที่ในการทำไร่เพาะปลูก มาปักเป็นลวดลายอีกลักษณะหนึ่งด้วยและลวดลายต่าง ๆ มักเกี่ยวโยงไปถึงความเชื่อในการสวมใส่ในด้านความเชื่อมีความยึดมั่นในตำนานประวัติศาสตร์ของเผ่าพันธุ์ผีบรรพบุรุษและผีต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพและมีความผูกพันกันธรรมชาติมาก เพราะเชื่อว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตให้อยู่ดีมีความอุดมสมบูรณ์พูนสุข” และยังสอดคล้องกับ คูเปอร์และไคลแอนสมิท (Cooper & Kleinschmidt, 1987, pp. 169-187) ได้วิจัยเรื่อง “ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่อย่างเป็นระบบเพื่อลดต้นทุนและรอบเวลา” ผลการวิจัยได้แนะนำวิธีการ Stage-Gate System ไว้ว่า “ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นเทคนิคการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยแบ่งกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ออกเป็นขั้น ๆ (Stage) ในแต่ละขั้นประกอบไปด้วยงานที่ต้องทำในขั้นนั้น ๆ และก่อนถึงขั้นตอนดังกล่าวมีประตู (Gate) เป็นการตรวจสอบว่า แนวคิดใดเหมาะสมสำหรับดำเนินการในขั้นตอนต่อไปหรือไม่ในขั้นตอนแรก ๆ ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นขั้นตอนที่ไม่ต้องลงทุนในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ของบริษัทมาก ส่วนขั้นตอนหลัง ๆ มักลงทุนสูง ดังนั้นถ้าโครงการสามารถตัดโครงการที่ไม่น่าสนใจออกตั้งแต่ขั้นตอนแรก ๆ ย่อมทำให้บริษัทลดต้นทุนและเวลาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ลงด้วยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาทีนี คุ่มแสง (2554) ได้วิจัยเรื่อง “ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง: กรณีศึกษาชุมชนในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า “ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ประเพณีชุมชน ได้แก่ ประเพณีปีใหม่ม้งเป็นประเพณีแห่งความสุขสนุกสนานเฉลิมฉลองศักราชใหม่และเลี้ยงขอบคุณผีที่นับถือ ผีบรรพบุรุษ และผีที่คุ้มครองให้ผลผลิตเจริญเติบโต อุดมสมบูรณ์ มีการละเล่นต่าง ๆ เช่น การโยนลูกช่วง การยิงหน้าไม้ การเล่นลูกข่าง แข่งขันล้อเลื่อนไม้ 2) ประเพณีชีวิต ได้แก่ ประเพณีการเกิด เป็นการเรียกขวัญ และการตั้งชื่อเด็กเกิด เด็กชายจะตั้งชื่อ 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อเกิดครั้งที่ 2 เมื่อแต่งงานเป็นการเปลี่ยน สถานภาพในชีวิตของผู้ชายจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ ส่วนเด็กหญิงจะตั้งชื่อตอนเกิดเท่านั้น ประเพณีแต่งงาน ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต้องไม่ใช้แห่เดียวกันอยู่ด้วยกันก่อนแล้วค่อยมาแต่งงานกันภายหลัง แต่สิ่งที่ยังคงปรากฏ คือ การไหว้ผี การไหว้พ่อแม่ของฝ่ายหญิง และการประกอบพิธีแต่งงานผ่านพ่อสื่อ ประเพณีงานศพ เป็นงานประเพณีปิดและเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู ของผู้เป็นลูกที่มีต่อผู้ตาย การสืบทอดองค์ความรู้ คือ ให้ลูกหลานผู้ชายมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน ผู้หญิงดูแลเรื่องอาหารและเครื่องแต่งกาย การประยุกต์ องค์ความรู้จากงานวิจัย ด้วยการนำองค์ความรู้มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และแผนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระ

การเรียนรู้ต่าง ๆ และยินดี ให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวงานประเพณีปีใหม่เมืองและเข้าร่วมงานแต่งงานได้อย่างเปิดเผย ยังสอดคล้องกับมิ่งมงคล หงษาวงศ์ (2554) ได้วิจัยเรื่อง “สมุนไพรไทย: การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเพื่อการอนุรักษ์ในชุมชนลุ่มน้ำโขง” ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า “ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านอีสานได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษโดยวิธีท่องจำและการสืบทอดจากตำราที่มีการบันทึกไว้อย่างแยบยลเพื่อกันการลอกเลียน แบบหมอสุมไพรแปลความหมายจากหลักฐานที่ได้มาตามความรู้และประสบการณ์ของตนมีการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ พิธีกรรม รสของสมุนไพร ชื่อสมุนไพรลักษณะ ของสมุนไพรเพื่อการอนุรักษ์อย่างเป็นขั้นตอน โดยจัดเป็นป่าสมุนไพรธรรมชาติและปลูกเลียนแบบธรรมชาติ ใช้พิธีกรรมเข้าช่วย ให้ความสำคัญกับดินปลูกที่ปราศจากสารเคมี ให้ได้สมุนไพรที่มีฤทธิ์ยาเต็มที่จำแนกประเภท เป็นประเภทต้น เถาเครือ ร่วง หัวเหง้า ผักและหญ้าให้สะดวกต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ มีการเก็บเกี่ยวตามฤดูกาล ตามทิศ ตามวันเวลาและอายุที่เหมาะสมเก็บรักษาให้คงสภาพเดิมด้วยการตากแดดหรือคั่วไฟอ่อน เก็บในที่มิดชิด ปลอดภัยง่ายต่อการนำมาใช้ประโยชน์การอนุรักษ์สมุนไพรอีสานมีปัญหาเกี่ยวกับการลดลงและสูญพันธุ์ เนื่องจากพื้นที่ป่าสมุนไพรถูกบุกรุก การเก็บเกี่ยวที่ขาดภูมิปัญญาและความต้องการของตลาดมากขึ้น ปัญหาการประยุกต์ใช้ไม่แพร่หลายขาดการพัฒนาองค์ความรู้ อย่างจริงจังและปัญหาการจัดการภูมิปัญญา สมุนไพรอีสานยังไม่เป็นระบบขาดหน่วยงานกลางในระดับพื้นที่ในการจัดการ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์สมุนไพรอีสานจึงต้องยึดถือภูมิปัญญาเดิมเป็นสำคัญและให้เกิดประโยชน์สูงสุดต้องใช้ภูมิปัญญาสมุนไพรในการอนุรักษ์ทุกด้าน ทั้งด้านการปลูก ด้านการจำแนกประเภท การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา พิธีกรรม และการใช้ประโยชน์ และต้องประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาจริงรูปแบบการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์สมุนไพรอีสานของชุมชนลุ่มน้ำโขงเป็นรูปแบบวิธีการ มีสัมฤทธิ์ผลที่เป็นเป้าหมายของการอนุรักษ์ 5 ประการ คือชุมชนตระหนักในภูมิปัญญามียุทธศาสตร์การอนุรักษ์ ใช้ภูมิปัญญาสมุนไพรอย่างเป็นระบบ ชุมชนสุขภาพดี และภูมิปัญญา สมุนไพรอีสานยั่งยืน ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาสมุนไพรอีสาน โดยยึดหลักการใช้ภูมิปัญญาทุกด้าน ใช้ภูมิปัญญาอย่างบูรณาการ ใช้ภูมิปัญญาตามสภาพจริงแบบมีส่วนร่วมและการปรับใช้แบบพึ่งตนเองโดยดำเนินการใน 6 แนวทาง คือ ถอดรหัสภูมิปัญญาสมุนไพรอีสาน ให้เป็นที่รู้จักศึกษาพื้นที่ และความต้องการของชุมชนกำหนดยุทธศาสตร์ และแผนการอนุรักษ์เชิงบูรณาการ สร้างความรู้ความเข้าใจค่านิยมร่วม และปฏิบัติการจริง เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการอนุรักษ์ และพัฒนาระบบสุขภาพของชุมชน อีกทั้งยังสอดคล้องงานวิจัยของ ซิมอนด์ส (Symonds, 1991) ได้วิจัยเรื่อง “ผู้หญิงมั่งคั่งในหมู่บ้านมั่งคั่งทางภาคเหนือของประเทศไทย” สรุปผลการวิจัยได้ว่า “ผู้หญิงมั่งคั่งโดยอำนาจ ในระบบโครงสร้างอำนาจแบบปิตาธิปไตยของสังคมมักเกี่ยวกับความเชื่อที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษว่าอุดมการณ์ของสังคมมั่งคั่งนั้นว่าผู้ชายมีความสำคัญ เพราะผู้ชายเป็นโครงกระดูกของสังคมเพราะโครงกระดูกสร้างทุกอย่างขึ้นหากโครงกระดูกหักทำลาย

สังคมของมั่งจะสูญสลายหากมั่งไม่มีผู้ขายสังคมมั่งจะสูญสิ้นไป” สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพร ฉิมพลี (2555) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า “แนวความคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุและการกระทำทั้งหลาย และอีกลักษณะหนึ่งที่เป็นนามธรรม คือ ความรู้ความสามารถ ความเชื่อ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสุขสงบให้กับชีวิตมนุษย์ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะถูกนำไปพัฒนาท้องถิ่น หรือสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้ในการยกระดับองค์ความรู้และความสามารถมาสู่การพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน โดยลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 5 ประการ คือ มีวัฒนธรรมเป็นฐาน มีลักษณะผสมผสานมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ เน้นการปฏิบัติที่ถูกทำนองครองธรรมและพฤติกรรมมนุษย์และเน้นพฤติกรรมกลุ่มของหน่วยทางสังคมและสถาบันสังคม” ยังสอดคล้องกับ สุริษา ศรพรหม (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าปักอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ม้ง” ผลการวิจัยพบว่า “สิ่งที่สามารถแสดงถึงอัตลักษณ์ของผ้าปักกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้แก่ เนื้อผ้าใยกล้วย การเขียนเทียน และลายปัก โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้ทอใช้กันเองในชุมชนและได้ถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง ด้านการออกแบบพบว่าความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์จากผ้าปักอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ม้ง ประโยชน์ใช้สอย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความพึงพอใจของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าปักอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ม้ง อยู่ในระดับมากความพึงพอใจของผู้ที่สนใจ อยู่ในระดับมาก” สอดคล้องกับงานวิจัยของ คูเปอร์ อาร์.จี. (Cooper, R. G., 1994, pp. 3-14) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากบริษัท Procter & Gamble และอธิบายความเป็นมาของกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ว่า “แบ่งเป็น 3 ยุค โดยยุคแรก เรียกว่า First Generation Process พัฒนาขึ้นจากองค์กร NASA ต่อมาจึงมีการพัฒนากระบวนการขึ้นประมาณปี คริสต์ศักราช 1980-1990 มีการสร้างวิธีการที่เรียกว่า Stage-Gate System ขึ้นถือเป็นยุคที่ 2 (Second Generation Process) ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต่อมาในยุคที่ 3 (Third Generation Process) บริษัท Procter & Gamble ได้พัฒนาวิธีการขึ้นมาใหม่เพื่อชนิดข้อเสียบางประการของวิธี Stage-Gate System” สอดคล้องกับแนวคิดของ นียพรรณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ (2550, น. 85) ได้เสนอแนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism) ไว้ว่า “เนื่องจากการศึกษาการส่งเสริมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนหนึ่งศึกษาถึงผลกระทบจากกระแสต่าง ๆ ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ การนำเอาแนวคิดหรือทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism) จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะการรับเอาวัฒนธรรมจากแหล่งอื่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีมุมมองในหลักของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่มีปัจจัยต่าง ๆ อาทิปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น ปัจจัยทางเศรษฐกิจการที่ผู้คนต้องเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กันบ้าง ก็ต้องการไปติดต่อค้าขาย หรือแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปเที่ยวเตร่ดูสิ่งแปลกตา คนที่มีเศรษฐกิจดี จึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่

การจงใจแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมใหม่ การไปศึกษายังถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การรู้จักใคร่ และแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา และการอพยพโยกย้ายถิ่น และการยึดครองโดยผู้กรานเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น และการคมนาคมขนส่งที่ดีเป็นปัจจัยเอื้อและเร่งต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่ดีด้วย นอกจากนี้ ทราบใดที่มนุษย์ยังมีการเคลื่อนย้ายจากถิ่นหนึ่งไปยังแหล่งอื่น ๆ เช่น มีการท่องเที่ยวมีการค้าขาย การเผยแพร่ศาสนา การไปศึกษาหาความรู้ เขาเหล่านั้นก็จะนำเอาวัฒนธรรมจากสังคมของเขาติดตัวไปด้วย และรับเอาวัฒนธรรมจากสังคมที่เขาไปติดต่อกลับมา ถือได้ว่าเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Culture Diffusion) หากพิจารณาถึงสังคมไทย จะพบว่าวัฒนธรรมของต่างประเทศมากมายได้หลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทย ทำให้วัฒนธรรมของไทยแปรเปลี่ยนไปเป็นอันมาก การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม เพราะทำให้สังคมที่ได้รับวัฒนธรรมใหม่นั้น ไม่ต้องลงทุนและเสียเวลากับการที่จะต้องเริ่มพัฒนาจากจุดเริ่มต้นและยิ่งถ้ารู้จักเลือกรับเอาหรือปรับปรุงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับสังคมของตนก็ย่อมจะได้รับประโยชน์มากขึ้นอาจกล่าวได้ว่ามีน้อยสังคมเหลือเกินที่มีแต่วัฒนธรรมเดิมของตนส่วนใหญ่ มักจะหิวยืมวัฒนธรรมจากสังคมอื่น” สอดคล้องกับแนวคิดของ จูดีคักดี เวชกามา (2553, น. 66-68) เสนอทัศนะว่า “ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม สาเหตุของการแพร่กระจายที่เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 แนวคิดกลุ่มนี้ จะเน้นอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมต่อการเปลี่ยนแปลงโดยกลุ่มนักคิดสามกลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1: สำนักอังกฤษ (British School) ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมต่าง ๆ เกิดได้เองโดยไม่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และมีความเห็นว่า คนมีลักษณะทางชีวภาพพื้นฐานเหมือนกัน ถ้าคนจะสร้างวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกัน วัฒนธรรมก็ต้องเหมือนกันในสวนพื้นฐาน แต่ความแตกต่าง

กลุ่มที่ 2: สำนักเยอรมัน (German School) สำนักนี้มีแนวคิดที่มนุษย์ไม่ชอบสร้างวัฒนธรรมขึ้นเอง แต่ชอบยืมวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน วัฒนธรรมนั้นเมื่อแพร่กระจายไป วัฒนธรรมที่ปลายทางจะต้องเหมือนกับวัฒนธรรมต้นกำเนิดไม่มากก็น้อย

สอดคล้องกับแนวคิดของ (ทรงคุณ จันทจร, 2553, น. 64-70) ที่เสนอทัศนะว่า “สำนักอเมริกัน (American School) มีความเชื่อว่าวัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลางไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยใกล้เคียงกัน ทำให้เราเห็นภาพวัฒนธรรมเป็นกลุ่ม ๆ และแพร่กระจายไปทุก ๆ ที่ ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นตามสภาพทางภูมิประเทศที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึงได้ รูปแบบการกระจายจึงไม่ใช่วงกลม โดยวิธีการแพร่กระจายมีดังนี้ 1) ใช้หลักภูมิศาสตร์ 2) ใช้ประวัติศาสตร์สืบย้อน 3) การขุดค้นทางโบราณคดี 4) ดูวิวัฒนาการของวัฒนธรรม” และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณวดี จันทรวังโป่ง (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการธำรงอัตลักษณ์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์”

ผลการวิจัยพบว่า “วิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งเปลี่ยนแปลงจากการทำการเกษตรเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นการทำการเกษตรเพื่อการค้ามากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลส่วนทางด้านสังคมพบว่าประวัติศาสตร์ที่มีการเล้าสืบต่อกันมาทำให้ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งเกิดการดำรงอัตลักษณ์ไว้ได้ ส่วนทางด้านวัฒนธรรม พบว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมีความเชื่อในเรื่องของผีฟ้าและผีบรรพบุรุษดังนั้นการดำเนินชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งจึงมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อดังกล่าว สำหรับทางด้านสื่อสารเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งต้องอาศัยการสื่อสาร 6 ช่องทาง ประกอบกัน ได้แก่ การสื่อสารผ่านสื่อบุคคล การสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ การสื่อสารผ่านสื่อท้องถิ่น การสื่อสารผ่านสื่อพื้นบ้านและการสื่อสารผ่านสื่อประเพณี ทั้งนี้ผลการวิจัยพบว่าสื่อที่มีบทบาทต่อการดำรงอัตลักษณ์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมากที่สุด ได้แก่ สื่อบุคคลและสื่อประเพณี” สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร รอดคุ้ม (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาเอกลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้ง อำเภอพบพระ จังหวัดตาก” ผลการวิจัยพบว่า “ชนเผ่าที่โดดเด่นในเรื่องงานหัตถกรรมมากที่สุดคือ ชาวเผ่าม้ง และเอกลักษณ์ที่ปรากฏชัดเจนที่สุดของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งนั้น คือ ลวดลายที่ใช้ปักลงบนเสื้อผ้า ซึ่งก็คือลายกันหอย โดยรูปแบบเรื่องประดับนั้นควรออกแบบให้มีความเรียบง่ายทันสมัย สวมใส่ได้ง่ายในชีวิตประจำวัน แต่ยังคงความเป็นเครื่องเงินกลุ่มชาติพันธุ์ไว้” สอดคล้องกับงานวิจัยของ สไบทิพย์ ตั้งใจ (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการอนุรักษ์และสืบสานศิลปะผ้าปักของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านผานกกก ตำบลโป่งแยง อำเภอริม จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า “ชนเผ่ามีการแต่งกายชนเผ่าน้อยลงเนื่องจากวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ผ้าปักและลวดลายผ้าปักของม้งได้เปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากมีการถ่ายทอดการปักผ้า แก่เยาวชนน้อยลงและลวดลายผ้าปักถูกลดคุณค่าเหลือแต่ลวดลายอื่น ๆ ขณะเดียวกัน ได้ปรากฏผ้าปักด้วยจักรอุตสาหกรรมเข้ามาแทนที่การปักด้วยมือมากขึ้นทำให้ความ สำคัญของงานฝีมือลดน้อยลงและได้เสนอแนวทางของการอนุรักษ์และสืบสานผ้าปักและลวดลายผ้าปักกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของบ้านผานกกก อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน” วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในด้านศิลปะบนผืนผ้า เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ม้งด้านความเชื่อและพิธีกรรม และด้านภูมิปัญญาของชาวบ้าน” สอดคล้องกับแนวคิดของ ทรงคุณ จันทจร (2553, น. 50-55) ได้เสนอทัศนะตามแนวคิดของเลสลี ไวต์ (Leslie White) กล่าวถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมมี 3 ประการ คือ “ระบบเทคโนโลยีซึ่งรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น ระบบสังคม ซึ่งเป็นการรวมตัวขององค์กรทางสังคม (Social Organization) และพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ และระบบความคิด (Ideology) ซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ ระบบเทคโนโลยีเป็นโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) หรือพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรม เพราะชีวิตจำเป็นต้องพึ่งอาศัยระบบนี้ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม” อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอภามา จำเภา และคณะ (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักกลุ่มชาติพันธุ์ผลการวิจัย

พบว่า “ชนเผ่าม้งสร้างสรรค์ลายผ้าปักจากการเลียนแบบธรรมชาติรอบตัว คือ ดอกผืน ดอกไม้ป่า เครื่องไม้ ก้อนหิน เสือ ช้าง หอย ปลา ด้วยวิธีการปักผ้าด้วยด้ายสลัสีเป็นลายไขว้ ปักทึบ เดินเส้น ลูกโซ่ และตัดผ้าปะเป็นลวดลายต่าง ๆ ส่วนชนเผ่าเมี่ยนปักผ้าลายเจ้าสาว ทั้งลายกางเกงแบบสั้นและแบบยาว และลายผ้าประยุกต์เพื่อนขึ้นผ้าไปสร้างสรรค์ผลงานต่อไป ซึ่งองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักกลุ่มชาติพันธุ์มีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดถึงตาย การปักผ้าส่งศูนย์ศิลปาชีพถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้หญิงชนเผ่ารุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ โกสินทร์ ขำนาญพล (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเครือข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวไทย เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวไทยมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม วัฒนธรรมประเพณี และผลิตภัณฑ์ชุมชนที่น่าสนใจ และทรัพยากรบุคคลที่มีองค์ความรู้และภูมิปัญญา แต่ยังขาดการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะด้านเครือข่ายการตลาด รวมทั้งขาดแคลนเงินทุนในการพัฒนา 2) รูปแบบการจัดการเครือข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเรียกว่า “DARE TO DREAM Market Network Model” ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการ 11 ประการ ได้แก่ (1) การสร้างความโดดเด่นให้แหล่งท่องเที่ยว (Distinction: D) (2) การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ (Advertising: A) (3) การกำหนดราคาที่เหมาะสม (Reasonable Price: R) (4) การสร้างความสะดวกสบายในการรับบริการ (Easiness or Expedience: E) (5) การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว (Tourism Network: T) (6) การจัดองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ (Organizing: O) (7) การกระจายภาวะผู้นำ (Distributed Leadership: D) (8) การวิจัยการท่องเที่ยว (Research: R) (9) การให้การศึกษากับบุคลากร (Education: E) (10) การรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability: A) และ (11) การใช้เครื่องมือทางการตลาด (Marketing Tool: M) รูปแบบดังกล่าวผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผ่านการรับรองจากเวทีประชาคมแล้ว โดยมีผลการประเมินในระดับดีมาก ผลการจัดอบรมความรู้มีคะแนนก่อนการอบรม (Pre-Test) อยู่ในระดับมาก และคะแนนหลังการอบรม (Post-test) อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุกุล ต้นสุพล (2559, น. 193-221) ได้ศึกษาเรื่อง “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: กุญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลการศึกษาพบว่า “พื้นฐานของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ปัจจัย คือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยการพิจารณาถึงความยั่งยืนมักมีที่มาจากปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดทุนนิยม ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีมุมมองในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เชื่อว่าเมื่อแก้ปัญหาได้ก็สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้ แต่มนุษย์ที่เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหากลับไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง เช่น การเปลี่ยนวิถีคิด การปรับเปลี่ยนการปฏิบัติ ก็ยากที่จะให้กลไกของการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกิดขึ้น ดังนั้นควรที่จะย้อน

มองกลับมาที่วัฒนธรรมซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ผู้กิดติดอยู่กับมนุษย์นอกเหนือไปจากการพิจารณา ด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เป็นอยู่ขณะนี้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านวัฒนธรรมน้อยมาก ดังนั้นจึงควรผสมผสานวัฒนธรรมที่เป็นกรอบที่ดีสำหรับการดำรงชีวิต เข้าไปสู่ การพัฒนาอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืนที่อยู่ บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรม ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก และยังพบว่า พื้นฐานของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจะขึ้นอยู่กับ ความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ปัจจัย คือ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยการพิจารณาถึงความยั่งยืน มักมีที่มาจากปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดทุนนิยม ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีมุมมองในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เชื่อว่าเมื่อแก้ปัญหาได้ก็สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้ แต่มนุษย์ที่เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาก็กลับไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง เช่น การเปลี่ยนวิถีคิด การปรับเปลี่ยนการปฏิบัติ ก็ยากที่จะให้กลไกของการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกิดขึ้น ดังนั้นควรที่จะย้อน มองกลับมาที่วัฒนธรรมซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ผู้กิดติดอยู่กับมนุษย์นอกเหนือไปจากการพิจารณา ด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เป็นอยู่ขณะนี้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านวัฒนธรรมน้อยมาก ดังนั้นจึงควรผสมผสานวัฒนธรรมที่เป็นกรอบที่ดีสำหรับการดำรงชีวิต เข้าไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืนที่อยู่บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรม ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก” การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพื้นฐานที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิด ประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรินทร์ เสียงจินดาภาว, เขมิกา แสนโสม (2560) ได้วิจัย เรื่อง “รูปแบบการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานทรัพยากร” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์ทั้งสองมีจุดแข็งที่ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการ มีทรัพยากรในการสร้างผลผลิตมาจากชุมชน รวมทั้งมีการพึ่งพาตนเอง แต่ก็ยังมีจุดอ่อนในด้านการจัดการ ทำให้การดำเนินงานยังเป็นลักษณะ เป็นกลุ่มกิจกรรมส่วนตัว ยังไม่มีการรวมกลุ่มกันที่เข้มแข็ง ไม่มีหลักการในการคำนวณต้นทุนการผลิต ที่แท้จริงได้จึงส่งผลต่อการตั้งราคาขาย อีกทั้งยังไม่สามารถขยายตลาดได้เนื่องจากไม่มีช่องทางการจัดจำหน่าย ขาดการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ จากการศึกษาถึงจุดประสงค์ในการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองเล็งไปพบว่า เพื่อเป็นการนำวัตถุดิบในชุมชนมาทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นการประกอบอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ เพื่อส่งเสริม ความสามัคคีในชุมชน และเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชน สำหรับการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ที่ผ่านการวิเคราะห์จากคณะผู้วิจัยและจากชุมชนที่เป็นเจ้าของวิสาหกิจประกอบด้วยประเด็นในการพัฒนา และกระบวนการพัฒนา ดังต่อไปนี้ 1) การบริหารเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ 3) การพัฒนาด้านการตลาด ผู้ผลิตจำเป็นต้องเปลี่ยนแนวคิดจากการผลิตนำการตลาด มาเป็นการตลาดนำการผลิต หน่วยงานภาครัฐจะต้องสนับสนุน ในการจัดหาสถานที่เพื่อสนับสนุนการแสดงสินค้าของชุมชนรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

บนฐานทรัพยากร เพื่อทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้ตนเองในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การกำหนดทิศทางของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนกสนดำเนินงาน การดำเนินงานด้านการตลาด การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน การบริหารสมาชิก เพื่อเป็นต้นแบบและแนวทางให้วิสาหกิจชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาวิสาหกิจได้นำไปใช้มี ดังนี้ “การพัฒนาชุมชนให้สามารถประกอบอาชีพได้ด้วยการพัฒนาตัวเองนั้น ชุมชนต้องสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง และมีความพยายามในการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยสมาชิกในชุมชนต้องสามารถทำการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของชุมชนตนเอง เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหา อันจะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนโดยเน้นการพึ่งพาตนเอง และแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาสู่ความเข้มแข็งของชุมชน จะต้องเริ่มจากการสร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง มีผู้นำที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับของชุมชน ควรดำเนินการเพื่อช่วยเหลือกันในลักษณะเครือข่ายมีการบริหารเครือข่าย การพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่าย เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่มทั้งในเชิงสังคม และเชิงธุรกิจ และสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงาน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และสร้างตลาดในท้องถิ่น อันจะส่งผลดีต่อการสร้างรายได้ของชุมชนท้องถิ่น เกิดความมั่นคงในอาชีพ ทำให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวให้ดีขึ้น การสร้างรายได้ดังกล่าวก่อให้เกิดแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชนจากฐานทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่” สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุณณดา ทรงอิทธิสุข, และสุธิดา ทับทิมศร (2561, น. 1107-1119) ได้ศึกษาเรื่อง “ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าสู่ตำนานในวิถีวัฒนธรรมชุมชนม้ง” ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนม้งนำเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์มาร้อยเรียง เพื่อการธำรงรักษาไว้ซึ่งแบบแผนวิถีวัฒนธรรมชุมชนม้ง (แบบดั้งเดิม) พร้อมทั้งสร้างอัตลักษณ์เฉพาะขึ้นในระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์อย่างเป็นองค์รวม และ 2) ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าสู่ตำนาน ในวิถีวัฒนธรรมชุมชนม้ง มีความสัมพันธ์ของระบบสังคม และมีการผลิตซ้ำในวิถีวัฒนธรรมม้ง เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมดุลทางด้านจิตใจ สอดคล้องกับประสงค์กรโมปกรณ์ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “การแยกเส้นใยกัญชง สภาวะที่เหมาะสมในการแยกและฟอกขาวเส้นใยกัญชงด้วยโซเดียมไฮดรอกไซด์ และไฮโดรเจน เพอร์ออกไซด์ในขั้นตอนเดียว” เป็นการวิจัยกึ่งทดลองสรุปผลการวิจัยได้ว่า “การทดลองโดยศึกษาผลของปริมาณโซเดียมไฮดรอกไซด์ และปริมาณไฮโดรเจน เพอร์ออกไซด์ที่มีต่อองค์ประกอบทางเคมีของเส้นใยและสมบัติทางกายภาพของเส้นใย ผลการทดลองพบว่าสภาวะที่เหมาะสมในการแยกเส้นใยกัญชงในขั้นตอนเดียวคือการใช้ปริมาณโซเดียมไฮดรอกไซด์ 5.0 กรัมต่อลิตร และไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์เข้มข้นร้อยละ 50 ปริมาณ 6.0 กรัมต่อลิตร สารทำความสะอาด 2.0 กรัมต่อลิตร สารคงสภาพ 5.0 กรัมต่อลิตร ที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส 60 นาที” สอดคล้องกับปียลักษณ์ โพธิวรรณ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “สร้อยดอกหมาก: อัตลักษณ์ผ้าไหมท่ามกลางกระแสทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า

“กระบวนการสร้างรายได้และยกระดับทางเศรษฐกิจชุมชนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบทบาทในการผลิต และการผลักดันให้ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการปรับรูปแบบของการผลิตให้เป็นอุตสาหกรรม โดยอัตลักษณ์ที่สำคัญของผ้าไหมคือความแตกต่างของบริบทของชุมชนตามความเชื่อและการได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ การทอผ้านั้นยังมีความยึดโยงกับความเป็นเพศตามบริบทของสังคม และสะท้อนถึงความเป็นชนชั้นของคน ผ้าไหมถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคม และกรรมวิธีในการผลิตมีความเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ได้รับการแพร่กระจาย ผ้าไหมทอมือจึงมีหน้าที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของกระบวนการทางวัฒนธรรมในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณีธิดา เหล่าพวงศักดิ์ (2563, น. 95-108) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์มะพร้าวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า “แนวทางการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์มะพร้าวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามขั้นตอนของกระบวนการผลิต ได้แก่ 1) ระยะเวลาสร้างผลผลิตผลด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดี และเป็นทรัพยากรที่มีอยู่หรือแสวงหาได้ภายในท้องถิ่น เพื่อให้กระบวนการผลิตสินค้ามีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ 2) ระยะเวลาสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตด้วยการเพิ่มมูลค่าเชิงปริมาณ มูลค่าเชิงคุณภาพ และการเพิ่มโอกาส/ทางเลือกตามแนวทางการสร้างสรรค์ 3) ระยะเวลาตลาดในเชิงพาณิชย์ด้วยการทำให้ผลิตผลน่าสนใจตรงกับความต้องการของตลาดและมีภาพลักษณ์ที่ดีในมุมมองของผู้บริโภค ภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตและการพัฒนาหรือต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิม ก่อให้เกิดการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ และการสร้างโอกาสหรือเกิดทางเลือกที่หลากหลายค่าสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น มูลค่าเพิ่ม ผลิตภัณฑ์มะพร้าวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 1 อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์” สอดคล้องกับงานวิจัยของ สาธณี พรหมวงศ์ (2563) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการทอผ้าชนเผ่าม้งด้วยใยกล้วย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพบพระ จังหวัดตาก” ผลการวิจัยพบว่า “ผู้บริหาร ครู ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน มีความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมการทอผ้าชนเผ่าม้งด้วยใยกล้วย เนื่องจากปัจจุบันวัฒนธรรมในการทอผ้าเริ่มเลือนหายไปจากวิถีชีวิตประจำวันและต้องการที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป จึงนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมโดยมีโคร่งสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ได้แก่ เรียนรู้ต้นกล้วย เครื่องมือและอุปกรณ์ในการทอผ้าจากใยกล้วย และกระบวนการทอผ้าจากใยกล้วย ระยะเวลาในการฝึกอบรม 30 ชั่วโมง จากการประเมินผลการใช้หลักสูตรผู้เข้ารับการอบรมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ตามที่กำหนดไว้ในสมมติฐานการวิจัย คือ ด้านความรู้คิดเป็นร้อยละ 83.27 ค่าทดสอบที 8.79 ด้านทักษะการปฏิบัติงานคิดเป็นร้อยละ 98.70 ค่าทดสอบที 81.72 ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์คิดเป็นร้อยละ 99.20 ค่าทดสอบ

ที่ 123.91 และมีความพึงพอใจต่อหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ สุรศักดิ์ บุญเทียน (2564, น. 1-13) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคนบนฐานอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมม้ง: กรณีศึกษาบ้านเจดีย์โคะ ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก” ผลการวิจัยพบว่า “1) อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมม้ง มีลักษณะเฉพาะ เสมือนจารีตหรือกฎหมายเชื่อมโยงกับระบบผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์อย่างเป็นองค์รวม 2) ความสัมพันธ์กับระบบสังคมพบการนำวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมมากำหนดพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและทำหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ (1) การปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมอย่างเป็นพลวัต (2) การบรรลุเป้าหมายทิศทางการพัฒนาคนด้วยระบบคุณค่านำมาสร้างสำนึกร่วมชาติพันธุ์เดียวกัน (3) บูรณาการผ่านการสร้างความสัมพันธ์ของสายสกุลตนเองและการรวมตัวของกลุ่มต่างสายตระกูลแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน (4) การรักษาแบบแผน พื้นฟูสืบทอดอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมม้งไว้ 3) อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมม้งคือฐานรากของการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรม” และยังสอดคล้องกับจักรพันธ์ วงศ์ฤกษ์ดี, และคณะ (2564, น. 1-15) ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมและพัฒนาการตลาดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผ้าทอใยกล้วยของวิสาหกิจชุมชน ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก” ผลการวิจัยพบว่า “ประชากรกลุ่มตัวอย่าง มีความสามารถในการใช้งานอุปกรณ์พกพา (สมาร์ทโฟน) เป็นประจำและมักซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเป็นประจำ ดังนั้นระบบการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้น จึงเหมาะสมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอใยกล้วยของวิสาหกิจชุมชน ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยมีผลการประเมินความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ที่ 4.27 หรือในระดับดี”

5.2.2 จากผลการวิจัย “การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการผลิตเส้นใยกล้วย” ในครั้งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรมเนื่องจากการพัฒนาเส้นใยกล้วยจำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีการผลิตกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดเทคโนโลยีและภูมิปัญญาสมัยใหม่ในการพัฒนาเส้นใยอันเป็นผลมาจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับความเป็นอยู่ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องทรงคุณ จันทจร (2563, น. 44-47) ที่เสนอฐานคติคิดว่า หลักนิเวศวิทยาเป็นองค์ประกอบสำคัญของสถาบันทางสังคม แต่ที่รู้ดีว่าไม่มีใครสามารถอธิบายองค์ประกอบทางวัฒนธรรมได้หมดทุกด้าน เพราะสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความแตกต่างในการปรับตัวของวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่ต่างกันในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกัน จะแสดงรูปแบบของการพัฒนาที่เหมือนกัน” จูเลียน เอช. สจิวต์ (Julian Haynes Steward) ได้สรุปข้อแตกต่างระหว่างสังคมเรียบง่ายกับสังคมซับซ้อนว่า ระบบของสังคมที่ซับซ้อนนั้นประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ มากมาย ที่ต่างกันและต่างไปจากสังคมแบบอื่น ๆ ระบบที่ต่างกันนี้ถูกนำมาเป็นปัจจัยของการปรับตัวที่ต่างกันด้วย จูเลียน เอช. สจิวต์ยังได้พบว่า สิ่งแวดล้อมคือตัวการในการกำหนดวัฒนธรรม เพราะเชื่อว่าวัฒนธรรมมีรูปแบบหลากหลาย เพราะเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมต่างกัน วัฒนธรรมแบบหนึ่งอาจปรับตัวได้ดีกว่าอีกแบบหนึ่ง และไม่ได้ถูกสิ่งแวดล้อมจำกัดอยู่เพียงระดับใด

ระดับหนึ่งเท่านั้น มันจะวิวัฒนาการไปได้สูงกว่า ดีกว่า โดยการสนับสนุนของสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าด้วยแนวคิดของ จูเลียน เอช. สจีวิต ยังเชื่อกันว่าแนวความคิดด้านนิเวศวิทยาจะใช้อธิบายสังคมที่ซับซ้อนได้น้อยกว่าดั้งเดิม เพราะในสังคมที่มีความเจริญจะเป็นอิสระจากการควบคุมของสิ่งแวดล้อม และเสนอแนวความคิดประเด็นสำคัญ คือ วัฒนธรรมแต่ละสังคมมีการปรับตัวต่าง ๆ กันเมื่อได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมใดสภาพแวดล้อมหนึ่งแล้วก็จะมีการวิวัฒนาการเฉพาะวัฒนธรรมนั้น ๆ จูเลียน เอช. สจีวิตได้เสนอบทสรุป กฎวิวัฒนาการวัฒนธรรม เพื่ออธิบายนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่าเกิดจากปัจจัยพื้นฐานสำคัญสามประการ คือ ประการที่หนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อม ควรต้องวิเคราะห์ประสิทธิภาพของวัฒนธรรมที่สามารถนำเอาทรัพยากรมาใช้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด เช่นมาใช้ให้เป็นอาหารและที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในสังคม ประการที่สอง ศึกษารูปแบบพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์วิธีการที่มนุษย์ในแต่ละสังคมสร้างวัฒนธรรม กำหนดพฤติกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาวิถีการทำงานเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดได้หรือไม่เพียงใด และประการที่สาม ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบพฤติกรรมและระบบวัฒนธรรมวิเคราะห์พฤติกรรม และกิจกรรมคนในสังคมว่ามีส่วนทำให้สังคมอยู่รอดได้หรือไม่เพียงใดสำหรับการศึกษาวิจัยนั้น ระเบียบวิธีวิจัยและกรอบแนวคิดโดยใช้ทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรม” สอดคล้องกับ บรอนิสลาฟ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski, 1922, pp. 5-25) ได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับที่มาสามประการ คือ “ประการที่หนึ่ง เป็นความพยายามที่จะอธิบายแบบแผนชีวิตทางสังคมโดยใช้จิตใจของมนุษย์เป็นมาตรฐาน ประการที่สอง เป็นการสันนิษฐานว่าวัฒนธรรมคือแบบแผนของการใช้ภาษาและถ่ายทอดออกมาโดยสัญลักษณ์ และประการที่สาม เป็นการตีความระบบสัญลักษณ์โดยใช้วิถีคิดของคู่ตรงข้าม” โครงสร้างและองค์รวมโดยพยายามมองวัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่เกิดจากจิตใจของมนุษย์ เลวี-สเตราส์ต้องการค้นหาโครงสร้างทางวัฒนธรรม มีอยู่ในตำนาน ศิลปะ เครื่องญาติ ภาษา โครงสร้างเหล่านี้ถูกกำหนดมาจากจิตใจ และแสดงออกมาทางวัฒนธรรมขณะที่ เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) สอดคล้องกับแนวคิดของ รูธ เบนเนดิกท์ (Ruth Benedict) ได้กล่าวว่า “วัฒนธรรมแต่ละแห่งเป็นภาพรวมเฉพาะของสวนต่าง ๆ ที่ผสมกลมกลืนกัน ที่สวนรวมทั้งหมดถูกหล่อหลอมโดยคติทางวัฒนธรรมที่เฉพาะของวัฒนธรรมนั้น ๆ ศาสนา ครอบครัว เศรษฐกิจและสถาบันการเมืองการปกครองต่างหากกันได้ดีเพื่อกลายมาเป็นภาพรวมเฉพาะ และเนื่องจากภาพรวมดังกล่าวเป็นผลมาจากการมีประวัติศาสตร์ที่เฉพาะจึงไม่อาจเปรียบเทียบวัฒนธรรมใดว่าดีกว่าวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ แนวคิดทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมคนที่มีธรรมชาติทางแนวความคิดดี (หมายถึงธรรมชาติในร่างกาย) จะสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้มาเป็นวัฒนธรรมได้ดี ขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีจะส่งเสริมให้ความคิดของคนดีขึ้น และสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ดีขึ้นด้วย ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมจึงสร้างความสัมพันธ์สองทางและสวนทางคือ ระหว่างคนกับธรรมชาติ และธรรมชาติกับวัฒนธรรมทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) เพราะหมายถึงหน่วยความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในแหล่งที่อยู่แหล่งใด

แหล่งหนึ่ง สิ่งมีชีวิต (Organism) ในที่นี้ หมายถึง สิ่งที่ต้องใช้พลังงานในการดำรงชีวิต มีลักษณะ คือ มีการเจริญเติบโต มีการเคลื่อนไหวได้ด้วยพลังงานที่เกิดขึ้นในร่างกาย สืบพันธุ์ได้ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ประกอบด้วยเซลล์ มีการหายใจ การมีการขับถ่ายของเสีย และต้องกินอาหารและแร่ธาตุต่าง ๆ” (สำนักอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ, 2553, น. 1) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัชพล ทรงสุนทรวงศ (อ้างในชมพูช สุขกลาง, 2553, น. 29-30) ที่ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า “ระบบนิเวศ หมายถึง ความสัมพันธ์ในการรับหรือส่งพลังงานและแร่ธาตุระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต หรือระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่ง” สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ ใจอารีย์ (2557) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า “องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย มีที่มา 2 ลักษณะ คือ 1) ภูมิปัญญาดั้งเดิม และ 2) ความรู้ใหม่ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ 4 ชนิด คือ หน่อไม้ดอง หน่อไม้ต้ม หน่อไม้แห้งและหน่อไม้ซूप สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของคนในชุมชนและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ธรรมชาติในท้องถิ่น จนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการการเลือกสรรการเรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและเป็นวิถีชุมชนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งกระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนด ความรู้ โดยผ่านการพิจารณาว่าเป็นความรู้ดั้งเดิมหรือความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาเดิม 2) การแสวงหาความรู้ที่มาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนและการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอก 3) การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่ เป็นทางการ ผ่านการพูดคุยและปรึกษาหารือ เพื่อการแก้ปัญหาในกระบวนการแปรรูป 4) การจัดการเก็บความรู้ ส่วนใหญ่เป็นการจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล ไม่มีการจัดบันทึกเป็นลายอักษร และ 5) การถ่ายทอดความรู้ ส่วนใหญ่มีลักษณะอย่างไม่เป็นทางการ ผ่านสมาชิกภายในครัวเรือน สำหรับเงื่อนไขสู่ความสำเร็จของการจัดการความรู้ ได้แก่ความรู้ด้านการจัดการความรู้ วัฒนธรรม/วิถีชุมชน ผู้นำชุมชน ทรัพยากรท้องถิ่น และโครงสร้างพื้นฐาน” สอดคล้องกับแนวคิดของสันติภาพ ศิริวัฒน์เพ็ญกุล, 2553, น. 1) ได้เสนอทัศนะไว้ว่า คำว่า “นิเวศวัฒนธรรม (Ecological and Cultural)” วัฒนธรรม ความรู้สัจนิรันดร์ ความเชื่อ ทัศนคติ กระบวนทัศน์ หรือวิถีคิดของมนุษย์ ที่สะท้อนออกมาในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งแบบแผนการผลิต การใช้ชีวิต การบริโภค การจัดการตนเอง ชุมชน ความงาม ศิลปะ วิถีชีวิต ประเพณี ลักษณะของผู้คน ชนชาติ ตลอดจนระเบียบปฏิบัติ จารีต ครรลองของสังคมนั้น ๆ จึงเรื่องของการผสมกลมกลืนระหว่างนามธรรม และรูปธรรม (นามรูป) ของสังคมมนุษย์กับนามรูปของธรรมชาติแวดล้อม และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ในพื้นที่นั้น หรือในภูมิมินิเวศนั้น ๆ เพื่อมนุษย์และธรรมชาติจะได้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล และปกติสุข ด้านความสัมพันธ์ในระบบนิเวศวัฒนธรรม การมองโหเห็นถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ

และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ” สอดคล้องกับแนวคิดของ สันติภาพ ศิริวัฒน์ไพบูลย์ (2553, น. 2-7) ที่กล่าวว่า “จิตวิญญาณท้องถิ่น (Local Spiritual) อาจจะหมายถึง “หลักยึดทางใจ” เรื่องที่ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจ รู้สึกปลอดภัย สร้างแรงบันดาลใจ สิ่งที่เคยถึง นึกถึงแล้วสบายใจ เกิดพลังในการทำงานร่วมกัน สิ่งที่คุณถนัด ชุมชนนั้น เคารพ ศรัทธาร่วมกัน มันเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ สั่งสม เชื่อมั่น ศรัทธาที่ละเล็กละน้อยอาจจะบุคคล (Local Hero) ทั้งที่มีอยู่จริงหรือมีอยู่ในตำนาน ทั้งที่มีชีวิตอยู่ หรือตายไปแล้ว ซึ่งได้สร้างคุณูปการในด้านต่าง ๆ ไว้ให้กับชุมชนมากมาย อาจจะเป็นสถานที่ หรือวัตถุสิ่งอื่นใดที่แสดงถึงบุคคลที่ควรค่าแก่การเคารพ ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น พระธาตุ รอยพระพุทธรูป ก้อนหิน ต้นไม้ภูเขา รูปทรงต่าง ๆ รวมถึงเกาะ แก่ง ภูเขา น้ำ จะเห็นได้ว่าสิ่งนี้คือศูนย์รวมแห่งจิตวิญญาณท้องถิ่นเอาไว้ และมีพลังต่อชุมชนท้องถิ่นมากมาย การเข้าใจจิตวิญญาณของท้องถิ่น จึงการเข้าใจรากเหง้า ตัวตน และความทั้งหมดทั้งมวลของท้องถิ่น ซึ่งสำคัญมากในการทำให้เกิด พลังนิเวศวัฒนธรรม ที่จะสร้างสรรค์ชุมชนให้อยู่เย็นสุข การสร้างความเข้าใจกับสถานที่ (Location) ระบบนิเวศ (Ecosystem) การจัดการทางสังคม (Social Management) รวมถึงจิตวิญญาณท้องถิ่น (Local Spiritual) จึงสิ่งสำคัญที่สุดในการตั้งข้อสังเกต การทำความเข้าใจ และเรียนรู้ให้เห็นถึงเหตุและผลที่เชื่อมโยงกันอยู่ในระบบนิเวศวัฒนธรรมทั้งหมด ก่อนที่คิดจะไปพัฒนาอะไรในพื้นที่นั้น ๆ การศึกษา เรียนรู้ และทำความเข้าใจให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของทั้ง 4 มิติ จะทำให้เกิดความลึกซึ้ง และเกิดสิ่งที่เรียกว่า “สำนึก” การเข้าใจอะไรขึ้น ๆ จะไม่สามารถเกิดสำนึกได้” สอดคล้องกับแนวคิดของ สามานใจ เต๋ย (2557, น. 13-23) ได้เสนอทัศนะไว้ว่า “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม ทั้งนี้การศึกษานิเวศวัฒนธรรมจะมุ่งเน้นกระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (Adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยมีพื้นฐานสำคัญ คือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไข” สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูดาณัฐ ทองนิล (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาภาวะหนี้สินของข้าราชการชั้นประทวน สังกัดกรมราชองครักษ์” ผลการศึกษาพบว่า “การทำบัญชีครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับความเห็นต่อการแก้ไขภาระหนี้สิน ในด้านความคิดเห็นต่อบัญชีครัวเรือนในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยผู้ที่เคยทำบัญชีครัวเรือนจะมีความคิดเห็นที่บัญชีครัวเรือนสามารถช่วยในการแก้ไขปัญหาหนี้สินได้” ยังสอดคล้องกับวรรณคดี จันทร์วังโป่ง (2557) ที่วิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการธำรงอัตลักษณ์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า “วิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งเปลี่ยนแปลงจากการทำการเกษตรเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นการทำการเกษตรเพื่อการค้ามากขึ้นกว่าเดิม

เนื่องจากนโยบายของรัฐบาล ส่วนทางด้านสังคมพบว่าประวัติศาสตร์ที่มีการเล่าสืบต่อกันมาทำให้ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง เกิดการอ้างอัตลักษณ์ไว้ได้ ส่วนทางด้านวัฒนธรรม พบว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมีความเชื่อในเรื่องของผีฟ้าและผีบรรพบุรุษดังนั้นการดำเนินชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งจึงมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อดังกล่าว สำหรับทางด้านสื่อสารเพื่อการอ้างอัตลักษณ์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งต้องอาศัยการสื่อสาร 6 ช่องทางประกอบกัน ได้แก่ การสื่อสารผ่านสื่อบุคคล การสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ การสื่อสารผ่านสื่อท้องถิ่น การสื่อสารผ่านสื่อพื้นบ้านและการสื่อสารผ่านสื่อประเพณี ทั้งนี้ผลการวิจัยพบว่าสื่อที่มีบทบาทต่อการอ้างอัตลักษณ์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมากที่สุด ได้แก่ สื่อบุคคลและสื่อประเพณี” สอดคล้องแนวคิดของ Julian H. Steward (1995, p. 3; อ้างถึงใน สามารถ ใจเตี้ย, 2557, น. 13-23) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า “นิเวศวัฒนธรรม หมายถึงวิธีการศึกษาหาข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นผลกระทบจากการปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อม (ของมนุษย์แต่ละสังคม) นิเวศวัฒนธรรมจึงแตกต่างไปจากนิเวศวิทยาสังคม (Social Ecology) เพราะนิเวศวัฒนธรรมมุ่งแสวงหากฎเกณฑ์เพื่ออธิบายที่มาของลักษณะ และแบบแผนวัฒนธรรมบางประการที่มีอยู่ในแต่ละสภาวะแวดล้อม มากกว่ามุ่งแสวงหาหลักการทั่วไปที่ใช้ได้กับทุกวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม สิ่งที่สำคัญที่สุดในแนวคิดนี้ คือ แก่นวัฒนธรรม (Cultural Core) ซึ่งหมายถึงกลุ่มของลักษณะหรือแบบแผนวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากที่สุดกับกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพและการจัดการทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ จะมุ่งสนใจการนำวัฒนธรรมทางวัตถุ (ระบบเทคนิควิทยาที่ใช้หรือเครื่องมือเทคโนโลยี) มาใช้แตกต่างกันอย่างไร และก่อให้เกิดการจัดการทางด้านสังคมที่แตกต่างกันอย่างไรในสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกัน เพราะสภาวะแวดล้อมแต่ละแห่งอาจเป็นตัวช่วยหรือข้อจำกัดใช้เทคนิควิทยาเหล่านี้ก็ได้ กล่าวโดยสรุปแล้ว นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นความพยายามศึกษาวิเคราะห์ถึงกระบวนการที่ต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระบบนิเวศกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น “กระบวนการที่ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิต ที่เป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมของมนุษย์ และผลในการอธิบายต้นกำเนิดของลักษณะทางวัฒนธรรม (Cultural Traits) ของกลุ่มชน เช่น เปรู เม็กซิโก เมโสโปเตเมีย อียิปต์ และจีน” เป็นต้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือนิเวศวิทยาไม่เพียงแต่จะมีความสำคัญต่อมนุษย์ในอดีตและในปัจจุบันเท่านั้น ความเป็นวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมยังมีความสัมพันธ์แนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำมนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลเป็นตัวกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรม แต่เมื่อเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้นมนุษย์ย่อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงหรือตัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็ลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสพการณ์ และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีและขนบธรรมเนียม

ประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ และได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง” สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณา ชัดเจนกิจ และเอกพงษ์ สารน้อย (2564, น. 35-46) ได้วิจัยเรื่อง “ปัญหาสถานะทางกฎหมายของกัญชง ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522” ผลการวิจัยพบว่า “ในปัจจุบันกัญชงมีสถานะเป็นยาเสพติดให้โทษในแต่ละประเทศ และมีหลายประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนา กัญชง เป็นพืชเศรษฐกิจและใช้ในทางการแพทย์ โดยแต่ละประเทศได้มีหลักเกณฑ์และมาตรการในการควบคุมปริมาณสาร THC ในกัญชง ซึ่งมาตรการในการควบคุมปริมาณสาร THC ดังกล่าวนั้นต้องอยู่ในการควบคุมของหน่วยงานของภาครัฐ สำหรับประเทศไทยกัญชงถือว่ามีสถานะเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 บุคคลหรือหน่วยงานที่จะผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายเท่านั้น ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การนำบทบาทของภาครัฐในการควบคุม สังคมและการควบคุมทางด้านเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมยาสูบมาปรับใช้กับกัญชง เพื่อการพัฒนา กัญชง ให้เป็นพืชเศรษฐกิจเช่นเดียวกับยาสูบโดยชอบด้วยกฎหมายต่อไป” สอดคล้องกับแนวคิดของซัชพล ทรงสุนทรวงศ (อ้างถึงใน ชมพูนุช สงกลาง, 2553, น. 29-30) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ระบบนิเวศ หมายถึง ความสัมพันธ์ในการรับหรือส่งพลังงานและแร่ธาตุระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต หรือระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่ง การเป็นผู้รับและผู้ให้ซึ่งกันและกัน เช่นนี้ ทำให้สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในบริเวณเดียวกันเกิดความสัมพันธ์กัน ในระบบนิเวศหนึ่ง ๆ จะมีโครงสร้างที่มีความสามารถในการควบคุมตัวเอง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ “ระบบนิเวศทางธรรมชาติและระบบนิเวศที่มนุษย์สร้างขึ้น ระบบนิเวศในน้ำถือเป็นส่วนย่อยของระบบนิเวศทางธรรมชาติ โดยเฉพาะนิเวศในแหล่งน้ำจืดถือว่ามี ความสำคัญ เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำและพืชน้ำ เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งเป็นแหล่งที่ให้น้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ระบบนิเวศน้ำจืดมี 2 ระบบ คือ ระบบน้ำนิ่ง (หนองน้ำ คลอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ) และระบบน้ำไหล (แม่น้ำ ลำธาร น้ำตก) สิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศแหล่งน้ำจืด ได้แก่ จอกแหน สาหร่าย ปลา กุ้ง หอย เป็นต้น โดยมีปัจจัยตามธรรมชาติทางกายภาพ ได้แก่ แสง อุณหภูมิ ปริมาณก๊าซ ออกซิเจน ปริมาณแร่ธาตุ ความขุ่นใสของน้ำ ปัจจัยทางชีวภาพ ได้แก่ ชนิดและปริมาณของสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิด รวมทั้งปัจจัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ การใช้ยาฆ่าแมลง เมื่อชะล้างลงสู่แหล่งน้ำ จะไปทำลายสิ่งมีชีวิตในน้ำบางชนิด ทำให้มีผลกระทบต่อ การถ่ายพลังงานและสมดุลทางธรรมชาติในแหล่งน้ำ สอดคล้องกับทศพร แก้วขวัญไกร (2560, น. 33-50) ได้ศึกษาเรื่อง “ทางรอดวิกฤติเศรษฐกิจด้วยแนวทางวิสาหกิจชุมชน” สรุปผลการศึกษาได้ว่า “การดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานแต่เดิมของคนในชุมชนเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจจากตัวเองสู่ครอบครัวกลายเป็นเศรษฐกิจชุมชนสู่กระบวนการแห่งการแลกเปลี่ยนที่มีความซับซ้อนกันมากขึ้น ในทั้งระดับจุลภาคและระดับมหภาค อย่างไรก็ตามในการดำเนินเศรษฐกิจชุมชนในแต่ละพื้นที่มีบริบทแตกต่างกัน รวมทั้งการยกระดับเศรษฐกิจต่อการแข่งขัน

ทางการค้าทั้งภายในประเทศและต่างประเทศยังมีจุดอ่อนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ทันต่อสถานการณ์ ในภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำหรือเกิดภาวะผันผวนทางเศรษฐกิจโลก ในช่วงปี พุทธศักราช 2540 และ ปีพุทธศักราช 2550 ตามลำดับ ทำให้เกิดแนวคิดที่หลากหลายต่อการปรับระดับประเทศพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการกลับมาทบทวนในการวางแนวทางให้เกิดความยั่งยืนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องมีการมองถึงฐานรากเดิมที่มีอยู่ คือ เกษตรกรรมและเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะพิจารณาถึงการนำเศรษฐกิจรากฐานที่มีความเข้มแข็งเกี่ยวกับการนำความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเสริมสร้างในการขับเคลื่อนเป็นการรวมกลุ่มกันให้มีพลังต่อการพึ่งพาตนเอง ประกอบกับการประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน ทรัพยากรท้องถิ่น โดยให้พื้นฐานทางการเกษตร และองค์ความรู้ทางประเพณีภูมิปัญญาเป็นสิ่งขับเคลื่อนให้ผสมผสานกับแนวคิดสมัยใหม่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์การเปลี่ยนแปลงแห่งการผสมผสานฐานความคิดทางความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มีการร่วมมือการจัดการจัดสรรทรัพยากร การจัดการทุนการสร้างหลักเกณฑ์แห่งการช่วยเหลือกัน พึ่งพากันจากระดับฐานปฐมภูมิสู่ระดับฐานทุติยภูมิ จนกลายเป็นแนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนประสานกับเศรษฐกิจชุมชนต่อการพัฒนารวมกับการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสมดุลของชุมชนนั้น ๆ ที่สร้างความเข้มแข็งในการแข่งขันในระบบที่ซับซ้อน”

5.2.3 จากผลการวิจัยการศึกษาการศึกษาการพัฒนาการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชนในครั้งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เนื่องจากทุกคนถูกหนดบทบาทในสังคมอยู่แล้วในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆเช่นเดียวกับการใช้ภูมิปัญญาในการผลิตเส้นใยกัญชงที่มีบทบาท ขั้นตอนมีผู้มาเกี่ยวข้องในการปฏิบัติในเรื่องต่างที่กำหนดในผลวิจัยสอดคล้องกับ ทาลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons, 1949, pp. 5-6) เสนอทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-function Theory) ภายใต้ระแนวคิดที่ว่า สังคมเป็นระบบ (System) และในระบบนั้นจะประกอบไปด้วยระบบย่อย (Subsystem) อันเป็นส่วนที่ระบบใหญ่คงอยู่ แต่ระบบย่อยจะต้องมีหน้าที่ (Function) ในตัวของมันเองซึ่งต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ให้ตามบทบาทของมัน แต่ถ้าระบบย่อยทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ (Dysfunction) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบภายในระบบย่อยส่วนใดส่วนหนึ่งก็ย่อมกระทบกระเทือนส่วนอื่น ๆ ด้วย เหตุผลก็คือเป็นระบบที่มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เข้าหากันสุดท้ายทุกระบบจะต้องมีการปรับตัว (Adaptation) เข้าหากัน ผลของการมีปฏิสัมพันธ์กันและการปรับตัวเข้าหากัน สอดคล้องกับแนวคิดของ สุภางค์ จันทวานิช (2551, น. 165) ได้นำเสนอแบบแผนของกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยามไว้ว่า “ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยามเสนอวัฒนธรรมตอบสนองความต้องการจำเป็นของปัจเจกบุคคล 3 ด้าน คือ ด้านความจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ดำรงชีวิตที่จำเป็น ด้านความต้องการด้านสังคมและจิตใจเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานที่ให้ร่างกายได้รับความจำเป็นพื้นฐานได้ เช่น การแบ่งงานกันทำ

การแจกจ่ายอาหาร การผลิตสินค้าและการควบคุมทางสังคมด้วยกลไกที่มีประสิทธิภาพ และด้านความต้องการเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ เช่น ความสงบทางใจ ความกลมกลืนทางสังคม และการมีระบบสังคมที่ตอบสนองได้ เช่น ความรู้ กฎหมาย ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งนี้หน้าที่ของวัฒนธรรมเป็นหลักการสำคัญในการใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษา ระบบวัฒนธรรมทั้งหมด ส่วน Emile Durkheim เสนอทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมมากไปกว่าปัจเจกบุคคล เน้นเสถียรภาพทางสังคม ความเป็นระเบียบและความผาสุกของสังคม มิฉะนั้นจะเกิดความไร้บรรทัดฐาน (Anomie) Radcliffe-Brown เสริมว่าองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยยึดสังคมไว้ด้วยกันนั้น ได้แก่ค่านิยม ความรู้สึกและพิธีกรรมต่าง ๆ ในทำนองเดียวกับที่แนวคิดแบบโครงสร้างหน้าที่นิยมเน้นการทำวิจัยภาคสนามและเก็บบันทึกข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างละเอียดถี่ถ้วน และเป็นปัจจุบัน โดยไม่คำนึงหรือเปรียบเทียบกับความเป็นมาในอดีต” ยังสอดคล้องกับ ยุภา ประยงค์ทรัพย์ (2553, น. 616-640) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากกรณีประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ในด้านลักษณะ รูปแบบและกระบวนการ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และ 3) เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์เชิงนโยบายในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะกรณี 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านหนองกลางดง อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมชนวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร และชุมชนท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และชุมชนบ้านใหม่สิ่งทอสัมพันธ์ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่า “ในด้านลักษณะวิสาหกิจชุมชนคือ กระบวนการบริหารจัดการของชุมชนที่สามารถใช้แนวคิดของกระบวนการวิสาหกิจชุมชนสู่การวิเคราะห์ความสอดคล้องกับกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน ส่วนข้อรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนพบว่าชุมชนมีการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนเพื่อลดรายจ่ายของครัวเรือน และยกระดับสู่การนำผลผลิตส่วนเกินมาแลกเปลี่ยนระหว่างกันชุมชนเกิดตลาดภายในชุมชนและระหว่างชุมชนช่วยส่งเสริมการมีรายได้ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอก มีการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพผลผลิตในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ ระบบเศรษฐกิจฐานรากในที่สุด ซึ่งสามารถกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาได้ดังนี้ คือ 1) ยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็งฐานรากจากสถาบันครอบครัว 2) ยุทธศาสตร์ชุมชนพึ่งตนเอง 3) ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบวิสาหกิจชุมชน 4) ยุทธศาสตร์การจัดตั้งศูนย์ที่ปรึกษาด้านวิสาหกิจชุมชน และ 5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนโดยองค์การบริหารส่วนตำบล” สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตรา ศรีสอน (2553, น. 333-336) วิจัยเรื่อง “บทบาทของประชาสังคมที่มีต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน” ที่พบว่า 1) ความสัมพันธ์ของประชาสังคมที่มีต่อวิสาหกิจชุมชน คือ

(1) กลุ่มเกิดจากฐานวัฒนธรรมชุมชนเดียวกัน มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน (2) การพัฒนากลุ่มมีการบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการ มีการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมได้ตามสถานการณ์ (3) มีการขยายผลเชื่อมโยงเครือข่ายในลักษณะของการเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่การเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอก และการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกพื้นที่

(4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มที่เข้มแข็ง คือ การมีผู้นำหรือคณะกรรมการที่เข้มแข็ง กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการดำเนินงานที่มีการสร้างเครือข่าย การให้ความสำคัญกับฐานทรัพยากร ธรรมชาติและระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์และหลากหลายของชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และกระบวนการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2) กระบวนการพัฒนาเครือข่ายและการดำรงอยู่ของกลุ่มที่เข้มแข็ง เกิดจากความสามารถของประชาสังคมในการบริหารจัดการกลุ่มอย่างต่อเนื่องและสามารถพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้สามารถแก้ปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 3) บทบาทของประชาสังคมในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มี 3 ระดับ คือ (1) ระดับวิสาหกิจชุมชนมีการพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (2) ระดับวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายมีความพร้อม และพัฒนาสินค้า บริการเพื่อสร้างรายได้เสริม และ (3) ระดับวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายมีการพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐานเพื่อสร้างรายได้หลัก และสร้างสวัสดิการให้แก่สมาชิก” ยังสอดคล้องกับศักดิ์สิทธิ์ บุคยพลากร และคณะ (2553) ได้วิจัยเรื่อง “สถานะและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย: กรณีศึกษากลุ่มการสืบทอดทางวัฒนธรรมและศิลปะ” ที่พบว่า 1) ปัจจัยทุนทางกายภาพและแรงงานมีผลในทางบวกต่อมูลค่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์กลุ่มการสืบทอดทางวัฒนธรรมและศิลปะ 2) โดยภาพรวมการใช้ปัจจัยทุกประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์กลุ่มการสืบทอดทางวัฒนธรรมและศิลปะอยู่ในช่วงผลผลิตหรือผลได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้น (Increasing Return to Scale) โดยมีความยืดหยุ่นต่อทุนกายภาพค่อนข้างสูง และมีการตอบสนองต่อแรงงานทั้งแรงงานทั่วไปและแรงงานสร้างสรรค์ไม่ค่อยมากนัก 3) ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของอุตสาหกรรมฯ กลุ่มนี้ได้แก่ปัจจัยการผลิตและเครื่องจักรอุปกรณ์มีราคาสูง การขาดแคลนแรงงาน การลอกเลียนแบบสินค้า การแข่งขันกับตลาดต่างประเทศ การขาดแคลนเงินทุน และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ” สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีณย์ จันทร์แก้ว (2554) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาตลาดขายพิมพ์จากศิลปะอาร์ตนูโวบนผ้าใยกล้วยงเพื่อออกแบบชุดทำงานสตรี” พบว่า “ผู้ตอบแบบสอบถามมีอาชีพพนักงานเอกชน เคยซื้อและเคยใช้เสื้อผ้าและเครื่องประกอบการแต่งกายจากผ้าใยกล้วยงซึ่งมากที่สุดคือกระเป๋าการซื้อจะพิจารณาถึงความสวยงาม รูปแบบ ความทันสมัย ชุดทำงานที่ลายขึ้นขอบอันดับแรกคือชุดทำงานแบบติดกันลายผีเสื้อและแบบเสื้อคลุมลายผีเสื้อเป็นที่ขึ้นชอบเช่นกัน” และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารุณี สมภาร (2554) ได้วิจัยเรื่อง “ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตผลิตภัณฑ์จากใยกล้วยง ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเย็บปักถักร้อย บ้านห้วยทราย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า “ต้นทุนในการลงทุน

ผลิตผลิตภัณฑ์จากใยกล้วยง ประกอบ ด้วยค่าใช้จ่ายในการลงทุน เท่ากับ 208,000 บาท ต้นทุนในการผลิต เท่ากับ 241,160 บาท และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เท่ากับ 75,000 บาท อายุโครงการ 10 ปี” และยงสอดคล้องกับ ภาวินี ธนาอนวัช (2557, น. 7-13) ได้วิจัยเรื่อง “การวัดความรู้และทัศนคติ เกี่ยวกับบัญชีครัวเรือนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า “ข้าราชการครูในศูนย์ อำนวยการเครือข่าย ภูผายล มีการปฏิบัติในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับคือ ด้านการทำงานและการแก้ปัญหา ด้านการพึ่งตนเองด้านการแสวงหา ความรู้เพื่อใช้ในการทำงานและด้านการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต ผลการเปรียบเทียบ การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของข้าราชการครูในศูนย์อำนวยการเครือข่ายภูผายล พบว่าเพศหญิงมีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการทำงานและการแก้ปัญหา มากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ข้าราชการครู ในศูนย์อำนวยการเครือข่ายภูผายลที่และมีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกันทุกด้าน” วัฒนธรรมประเพณีนิยม ด้านการแต่งกาย “ชาติพันธุ์ทุกกลุ่ม ณ ปัจจุบัน ยังคงนิยมแต่งชุดประจำเผ่า ชาติพันธุ์ชนเผ่าม้ง มีวัฒนธรรมประเพณีและงานสำคัญ ที่ยังคงนิยมตัดเย็บเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบ ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในชีวิตประจำวัน แต่ด้วยปัจจัยต่าง ๆ จากสังคม ชาวบ้านจึงได้ปรับเปลี่ยน การแต่งชุดม้งไปจากอดีต ดังที่แม่บ้านวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าจากเส้นใยกล้วยงในพื้นที่ได้ให้ รายละเอียดว่า “ถ้าเป็นผู้หญิงม้งจะใส่เสื้อสีดำ เสื้อแขนยาว ปลายแขนกับหน้าอกจะปักลวดลาย กระโปรงจะยาวเท่าเข่า และมีลวดลายสีม่วง ด้านหน้ากระโปรงจะมีผ้าผืนยาวปักเป็นลวดลายคาดปิด กระโปรงลงมาอีกชั้นหนึ่ง ถ้าเป็นผู้ชายจะใช้ผ้าสีดำเหมือนกัน เสื้อแขนยาว เสื้อสั้นเท่าเอว หน้าอกจะ ปักลวดลาย แต่น้อยกว่าของผู้หญิง ส่วนกางเกงจะใช้สีเดียวกัน ขาจะกว้าง แต่ปลายขาจะแคบลง แล้ว จะมีผ้าสีแดงคาดเอวเอาไว้บางคนอาจจะคาดเข็มขัดเงินทับผ้าแดงก็ได้แต่เดี๋ยวนี้ชาวบ้านก็ไม่ค่อยใส่ ชุดม้งกันแล้ว เพราะใส่แล้วทำงานไม่สะดวก ก็เหลือแต่คนแก่คนเฒ่าอาจจะยังใส่อยู่ในทุกวันนี้แต่ถ้า ในปีใหม่ม้งทุกคนจะใส่ชุดม้งกัน พวกวัยรุ่นหนุ่ม ๆ สาว ๆ บางคนยังชอบเอาชุดม้งสีใส ๆ มาใส่ในงาน และกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเด่นชัดในด้านการแต่งกาย โดยมีเครื่องแต่งกาย ที่แตกต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ การดำรงรงชีวิต และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และเนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งสามารถแบ่งเป็น หลายกลุ่มย่อย ดังนั้น แต่ละกลุ่มย่อยจึงมีลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างกันบ้างเล็กน้อย” สอดคล้อง กับแนวคิดของ เอ.อาร์. แรดคลิฟฟ์ บราวน์ (Radcliffe-Brown) ยังได้ค้นหาและอธิบายว่า “ระบบต่าง ๆ ของสังคมมีโครงสร้างและหน้าที่อย่างไร แต่ละระบบมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ความสัมพันธ์ส่วนหนึ่ง ของโครงสร้างสังคม (Social Structure) จะประกอบไปด้วยสถาบัน (Institution) ต่าง ๆ เช่น ระบบศาสนา จะประกอบด้วยพิธีกรรม ความเชื่อ องค์กรทางศาสนา ฯลฯ ซึ่งแต่ละสถาบันจะทำหน้าที่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด

เพื่อให้ได้ระบบดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบต่าง ๆ ของสังคมจะทำงานอย่างใกล้ชิดเพื่อรักษาความสมดุล (Equilibrium) ของสังคมเอาไว้ และระบบศาสนาซึ่งมีหน้าที่เสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม พิธีกรรมช่วยเสริมสร้างอารมณ์ร่วม (Collective Emotions) และช่วยควบคุมความประพฤติของสมาชิกสังคมให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณี ทัลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันกล่าวว่า การเข้าใจระบบสังคมพิจารณาจากหน้าที่สี่ประการโดยสรุปคือ ประการแรก สังคมมีการปรับตัว (Adaption) ให้เข้ากับทุกสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมและความต้องการของระบบ หากสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไม่ตรงกับความต้องการของระบบก็ต้องมีการปรับตัว ประการที่สองสังคมต้องมีการกำหนดเป้าหมายและระบบต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลัก (Goal Attainment) ประการที่สามการทำให้เกิดการสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันของระบบต่าง ๆ มีความแตกต่างจะต้องดำเนินไปร่วมกันมีการดูแลให้เกิดการประสานสอดคล้องระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ จึงต้องมีการบูรณาการ (Integration) เข้าหากันและกัน และประการสุดท้ายการดำรงและฟื้นฟูแรงจูงใจของปัจเจกชนและรักษาแบบแผนของสังคม (Latency หรือ Maintenance) ในการที่จะขับเคลื่อนไปข้างหน้าด้วยกันนั้น จำเป็นจะต้องมีแรงจูงใจร่วมกันถ้ามีคนบางกลุ่มเกิดความรู้สึกท้อแท้หรือเห็นแตกต่างจนไม่อาจจะขับเคลื่อนไปข้างหน้าร่วมกันได้ ก็เป็นหน้าที่ของระบบสังคมที่จะต้องฟื้นฟูเขาเหล่านั้นขึ้นมา เพื่อให้กลับเข้ามา และยึดเป้าหมายหลักร่วมกันใหม่ให้ได้ นอกจากนั้นแนวคิดหน้าที่นิยมได้เปรียบสถาบันต่าง ๆ ของสังคมว่าเป็นประจักษ์อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ต่างทำหน้าที่ของตนเพื่อความคงอยู่ จะทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องระบบค่านิยม (Value System) โดยเฉพาะส่วนประกอบย่อยทุกส่วนจะต้องทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุดเพื่อความมีเสถียรภาพของสังคมส่วนรวม (Stability) และมีหน้าที่อบรม (Socialization) หรือเราเรียกว่าการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (Cultural Transmission) ตลอดถึงการทำหน้าที่ควบคุมทางสังคม (Social Control) สอดคล้องกับแนวคิดโครงสร้างหน้าที่นิยมสามารถนำมาวิเคราะห์” (สุภางค์ จันทวานิช, 2551, น. 167) สอดคล้องกับแนวคิดของ ทรวงคุณ จันทจร (2553, น. 64-70) ที่เสนอแนวคิดตามทัศนะของ มาร์วิน แฮร์ริส (Marvin Harris) เสนอทัศนะที่สอดคล้องกันไว้ว่า “กระบวนการวิวัฒนาการ (Evolutionary Process) คือ ขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างจำนวนประชากรกับสภาพแวดล้อม โดยมีเทคโนโลยีทางการผลิตเป็นตัวกำหนดสำคัญ ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่รักษาความสมดุลดังกล่าวไว้ ประเพณี ความเชื่อ หรือกฎข้อห้ามต่าง ๆ จะยังยืนมั่นคงเพียงโดยอมขึ้นอยู่กับว่าสิ่งเหล่านี้สามารถให้ “ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ” แก่มนุษย์ได้มากน้อยเพียงใด ขั้นตอนกระบวนการวิวัฒนาการถูกกำหนด โดยวิธีการผลิตซึ่งมีเทคโนโลยีเป็นตัวแปรหรือปัจจัยสำคัญ มนุษย์ในทุกสังคมจะพยายามปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และในขณะเดียวกันมนุษย์ก็พยายามดักดวงผลประโยชน์ทางวัตถุจากธรรมชาติให้มากที่สุด ความพยายามด้านนี้บวกกับการเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้มนุษย์จำต้อง

คิดค้น เทคโนโลยี การผลิตขึ้นมาใหม่อยู่เสมอ เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับอัตราเพิ่มของประชากร” สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรिता ปิ่นมณีและคณะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง “การเลือกและปรับปรุงพันธุ์เฮมพ์เพื่อรวบรวมพันธุ์เฮมพ์ท้องถิ่นสำหรับใช้เป็นฐานพันธุ์กรรม” โดยคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ THC สำหรับการสนับสนุนการวิจัยและการส่งเสริมสามารถรวบรวมได้ทั้งหมด 28 พันธุ์ ปลูกศึกษาลักษณะประจำพันธุ์ของแต่ละพันธุ์ ในพื้นที่ของสถานีเกษตรหลวงปางดะ ผลการวิจัยพบว่า “เส้นใยสูงและค่า THC ต่ำกว่า 0.3 เปอร์เซ็นต์ทุกพันธุ์ สามารถผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์คัด เมล็ดพันธุ์หลัก เมล็ดพันธุ์ขยาย และเมล็ดพันธุ์รับรองเพื่อใช้ในงานวิจัยและงานทดลองปลูกเฮมพ์ภายใต้การควบคุม 5 กลุ่ม” สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวีณา ผาแสง, ณีฎฐกร เงินวงศ์นัย, และราชาวดี สุขภิรมย์ (2560) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอพื้นเมืองน่าน กรณีศึกษา: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเฮี้ย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า “กลุ่มเป้าหมายของที่วิจัย เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพสมาชิกในกลุ่มให้สามารถผลิตสินค้าแบบใหม่ ๆ เช่น ปลอกหมอนอิง พวงกุญแจ เคสโทรศัพท์มือถือ กระเป๋าถือรูปแบบต่าง ๆ จากเศษผ้าทอที่เหลือใช้ และลวดลายของผ้าทอพื้นเมืองน่านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งเป็นการขยายพื้นที่ทางการตลาดให้กับกลุ่มได้ตลอดจนสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับตนเองและครอบครัว โดยใช้ผ้าทอพื้นเมืองน่านได้นอกจากนี้กระบวนการและผลการดำเนินงาน ทำให้คนในพื้นที่มองเห็นคุณค่าของผ้าทอพื้นเมืองน่านมากขึ้น ว่าสามารถนำไปพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของท้องตลาดได้ในขณะเดียวกันทางวิทยาลัยชุมชน ในฐานะของผู้ทำการวิจัย สามารถสร้างแรงกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความต้องการพัฒนาต่อยอดเป็นหลักสูตรระยะสั้นด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองน่านในพื้นที่ต่อไป” สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตญา ยานะพันธุ์ และคณะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง “ช่วงเวลาปลูกเฮมพ์ที่เหมาะสมสำหรับการผลิตเส้นใยเฮมพ์คุณภาพดี” ผลการวิจัยพบว่า “พื้นที่สถานีหลวงปางดะ พบความสูงในเดือนมีนาคม และเมษายนมีความสูงของลำต้นสูงที่ 360 และ 365 เซนติเมตร และที่สถานีหลวงพบพระเดือนมีนาคมและเดือนเมษายนมีความสูง 340 และ 358 เซนติเมตร ส่วนผลผลิตเป็นไปตามการเจริญเติบโตเช่นเดียวกันพบว่าในเดือนเมษายนผลผลิตจะสูงที่สถานีหลวงปางดะ ปริมาณ 9.22 ตันต่อไร่ และที่สถานีหลวงพบพระ 12.48 ตันต่อไร่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวีระศักดิ์ อภินนุเวที (แสงพงษ์), (2562) ได้วิจัยเรื่อง “บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา” ผลการวิจัยพบว่า “เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ หลักการบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำเพื่อการเกษตร ในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเอง มีรายได้ไว้ใช้จ่ายในครอบครัว มีอาหารไว้สำหรับบริโภคตลอดปี เป็นการเฉลี่ยความเสี่ยงไม่ให้เกิดความเสียหายเมื่อตลาดหรือสภาพแวดล้อมเกิดความแปรปรวนหรือเกิดวิกฤติขึ้น เป็นกระบวนการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ประสานสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน

ทั้งนี้ การนำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน รู้จักยึดหยุ่น สามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ได้ การบูรณาหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชพบว่า เกิดผลในสามด้าน ได้แก่ ด้านที่หนึ่ง ด้านการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรมีความขยันอดทน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ท่างไกลอบายมุข มีสติ พอเพียง รู้จักปล่อยวาง ด้านที่สอง ด้านการรวมพลังของเกษตรกร แบ่งปันช่วยเหลือกันตรงไปตรงมา เชื่อใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเพื่อ ไม่หลอกลวง สงเคราะห์ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมวางตนพอดี และด้านที่สาม ด้านการพัฒนาก้าวหน้า เกษตรกรหรือผู้เข้าร่วมโครงการฯ รู้ดี และมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังทำ มีเป้าหมายชัดเจน รู้จักการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักวิธีเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร ใช้ชีวิตด้วยความพอดี รู้จักประมาณ มีจิตใจเยือกเย็น รู้จักรอคอย รู้จักความเป็นไปของชุมชนที่ตนอยู่ว่ามีวัฒนธรรมความเชื่อนั้นอย่างไร รู้จักให้เกียรติเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น” สอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชา พงขมานะวงศ์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ต้นแบบการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองแห่งอาหารการกิน ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผลการศึกษาพบว่า ต้นแบบการพัฒนาเมืองแห่งอาหารการกิน ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในกรุงเทพมหานครมี 8 คุณลักษณะ ดังนี้ 1) วัฒนธรรมอาหารการกิน 2) การทะนุบำรุงรักษาภาคการเกษตร 3) โครงสร้างพื้นฐานที่ขนาดเหมาะสม 4) ความร่วมมือในการวิจัย ผักอบรมการทดสอบ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอาหาร 5) การให้การศึกษาและเพิ่มความตระหนักรู้ด้านสุขภาพอาหารและโภชนาการให้แก่สังคม 6) การกำกับดูแลกิจการ ภาวะผู้นำและการสนับสนุน 7) การพัฒนาธุรกิจอาหารและเครือข่ายธุรกิจที่เกี่ยวข้อง 8) การขยายตลาดสำหรับอาหารท้องถิ่น มุ่งที่เน้นผู้มาเยือนทุกกลุ่ม” และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิรัฐวิศ สัมพันธ์พานิช และกาญจน์ภาพงศ์พนรัตน์, (2563, น. 119-132) ได้ศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการปลูกเฮมพ์ในพื้นที่ป็นเป็อนแคดเมียมเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก” ผลการศึกษาพบว่า “ชุมชนส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าว ประกอบกับมีวัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ บนพื้นฐานของวิถีชีวิตเกษตรกรและวัฒนธรรมการปลูกข้าว นอกจากนี้ยังพบว่า การปนเปื้อนแคดเมียมในดินของเกษตรกรส่งผลกระทบต่อในด้านของการประกอบอาชีพด้านรายได้และด้านสุขภาพเช่น ประชากรในชุมชนมีอาการปวดข้อ ปวดกระดูก เป็นผลมาจากการได้รับสารปนเปื้อนแคดเมียมแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางหนึ่ง คือ การปลูกพืชทดแทน เช่น เฮมพ์หรือกัญชงที่สามารถผลิตเป็นเส้นใยเพื่อส่งออกต่างประเทศ หรือเพื่อการแปรรูป และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ออกจำหน่าย เนื่องจากเส้นใยของเฮมพ์มีคุณภาพที่เหนียวมาก ทำให้มีราคาสูง และจากการศึกษายังพบว่า ผู้นำและตัวแทนในชุมชนมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เห็นด้วยหากมีการส่งเสริมให้มีการปลูกเฮมพ์ในพื้นที่ป็นเป็อน แต่จะต้องมีการควบคุมการผลิต การดูแลแปลงปลูกการรักษาความปลอดภัย ตลอดจนการมีหนังสือรับรองว่าสามารถปลูกได้อย่างถูกกฎหมาย

นอกจากนี้ควรให้มีการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องวิธีการปลูก การดูแลรักษา และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้และเกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน”

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

5.3.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรถ่ายทอดองค์ความรู้จากการวิจัยนี้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาพื้นถิ่น ทูทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมชนเผ่า ลักษณะเครื่องช่ายในการฝีกอบรมหรือถ่ายทอดเป็นรายบุคคลแก่ผู้นำชุมชนปราชญ์ชุมชน เพื่อปรับใช้อย่างเหมาะสม

5.3.1.2 กำหนดกรอบแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรในท้องถิ่น ให้สามารถใช้ประโยชน์จากพืชกัญชงได้อย่างบูรณาการ ทั้งทางการแพทย์แผนไทย ลักษณะการผสมผสานแบบองค์รวม และควรสร้างหลักสูตรให้การศึกษาตั้งแต่ระบบชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา เพื่อให้เยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินชีวิต ในการดูแลท้องถิ่นแบบองค์รวมเชิงบูรณาการ อันจะนำไปสู่การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพประจำชาติพันธุ์ชนเผ่า

5.3.1.3 ควรสร้างองค์ความรู้เชิงบูรณาการด้วยการผสมผสานทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชนเผ่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เยาวชนประจวบได้เรียนรู้ และสร้างฐานข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวกและปรับใช้ได้อย่างสร้างสรรค์

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีการวิจัยพืชกัญชงเชิงในเชิงใช้ประโยชน์อื่น ๆ อย่างบูรณาการ บนฐานวัฒนธรรม ไร่ไร่แรงอื่น ๆ ด้วยตำรับสมุนไพรและการแพทย์ผสมผสาน

5.3.2.2 ควรมีการวิจัยแบบเปรียบเทียบถึงประโยชน์และคุณค่าของพืชที่ถูกยกเลิกจากการเป็นยาเสพติดประเภทที่ 5 อย่างครบวงจร เช่น

- 1) ประโยชน์และคุณค่าทางยาและมูลค่าเพิ่มเชิงพานิชย์จากพืชกัญชง
- 2) ประโยชน์และคุณค่าทางยาและมูลค่าเพิ่มเชิงพานิชย์จากพืชกัญชา
- 3) ประโยชน์และคุณค่าทางยาและมูลค่าเพิ่มเชิงพานิชย์จากพืชกระท่อม

5.3.2.3 ควรมีการวิจัยและทดลองเพื่อสร้างทฤษฎีการแปรรูปพืชกัญชง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงพานิชย์ ด้านอุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมเครื่องสำอาง อุตสาหกรรมเครื่องประดับ และอุตสาหกรรมยานยนต์

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทฤษฎีใหม่ในหลวงชีวิตที่พอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2543). *สาระสำคัญวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม.
- กรมศิลปากร. (2544). *คู่มือถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: สมานพันธ์.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2546). *คู่มือปฏิบัติงานวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดทีเอ็มโปรดักชั่น.
- เกษม วัฒนชัย. (2549). *การเรียนรู้ที่แท้และพอเพียง (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- กฤษฎา ศรีธรรมมา. (2549). *การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพิธีสู่ขวัญของชาวอีสาน*. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาสารคาม: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กฤษฎา ศรีธรรมมา. (2553). *การเรียนการสอนสนทนาภาษาไทยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กฤษฎา ศรีธรรมมา. (2554). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *80 พรรษาเทิดไถ่องค์ราชัน*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2550). *เกร็ดความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัท บีทีเอส เพรส จำกัด.
- เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม, ปราณี สุทธิสุนทร และคุณิ ดามี. (2550). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: สู่กลยุทธ์การบริหาร*. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา, 5(2), 102-108.
- กรองทอง สุตประเสริฐ. (2551). *การปรับความสัมพันธ์ระหว่างเพศของหญิงมั่งคั่งฝ่ายไถ่กู้ยงจากหมู่บ้านสู่ตลาดค้าผ้า*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ 2550-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- โกวิท พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

- กิตยา บุญสิงห์. (2554). วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2554). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ (Creative Economy, Cultural Capital and Business Opportunity). *วารสารนักบริหาร*, 31(1), 31-37.
- กัญญาณ อินทว้าง และคณะ. (2554). *การจัดการวิสาหกิจชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- กัญญาณ อินทว้าง และวัลลภา ศรีทองพิมพ์. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาระบบการจัดการและความสำเร็จจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. รายงานการวิจัยการวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กาญจนา โกศัย. (2555). ความหมายของนวัตกรรม. สืบค้นจาก
- เกียรติศักดิ์ บังเพลิง. (2558). *ชุมชนชาติพันธุ์ “บรู” ร่วมสมัยบนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว: วิถีชีวิตและการปรับตัวทางวัฒนธรรม*. (ดุษฎีนิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาวิชา มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). *แผนแม่บท การพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พุทธศักราช 2558-2560)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- โกสินทร์ ขำนาญพล. (2558). *การพัฒนาแบบการจัดการเครือข่ายการตลาดวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- กฤษฎา ฉัฐมะ. (2558). การศึกษารูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มในการพัฒนาโครงการที่ฟักประเภท
ไฮสเทคใน กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2558). ระบบข้อมูลสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน. สืบค้นจาก
[https:// smce.doae.go.th](https://smce.doae.go.th).
- การดี เลียวไพโรจน์, ภูมิพร ธรรมสถิตย์เดช. (2555). แผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและ
ขนาดย่อมราย สาขาอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มปี 2555-2559. กรุงเทพฯ:
สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- การดี เลียวไพโรจน์, และภูมิพร ธรรมสถิตย์เดช. (2558). แผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง
และขนาดย่อมรายสาขา อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กองควบคุมวัตถุเสพติด. (2561). คู่มือพนักงานเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแลซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท
5 เฉพาะเฮมพ์ (Hemp). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2561). แคนกลางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทูทางวัฒนธรรมคืออะไร.
วารสารวัฒนธรรม, 57(4).
- กิตติชัย อุดมศักดิ์ศรี. (2560). การพัฒนายุทธศาสตร์เมืองสร้างสรรค์ด้านข้าวเพื่อเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชนชาวนาจังหวัดชัยนาท. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2561). แคนกลางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทูทางวัฒนธรรมคืออะไร.
วารสารวัฒนธรรม, 57(4).
- กัลยาณมิตร นรรัตน์พุทธิ. (2562). ไยัญขงมหัศจรรย์เส้นใยแห่งสายวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้ง.
วารสารวัฒนธรรม, 58(1), 112-117.
- กาญจนภา พงศพนรัตน์. (2562). “เฮมพ์” กกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างสร้างสรรค์และ
ยั่งยืน. วารสารสิ่งแวดล้อม, 23(3), 1-8.
- กัลยาณมิตร นรรัตน์พุทธิ. (2562). ไยัญขงมหัศจรรย์เส้นใยแห่งสาย วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้ง.
สืบค้นจาก <http://magazine.culture.go.th/2019/1/index.html>.
- กองควบคุมวัตถุเสพติด สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2562) คู่มือพนักงานเจ้าหน้าที่ใน
การกำกับดูแลซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 เฉพาะเฮมพ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กรองแก้ว ทิพย์ศักดิ์. (2562). “เฮมพ์” พืชไม่ธรรมดา มีคุณคามาจากสารสกัดและเส้นใย.
วารสารสิ่งแวดล้อม, 23(3), 1-9.

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). ระบบจัดเก็บและรายงานข้อมูลภาวะการผลิตพืชรายเดือน ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. สืบค้นจาก <http://www.samutsongkham.doae.go.th/stat/2561.pdf>.
- กุศลิน จารุชาติ. (2564). อุตสาหกรรมไทย: อยู่ตรงไหนและจะแข่งขันอย่างไรในเวทีโลก. สืบค้นจาก <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/thailand-sectoral-potential-2021>.
- กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2564). คู่มือการส่งตรวจวิเคราะห์ กัญชงและกัญชา ตามนโยบายกัญชาเสรีทางการแพทย์. กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์การพิมพ์แกนจันทร์ จำกัด.
- คณะกรรมการการอำนวยความสะดวกเศรษฐกิจพอเพียง, กระทรวงมหาดไทย. (2549). หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสาสมัครชาตินิแดน กรมการปกครอง.
- คณะนักวิจัยคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2553). สวยปัง! ด้วย กัญชงจากกัญชา. สืบค้นจาก www.manager.co.th.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ. (2562). ราชกิจจานุเบกษา. เรื่อง กำหนดลักษณะกัญชง (Hemp). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รัฐสภา.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). หลักรัฐธรรมนูญวิวัฒนาการ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์.
- งามนิจ กุลกัน. (2564). การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. ในกระแสวัฒนธรรม. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.
- จรัญ จันทลักษณ์. (2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขมวลชนและการเกษตรยั่งยืน. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จุฑาพรรธ (งามจรี) ผดุงชีวิต. (2550). วัฒนธรรมการสื่อสารและอัตลักษณ์: Culture, Communication and Identity. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑาพรรธ (งามจรี) ผดุงชีวิต. (2551). วัฒนธรรม การสื่อสารและอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุวรรณ ข้าเพชร. (2551). มานุษยวิทยาประยุกต์. กรุงเทพฯ: ไทยเสรีการพิมพ์.
- จตุภูมิ เขตจัตุรัส. (2552). การวัดมูลค่าเพิ่ม: วิธีการทางเลือกในการวัดคุณภาพการศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 32(4), 1-12.

- จิราพร รอดคุ้ม. (2557). การศึกษาเอกลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้งอำเภอพบพระจังหวัดตาก เพื่อการออกแบบเครื่องประดับ. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- จิราพร รอดคุ้ม, ทรงวุฒิ เอกวุฒิวงศา และอุดมศักดิ์ สาริบุตร. (2559). การศึกษาเอกลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้ง อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เพื่อการออกแบบเครื่องประดับ. *วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 7(1), 132-145.
- จังหวัดตาก, สำนักงานจังหวัด. (2559). *แผนพัฒนาจังหวัดตาก พุทธศักราช 2561-2564*. ตาก: สำนักงานจังหวัดตาก.
- จังหวัดกำแพงเพชร, สำนักงานจังหวัด. (2560). *เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ การทบทวนแผนพัฒนาจังหวัด พุทธศักราช 2561-2564 ฉบับทบทวนใหม่ (รอบปี 2562)*. กำแพงเพชร: สำนักงานจังหวัดกำแพงเพชร.
- จังหวัดตาก, สำนักงานจังหวัด. (2559). *แผนพัฒนาจังหวัดตาก พุทธศักราช 2561-2564*. ตาก: สำนักงานจังหวัดตาก.
- จักรพงษ์ นวลชื่น, พลตรี. (2561). *แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษากรณี วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครพนมและจังหวัดสกลนคร*. รายงานการวิจัยประจำหลักสูตรป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- จำนง สรพิพัฒน์. (2561). *การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 เมื่อคนได้คนเสียเป็นคนละกลุ่มกัน. ปลายฟ้า บุนนาค (ถอดความและเรียบเรียง). ยุวดี คาคการณิกกุล (บรรณาธิการ)*. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังปัญญาด้านยุทธศาสตร์ชาติ วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. (2541). *วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). *ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). *ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2550). *อัตลักษณ์วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง*. สืบค้นจาก <http://www.soc.cmu.ac.th/wsc>.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- ชมพูนุช สกกลาง. (2548). การประยุกต์ใช้ System Dynamics ในการบริหารจัดการมูลฝอยชุมชน: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. (ปริญญาโทบริหารวิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนิตรีสรณ์ ตรีวิทยาภูมิ. (2551). กระบวนการเลียนแบบ. สืบค้นจาก <http://www.ismed.or.th/SME/src/upload/knowledge/1181535116466ccb8c352e6.pdf>.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). การจัดการเรียนรู้แนวใหม่. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้ง.
- ชมพูนุช สกกลาง และคณะ. (2553). เอกสารประกอบการสอน วิชา ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ชิดชนก เชิงเขาว์. (2556). การวิจัยเบื้องต้นทางการศึกษา. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ชุตานัญญ์ ทองนิล, พันจำเอกหญิง. (2557). ศึกษาภาวะหนี้สินของข้าราชการชั้นประทวน สังกัดกรมราชองครักษ์. (การค้นคว้าอิสระ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี (บัณฑิตศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ชัยวัช โขวเจริญสุข. (2564). กัญชง: พืชเศรษฐกิจใหม่ โอกาสและความท้าทาย. สืบค้นจาก <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/hemp-2021>.
- ฐิติรัตน์ มีมาก. (2552). การจัดการธุรกิจขนาดย่อม. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ฐิติศักดิ์ เวชกามา. (2553). แนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการ. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณรงค์ อาจสมิติ. (2555). รัชชาติ ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ไทดำ. วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา. 31(2), 53-78.
- ณัฐรัฐดี ทรัพย์อุปลัมภ์. (2558). เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ณรินทร์ทิพย์ วิริยะบัณฑิตกุล. (2559). SME ไทยแลนด์ 4.0 ติดอาวุธไว้เทียมทาน. สืบค้นจาก <http://www.thairath.co.th/content>.
- ดิเรก ปทมสิริพัฒน์. (2547). ทูทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจ และการจัดการยุคใหม่. กรุงเทพฯ: พี.เอ. ลีฟวิง.
- ดารุณี สมภาร. (2554). ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตผลิตภัณฑ์จากใยกล้วยของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเย็บปัก ถักร้อยบ้านห้วยทราย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาบริหารบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ดวงกมล เวชวงค์. (2554). กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ: ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสายผึ้ง จังหวัดสระบุรี. *วารสารวิทยบริการ*, 22(3), 132.
- ดารณี พลอยจัน. (2559). ทูทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้งกับกลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 4(1), 5-17.
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. (2546). *ประวัติศาสตร์อีสาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ติน ปรัชญพฤทธิ. (2551). *การบริหารการพัฒนา ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และปัญหา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตาก. (2564). *แผนงานพัฒนาเกษตรกรรมอำเภอพบพระตำบลคีรีราษฎร์*. สืบค้นจาก http://www.nfctak.com/images/file_document/F00040.pdf.
- ทรงคุณ จันทจร, พิสิษฐ์ บุญไชย, และไพรัช ฤทธิผาด. (2552). คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- ทรงคุณ จันทจร. (2537). *การเก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่มการวิจัยทางวัฒนธรรม*. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม*. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง ทุง กุลา อำมาจันท์ 2000*. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทรงคุณ จันทจร. (2553). *ทฤษฎีวัฒนธรรมและสังคม*. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทรงคุณ จันทจร. (2557). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (ภาคปฏิบัติ)*. มหาสารคาม: คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทรงคุณ จันทจร. (2563). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (ภาคปฏิบัติ) Cultural Qualitative Research (Fieldwork)*. มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทศพร แก้วขวัญไกร. (2560). ทางรอดวิกฤติเศรษฐกิจด้วยแนวทางวิสาหกิจชุมชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 9(2), 33-50.

- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2551). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเล่ม 1: คู่มือปฏิบัติการวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาคน
องค์กรชุมชนสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครราชสีมา: โชคเจริญมาร์เก็ตติ้ง.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *9 ปี และก้าวต่อไปของการวิจัยท่องเที่ยวไทย. รายงานประจำปี
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย.*
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สถาบัน
พระปกเกล้า.*
- ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์. (2547). *วิวัฒนาการการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย
ในห้าทศวรรษ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.*
- ธมลวรรณ เนื่องกันทา. (2552). *ศักยภาพการผลิตพืชกัญชงบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือตอนบน
ของประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพืชไร่). เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.*
- ธีรารวรรณ จันทรมานนท์. (2555). *ช่องทางการจัดจำหน่าย (Distribution). สืบค้นจาก
<https://fifathanom.wordpress.com>.*
- ธนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2555). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ธันยมัย เจียรกุล. (2557). *ปัญหาและแนวทางการปรับตัวของ OTOP เพื่อพร้อมรับการเปิด AEC.
วารสารนักบริหาร, 34(1), 177-191.*
- ธาราทิพย์ สมจันทร์ตาและคณะ (2562). *กัญชงกับความเชื่อของชาวม้ง หมู่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่ง
แยงอำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่. วารสาร มจร นครน่านปริทรรศน์, 3(2), 13-21.*
- นิคม มุสิกคามะ. (2545). *วัฒนธรรม: บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.*
- นรชัย รัตนสมบูรณ์. (2547). *การศึกษาแนวทางการออกแบบเลขคณิตแบบบูรณาการสัมพันธ์กับกลุ่มชาติ
พันธุ์เผ่าม้ง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- นียพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2550). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.*
- นียพรรณ วรรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- นียพรรณ วรรณศิริ. (2550). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- นียพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2550). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.*
- นุชลี คลายวันเพ็ญ. (2553). *การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียน
มัธยมศึกษาในเขตพระนคร. (สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- เนืองวงศ์ ทวยเจริญ. (2559). *Thailand 4.0 อะไรอะไรก็ 4.0. สืบค้นจาก [http://www.
experttraining.com/articles](http://www.experttraining.com/articles).*

- นพรัตน์ ละมุล. (2562). *เราก็เป็นเจ้าของแผ่นดิน ... ประวัติศาสตร์นิเวศวัฒนธรรม ดอยยาวดอยผาหม่น*.
กรุงเทพฯ: บริษัทบ้านเกิดเมืองนอน จำกัด.
- นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2563). ทบทวนแนวคิดทฤษฎีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่น. *วารสารมานุษยวิทยา*, 3(1), 38-75.
- บุญทวงศ์ เจริญผลผลิต. (2544). *การศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาวม้ง ภายใต้โครงการพัฒนาของรัฐในพื้นที่อำเภอบพพระจังหวัดตาก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญเลี้ยง ฉิมมาลี. (2550). *วัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์กุ่มในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โปรแกรมวิชาวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น). สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- บุญเลี้ยง ฉิมมาลี. (2555). *คำสอนมุขปาฐะที่สะท้อนจากลายผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- เบญจวรรณ นาราสัจ. (2551). *เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอีสาน*.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บัญชา พงขมานะวงศ์. (2561). *ต้นแบบการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองแห่งอาหารการกินด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์*. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- บุรณ์เชน สุขคุ้ม และธนพล วยาสิงห์. (2556). *วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กุ่มจังหวัดศรีสะเกษ*. ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2548). *การค้าข้ามพรมแดนกับอัตลักษณ์ม้ง*. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ภายใต้โครงการอำนาจพื้นที่และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์: การเมืองเชิงวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2549). *ม้งดอยปุย การค้า อัตลักษณ์กับความเป็นชุมชนชาติพันธุ์*. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2554). *กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบริบทของรัฐชาติสมัยใหม่*. ใน มั่งลาวในประเทศไทย: นโยบายและการดำเนินการของรัฐบาลไทย (2518-2552). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2556). *พหุวัฒนธรรมนิยมจากรากหญ้า: ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองและชาติพันธุ์ในประเทศไทย*. *วารสารสังคมศาสตร์*, 25(2), 59-106.

- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2559). *คิวิไลซ์ข้ามพรมแดน: การเผยแพร่ศาสนาของม้งโปรเตสแตนต์ในเอเชีย
อาคเนย์. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ และศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2560). นามสกุลกับกระบวนการทำให้เป็นไทยในกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง.
สังคมศาสตร์. *วารสารทางวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 29(1),
85-124.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2560). *ม้งช่วยรบ: ความเป็นมาและปัญหาสถานะบุคคล. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษา
ชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ปวีณา ยะปัญญา.(2562). กัญชง (hemp). *วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาล
พระปกเกล้า*, 36(3), 258-260.
- ประภัสสร ทิพย์รัตน์. (2563). *พืชกัญชาความรู้ทั่วไปและการ ตรวจสอบสารสำคัญ. สืบค้นจาก
<http://www.oncb.go.th/ncsmi/cannabis4/pdf>.*
- ประภัสสร ทิพย์รัตน์และคณะ. (2550). *ปริมาณสารสำคัญในกัญชง Cannabinoids Content in
Cannabis สำนักงานกิจการยุติธรรม สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม.
กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.*
- ประสงค์ กรรโมปกรณ์. (2561). *การแยกเส้นใยกัญชง. Separation of Hemp fiber. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มคณะอุตสาหกรรมสิ่งทอ).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.*
- พระบรมราชโองการ 168 องค์. ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2542). จัดพิมพ์เพื่อ
เฉลิมพระเกียรติ เนื่องในพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม
พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: ตำนานสุทธาการพิมพ์.*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2535). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
โกมลคีมทอง.*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ประเวศ วะสี และเอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). *วัฒนธรรมเสวนา ณ
วัดญาณเวศกวัน. กรุงเทพฯ: ภัคธรรมศ.*
- พระณัฐธัญ ธมมทินโน และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา. (2564). การส่งเสริมการพัฒนาเกษตร
ทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชาด้วยหลักสังคหวัตถุ. *วารสารปัญญาปณิธาน*, 6(1), 29-40.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *ธรรมบุญชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 82). กรุงเทพฯ:
บริษัทพิมพ์สวาย จำกัด.*

- พระครูสิริปริยัติอารัง (พิสิฐ ชุตินธโร). (2554). *ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโศกวิภาค 5 กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพุมิสรรรค ปณณาวชิโร (สมบุญ). (2556). *บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในตำบลหมอ อำเภอบางบาล จังหวัดสุรินทร์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). (2562). *บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา*. (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). (2562). *บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรรณธิดา เหล่าพวงศัก. (2563). การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์มะพร้าวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ*. 7(1), 95-108.
- พรศิริ กองนวล. (2553). *การวิจัยและพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองและเอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พรเทพ เสง. (2562). *มังเมื่อง 2018 เชื่อมอดีต มองปัจจุบัน เดินสู่นาคต*. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/social/general/549346>.
- พิจิตรา นุชนุม. (2558). *การให้ความหมายและที่มาของความหมายการออมเงิน กระบวนการออมเงิน ปัญหาและอุปสรรคในการออมเงิน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระราชกรณียกิจการบริหารสวนจังหวัดกาญจนบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรชัย พันธุ์ธาดาพร. (2558). *การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- พลชัย เพชรปลอด. (2564). *5 วิธีเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยเรื่องเล่า ช่วยกระตุ้นต่อมอยากซื้อของลูกค้า*. สืบค้นจาก https://www.sentangsedtee.com/career-channel/article_96344.

- พระหมี ถิรจิตโต (สีทน). (2561). *การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอาะ อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิระศักดิ์ อภินนุเวที (แสงพงษ์). (2562). *บูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ ศาสตร์พระราชา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พูนลาภ ทิพชาติโยธิน. (2553). เพิ่มลูกค้าด้วยกิจกรรมเพิ่มมูลค่า (Value-Added Activities). *วารสาร Productivity World มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 15(85), 87-89.
- พิชาภพ พันธุ์แพ, และคณะ. (2563). วัฒนธรรมระดับชาติกับการจัดการในองค์กร. *วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*, 8(2), 1-22.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2550). *ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: แนวคิดเทคนิคและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธวัศ สัมพันธ์พานิช. (2558). *การฟื้นฟูโลหะหนักด้วยพืช (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธวัศ สัมพันธ์พานิช. (2562). *การปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการผลิตถ่านจากเศษที่ปลูกในดิน ปนเปื้อนแคดเมียม อำเภอมะสอย จังหวัดตาก (RDG62T0053)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ. (2557). *การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือเชียงรากน้อย*. (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พินิจ จันทรและคณะ. (2562). *กัญชงหรือเฮมพ์ปลูกก่อนรวยก่อน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- มนทิรา สุขเจริญ, และพันธวัศ สัมพันธ์พานิช. (2562). จุดเริ่มต้นวาทะเรื่องของ “เฮมพ์ หรือกัญชง” ที่ไม่ใช่ “กัญชา”. *วารสารสิ่งแวดลอม*, 23(3), 1-11.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). *มนุษย์กับวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะ. (2551). *อำนาจ พื้นที่และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ การเมืองวัฒนธรรม ของรัฐชาติในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- รุ่งทิพย์ ลุยเลา. (2560). “เฮมพ์” นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียงและ ยั่งยืน. *วารสารสิ่งแวดลอม*, 23(3), 1-10.

- ลีปอ จา. (2557). การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อโครงการพัฒนาชนบทของรัฐในเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิษุพงษ์ แซ่หยาง. (2552). ศึกษาศึกษาความเป็นมาและความเชื่อที่ปรากฏในลายปักบนผืนผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้งบ้านห้วยทรายเหนืออำเภอนครไทยจังหวัดพิษณุโลก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิโรจน์ วงศ์ใหญ่. (2563). ชาวม้งภูซำฟ้าสืบสานพระราชดำริ ทำผลิตภัณฑ์การทอ ผ้าใยกล้วย. สืบค้นจาก www.thairath.co.th/news/local/north/1767633.
- ศิริพร ณ กลาง. (2552). ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ส. เอเชียเพรส.
- ศิรินทร เลียงจินดาถาวร, และเขมิกา แสนโสม. (2560). รูปแบบการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานทรัพยากร. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 3. (2563). สืบค้นจาก www.3armyarea-rta.com/armyisoc3/documents/085.pdf.
- สไปทิพย์ ตั้งใจ. (2558). การจัดการอนุรักษ์และสืบสานศิลปปะผ้าปักของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านผานกกก ตำบลโป่งแยง อำเภอริม จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจัดการศิลปะและวัฒนธรรม). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สันติเวช มงคลชัย. (2549). ประเพณีใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้ง บ้านตูปคือตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). ทฤษฎีสังคมวิทยาเนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2551). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *ทฤษฎีสังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล นธการกิจกุล และคณะ. (2562). *ปริมาณสารสำคัญในกัญชง (ระยะที่ 2)*. สืบค้นจาก www.oncb.go.th/ncsmi/hemp3/pdf.
- สุจินดา เจียมศรีพงษ์, และ ปิยวัน เพชรหมี่. (2560). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย: กรณีศึกษาผาทอลายโบราณ. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 10(4), 61-85.
- สาธนี พรมงศ์. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการทอผ้าชนเผ่าม้งด้วยใยกัญชง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพบพระ จังหวัดตาก*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). อดุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- สามารถ ใจเตี้ย. (2557). นิเวศวัฒนธรรมเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำ. *พจนานุกรมสาร*, 10(1), 13-23. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (สำนักงาน กปร.). (2555). *จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สุขเกษม ขุนทอง. (2557). *รูปแบบการพัฒนาชุมชนบนฐานนิเวศวัฒนธรรมชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) อำเภอพบพระ จังหวัดตาก*. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุขเกษม ขุนทอง และถิรวิทย์ ไพรมหานิชยม. (2562). *ประวัติศาสตร์วิถีวัฒนธรรมการแต่งงานกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุรศักดิ์ บุญเทียน. (2562). *การพัฒนาคนบนฐานอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมม้ง: กรณีศึกษา บ้านเจดีย์โคะ ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุรศักดิ์ บุญเทียน. (2564). *การพัฒนาคนบนฐานอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมม้ง: กรณีศึกษา บ้านเจดีย์โคะ ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*. 6(1), 1-13.
- สุเทพ สุนทรเภสัช (แปล), ประสิทธิ์ ลิปรีชา (บรรณาธิการ). (2555). *ทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์: รวมบทความทางทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ การจัดการองค์ความรู้ ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ และรัฐประชาชาติ*. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (CESD).
- สุวารี ศรีปุ่น และประภาศรี เต็มสายทอง. (2558). *อาหารพื้นเมืองสองฝั่งโขง ชาวเมืองเชียงคาน ชาวเมืองชะนะคาม*. เลย: เมืองเลยการพิมพ์.

- สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. (2554). *แผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทย พุทธศักราช 2555-2559*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ.
- สมจิต โยธะคง. (2555). *เกษตรกรรมกับสังคมไทย*. สืบค้นจาก <http://agri.stou.ac.th/UploadedFile/91721-1.pdf>.
- สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. (2555). *สถิติสิ่งทอไทย 2554/2555*. กรุงเทพฯ: อาร์ตแอนด์พาร์ท อฟเดท.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2563). *โลกเปลี่ยนคนปรับ เราจะอยู่ในโลกหลังวิกฤตอย่างเป็นปกติสุขได้อย่างไร*. สืบค้นจาก https://www.creativethailand.org/view/article-read?article_id=32461.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร. (2563). *หลักสูตรรายวิชา ทช 33098 กัญชาและกัญชงศึกษาเพื่อใช้เป็นยาอย่างชาญฉลาด ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุธิชา ศรพรหม. (2556). *ศึกษาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าปักอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ม้ง*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2551). *การจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษามลายูถิ่น-ภาษาไทย) สำหรับเยาวชนไทยมุสลิมในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้*. *วารสารเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 1(1), 5-12.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2551). *การสร้างระบบเขียนสำหรับภาษาชาติพันธุ์: เครื่องมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านภาษา*. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. ปีที่ 26, 2551: 18-34.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2551). *ภาษา ชาติพันธุ์ และการศึกษาแนวชายแดนไทย-กัมพูชา*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2551). *ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์: ทรัพยากรล้ำค่าหรือปัญหาที่แก้ไม่ได้*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์, มยุรี ถาวรพัฒน์, ศิริเพ็ญ อังสิทธิ์พูนพร, อิศระ ชูศรี, มิรินต้า บุรุงโรจน์, ยูเนียน สาสมีต้า. (2553). *การจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษาโดยภาษาท้องถิ่นและภาษาไทย เป็นสื่อ: กรณีการจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (ภาษาไทย-ภาษามลายูถิ่น) ในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้*. รายงานวิจัยปฏิบัติการฉบับสมบูรณ์. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สริตา ปิ่นมณี และคณะ. (2561). *การคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์โฮมพ์*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน).
- โอกามาจ่าเกะ และคณะ. (2558) *กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์หัตถกรรมผ้าปักกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.*
- Arkoff, A. (1968). *Adjustment and Mental Health*. New York: McGraw Hill.
- Alba, Richard D. (1992). "Ethnicity" in *Encyclopedia of Sociology (Volume 2)*. Edited by F. Borgatta and Marie L. Borgatta. New York: Macmillan Publishing Company.
- Anderson R. M. (1982, May). Self-instructional method of preparing elementary school social studies teacher trainees to apply an inductive teaching model. *Dissertation Abstracts International*. 42(11), 4795-A.
- Arrigoni, A., Pelosato, R., Melià, P., Ruggieri, G., Sabbadini, S., and Dotelli, G. (2017). *Life cycle assessment of natural building materials: the role of carbonation, mixture components and transport in the environmental impacts of hempcrete blocks*. *Journal of Cleaner Production*. (Vol.149, 2017): 1051-1061.
- Anderson, Benedict. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. New York: Verso Banton.
- Baker P.B., Goughhand T.A. Taylor B.J. (1983). *The physical and chemical features of Cannabis plants grown in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from seeds of known origin-Part II: second generation studies* [online]: http://www.unodc.org/unodc/en/bullentin/bullentin_1983-01-1_1_1_page_006.html. [2006, January 27].
- Barth, F. (1969). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference*. Bergen: Universitetsforlag and Boston: Little Brown & Co.
- Bourdieu, Pierre. (1986). *The Forms of Capital*. In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York: Greenwood.
- Browaey Marie-Joelle and Price Roger. (2015). *Understanding Cross-Cultural*. New York: Macmillan. Reprint, Free Press.

- Bulte, Christophe Van Den. (2000). "New Product Research New Product Diffusion Acceleration: Measurement and Analysis. [Online]: <http://www.bear.cba.ufl.edu/centers/mks/abstracts/vo.119/no.4/bulte.html>. 11 July 2009.
- Bouloc, P., Allegret, S., and Arnaud, L. (2013). *Hemp: industrial production and uses. Hemp: industrial production and uses.*
- Culas, Christian. (2000). "Migrants, Runaways and Opium Growers: Origin of the Hmong in Laos and Siam in the Ninetieth and Early Twentieth Centuries". in *Turbulent Times and Enduring Peoples Mountain Minorities in South East Asia Massif*. Michaud Jean (ed.). London: Curzon.
- Cooper, R. G. and E. J. Kleinschmidt. (1987). "New Products: What Separates Losers from Winners". *Journal of Product Innovation Management*. (Volume 4. No. 3. 1987): 169-187.
- Cooper, R. G. (1994). "Perspective: Third-Generation New Product Processes". *Journal of Product Innovation Management*. (Volume 11 No.3, 1994): 3-14.
- Clifford Geertz. (1973). "Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture". in *The Interpretation of culture*. New York: Basic Books, Inc. pp.3-30.
- Cooley, C. H. (1902/1964). *Human Nature and the Social Order*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Cooper, R. G. (1984). *Resource Scarcity and the Hmong Response*. Singapore: Singapore University Press.
- Chan, Sucheng. (1994). *Hmong Means Free: Life in Laos and America*. Philadelphia: Temple University Press.
- Chematory, L. & Harris, F. (1998). *Added Value: Its nature, Role and Sustainability*. *European Journal of Marketing*, (1998): 39-56.
- C. Allen. (2017). "Researcher sees future for flax and hemp as particleboard alternative". *University of British Columbia*. [Online]: <https://phys.org/news/2017-04-future-flax-hemp-particleboard-alternative.html>, (Retrieved 11 August 2020).

- Culas, Christian. (2000). "Migrants, Runaways and Opium Growers: Origin of the Hmong in Laos and Siam in the Ninetieth and Early Twentieth Centuries" in *Turbulent Times and Enduring Peoples Mountain Minorities in South East Asia Massif*. Michaud Jean (ed.). London: Curzon, 28-47.
- Chan, Sucheng. (1994). *Hmong Means Free: Life in Laos and America*. Philadelphia: Temple University Press.
- Culas, Christian. (2000). "Migrants, Runaways and Opium Growers: Origin of the Hmong in Laos and Siam in the Ninetieth and Early Twentieth Centuries" in *Turbulent Times and Enduring Peoples Mountain Minorities in South East Asia Massif*. Michaud Jean (ed.). London: Curzon, 28-47.
- Devid Throsby. (2001). *Economy and Culture*. Cambridge: The Press Syndicate of the University of Cambridge.
- Home Affairs Bureau. (2005). *The Hong Kong Special Administrative Region Government, A STUDY ON CREATIVE INDEX*. Hong Kong: The Hong Kong Special Administrative Region Government.
- Julian H. Steward. (1995). *Theory of Culture Change*. Chicago: University of Illinois Press.
- Jenkins, R. (1997). *Rethinking Ethnicity: Arguments and Explorations*. SAGE: Publications.
- Keesing, R. M. (1974). "Theories of Culture". *Annual Review of Anthropology*. Vol.3. 1974: 73-97.
- Symonds, Patricia Veronica. (1991). *Cosmology and The Cycle of Life: Hmong Vee Birth, Death and Gender in a Mountain Village in Northern Thailand*. Ph.D. Dissertation. Department of Anthropology: Brown University.
- Supang Chantavanich. (2007). *Assessing the Situation of the Worst Forms of Child Labour in Samutsakhon*. 1^{st ed}. Bangkok: Asian Research Center for Migration, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Sucheng Chan. (1994). *Hmong Means Free: Life in Laos and America*. Philadelphia: Temple University Press.

- Tapp, Nicholas. (1989). *Sovereignty and Rebellion: The White Hmong of Northern Thailand*. London: Oxford University Press.
- Thomas, N. (1992). The Inversion of Tradition. *American Ethnologist*, 19(2), 213-232.
- Yos Santasombat. (2008). *Flexible Peasants: Reconceptualizing the Third World's Rural Types*. Chiangmai: Regional Center for Social Science and Sustainable Development. Faculty of Social Sciences: Chiangmai University.
- Yos Santasombat. (2011). *The River of Life Changing Ecosystems in the Mekong Region*. Chiangmai: Mekong Press.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

เครื่องมือการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน

A study of wisdom in the production of hemp fibers community textile industry

*** **

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้ใช้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับพื้นที่วิจัย
2. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาประเด็นสำคัญ คือ “ภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตเส้นใยกัญชง สภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง รูปแบบการพัฒนาาระบบและกระบวนการในการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชน ” กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มประชาชนทั่วไป
3. แบบสัมภาษณ์นี้ ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1: ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ชื่อ/นามสกุล ..... ความรู้สามัญ ..... อายุ ..... ปี
 อยู่บ้านเลขที่ ..... ถนน ..... เขต/อำเภอ ..... จังหวัด .....
 รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์ .....

1.2 ตำแหน่งของท่าน

- ผู้นำชุมชน
- ผู้บริหารสถานศึกษา/ครูประจำโรงเรียนในชุมชน
- ปราชญ์ชาวบ้าน
- เกษตรกรผู้ปลูกพืชกัญชง/ผู้เชี่ยวชาญพืชกัญชง
- อื่นๆ โปรดระบุ .....

1.3 ลักษณะการถือครองและประเภทที่ดินในการครอบครองของผู้ให้ข้อมูล

- [ ] ที่ของตนเอง
- [ ] ที่ดินเช่า
- [ ] อื่น ๆ .....
- [ ] จำนวนพื้นที่ประจำครอบครัว ..... งาน/ไร่
- [ ] พื้นที่ทำกินมี ..... แปลง
- [ ] พื้นที่เกษตรจำนวน ..... แปลง/ไร่
- [ ] พื้นที่ปลูกกัญชงจำนวน ..... แปลง/ไร่

- 1.4 การจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรปลูกพืชประเภท .....
ปลูกข้าวจำนวน	ไร่
ปลูกพืชสวนครัวจำนวน	ไร่
ปลูกข้าวโพด	ไร่
พื้นที่ปลูกกล้วยงจำนวน	ไร่
ปลูกมันฝรั่ง	ไร่
ปลูกมันสำปะหลัง	ไร่
ปลูกผัก	ไร่
- 1.5 ระยะทางพื้นที่ปลูกกล้วยงจากหมู่บ้าน (ชุมชน) ..... กิโลเมตร
- 1.6 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องในการใช้พืชกล้วยงของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวม้ง

ตอนที่ 2: สัมภาษณ์เกี่ยวกับ “ภูมิปัญญาและพิธีกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวม้งในการผลิตเส้นใยกล้วยง”
 ผู้ให้ข้อมูลกรุณาให้รายละเอียดในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการปลูกกล้วยง

2.2 การใช้ภูมิปัญญาในการบำรุงและการดูแลรักษา

2.3 การใช้ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชกล้วยง

ตอนที่ 3: สัมภาษณ์เกี่ยวกับ “สภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง”

ผู้ให้ข้อมูลกรุณาให้รายละเอียดในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

3.1 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการปลูกกัญชง

.....
.....
.....

3.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบำรุงและการดูแลรักษา

.....
.....
.....

3.3 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง

.....
.....
.....

ตอนที่ 4: การพัฒนาการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชน

4.1 แนวทางการแก้ปัญหการปลูกพืชกัญชง

.....
.....
.....

4.2 แนวทางการพัฒนาการทำเส้นใยกัญชงเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ บนฐาน
ภูมิปัญญาทุนทางวัฒนธรรมและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีกระบวนการและขั้นตอนอย่างไร

.....
.....
.....

4.3 กระบวนการและขั้นตอนการเลือกสายพันธุ์

.....
.....
.....

4.3.1 กระบวนการและขั้นตอนการปลูกและการบำรุงดูแลรักษา

.....
.....
.....

4.3.2 กระบวนการและขั้นตอนการแปรรูป

.....
.....
.....

4.3.3 กระบวนการและขั้นตอนช่องทางการจัดจำหน่าย

.....
.....
.....

4.3.4 กระบวนการและขั้นตอนการผลิตสินค้าจากพืชผักของบนฐานภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม.....

.....
.....
.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สัมภาษณ์ ณ.....
ผู้สัมภาษณ์ .....

(นายสุทิน เรืองปานกัน)

วันที่ ..... / ..... /2564.....

แบบสนทนากลุ่ม

เรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน

A study of wisdom in the production of hemp fibers community textile industry

*** **

คำชี้แจง

1. แบบสนทนากลุ่มฉบับนี้ใช้กับผู้เกี่ยวข้องโดยตรงในพื้นที่วิจัย
2. แบบสนทนากลุ่มนี้ฉบับนี้มุ่งสนทนาประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ “ภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยกัญชง สภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง รูปแบบการพัฒนาระบบและกระบวนการในการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชน” กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ

กลุ่มประชาชนทั่วไป

3. แบบสนทนากลุ่มนี้ ประกอบด้วย 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1: ข้อมูลส่วนตัวของผู้ร่วมสนทนา

1.1 ชื่อ/นามสกุล ..... ความรู้สามัญ ..... อายุ ..... ปี
 อยู่บ้านเลขที่ ..... ถนน ..... เขต/อำเภอ ..... จังหวัด .....
 รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์ .....

1.2 ตำแหน่งของท่าน :-

- ผู้นำชุมชน/ผู้เกี่ยวข้องระดับชำนาญการ
- ผู้บริหารสถานศึกษา/ครูประจำโรงเรียนในชุมชน
- ปราชญ์ชาวบ้าน
- เกษตรกร/ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพืชกัญชง
- อื่นๆ โปรดระบุ .....

ครั้งที่ ...../.....256.....

เปิดการสนทนา ประเด็น

ตอนที่ 2: สนทนาเกี่ยวกับ “ภูมิปัญญาชาวม้งในการผลิตเส้นใยกัญชงบนฐานวัฒนธรรม”

ขอความกรุณาได้ให้รายละเอียดในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการปลูกกัญชง

.....
.....
.....

2.2 การใช้ภูมิปัญญาในการบำรุงและการดูแลรักษา

.....
.....
.....

2.3 การใช้ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง

.....
.....
.....

ตอนที่ 3: สนทนาเกี่ยวกับ “สภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง”

ขอความกรุณาได้ให้รายละเอียดในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

3.1 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการปลูกกัญชง

.....
.....
.....

3.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบำรุงและการดูแลรักษา

.....
.....
.....

3.3 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง

.....
.....
.....

ตอนที่ 4: การพัฒนาการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชน บนฐานภูมิปัญญา

4.1 แนวทางการแก้ปัญหาการปลูกพืชกัญชง

.....
.....
.....

4.2 แนวทางการพัฒนาการทำเส้นใยกัญชงเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ควรมีกระบวนการและขั้นตอนอย่างไร

.....
.....
.....

4.3 กระบวนการและขั้นตอนการเลือกสายพันธุ์

.....
.....
.....

4.3.1 กระบวนการและขั้นตอนการปลูกและการบำรุงดูแลรักษา

.....
.....
.....

4.3.2 กระบวนการและขั้นตอนการแปรรูป

.....
.....
.....

4.3.3 กระบวนการและขั้นตอนช่องทางการจัดจำหน่าย

.....
.....
.....

4.3.4 กระบวนการและขั้นตอนการผลิตสินค้าจากเส้นใยกัญชง

.....
.....
.....

สนทนา ณ .....

ผู้ดำเนินการสนทนา .....

(นายสุทิน เรืองปานกัน)

วันที่ ..... / ..... / 256.....

แบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม

ชื่อสถานที่สนทนา ..... หมู่ที่ ..... ตำบล .....

อำเภอ ..... จังหวัด .....

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

1. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

2. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

3. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

4. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

5. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

6. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

7. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

8. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

9. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

10. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

ผู้ดำเนินการสนทนา ..... (สุทิน เรืองปานกัน)

วันที่ ..... เดือน ..... พุทธศักราช .....

จบการสนทนากลุ่มเวลา ..... 00 น.

ลงชื่อ .....

(นายสุทิน เรืองปานกัน)

ผู้บันทึก

แบบประชุมเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน

A study of wisdom in the production of hemp fibers community textile industry

*** **

คำชี้แจง

1. แบบประชุมเชิงปฏิบัติการนี้ใช้สำหรับสนทนากับผู้เกี่ยวข้องโดยตรงในพื้นที่วิจัย

2. แบบสนประชุมเชิงปฏิบัติการฉบับนี้มุ่งสนทนาประเด็นสำคัญ คือ “ภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยกัญชง สภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง รูปแบบการพัฒนา ระบบและกระบวนการในการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชน ผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มประชาชนทั่วไป

ตอนที่ 1: ประเด็นเกี่ยวกับ “ภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยกัญชง”

ผู้เข้าร่วมประชุมกรุณาให้รายละเอียดในประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.1 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการปลูกกัญชง

.....

.....

.....

1.2 การใช้ภูมิปัญญาในการบำรุงและการดูแลรักษา

.....

.....

.....

1.3 การใช้ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง

.....

.....

.....

ตอนที่ 2: ประเด็นเกี่ยวกับ “สภาพปัจจุบันและปัญหาในการผลิตเส้นใยกัญชง”

2.1 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการปลูกกัญชง

.....

.....

.....

2.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบำรุงและการดูแลรักษา

.....

.....

.....

2.3 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการใช้ภูมิปัญญาในการเก็บเกี่ยวพืชกัญชง

ตอนที่ 3: การพัฒนาการผลิตเส้นใยกัญชงสู่อุตสาหกรรมชุมชน บนฐานภูมิปัญญา

3.1 แนวทางการแก้ปัญหาการปลูกพืชกัญชง

3.2 แนวทางการพัฒนาการทำเส้นใยกัญชงเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ บนฐานวัฒนธรรมควรมีกระบวนการและขั้นตอนอย่างไร

3.3 กระบวนการและขั้นตอนการเลือกสายพันธุ์

3.3.1 กระบวนการและขั้นตอนการปลูกและการบำรุงดูแลรักษา

3.3.2 กระบวนการและขั้นตอนการแปรรูป

3.3.3 กระบวนการและขั้นตอนช่องทางการจัดจำหน่าย

3.3.4 กระบวนการและขั้นตอนการผลิตสินค้าจากเส้นใยกัญชง

ประชุม ณ .....

ผู้ดำเนินการประชุม .....

(นายสุทิน เรืองปานกัน)

วันที่ ..... / ..... /2564

แบบบันทึกข้อมูลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ชื่อสถานที่ประชุม ..... หมู่ที่ ..... ตำบล ..... อำเภอ
 ..... จังหวัด .....

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

1. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....
2. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....
3. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....
4. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....
5. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....
6. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....
7. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....
8. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....
9. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....
10. ชื่อ/นามสกุล ..... ตำแหน่ง .....

ผู้ดำเนินการประชุม ..... (สุทิน เรืองปานกัน)

วันที่ ..... เดือน ..... พุทธศักราช .....

จบการประชุม เวลา ..... 00 น.

ลงชื่อ .....

(นายสุทิน เรืองปานกัน)

ผู้จัดบันทึกการประชุม

การสอบถามข้อมูลพื้นที่ปฏิบัติงานที่หมู่บ้านใหม่ยอดคีรี หมู่ที่ 10 ตำบลตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก นายสุทิน เรืองปานกัน ผู้สัมภาษณ์/จัดบันทึกการสัมภาษณ์

ชื่อ	นามสกุล
1. นางหม่อ	แซ่ว่าง
2. นางลี	สว่างเจริญทรัพย์
3. นางแย้	แซ่อั้ง
4. นางจั่ว	แซ่ท้าว
5. นางสาวชไมพร	แซ่ม้า
6. นายจั่ว	แซ่ว่าง
7. นายพงษ์พันธ์	แซ่ท้าว
8. นายมัว	สว่างเจริญทรัพย์
9. นางหมี	แซ่ท้าว
10. นางเน้ง	แซ่ซัง
11. นางเซีย	แซ่ยั้ง
12. นางเพ็ง	แซ่ซัง
13. นางฉา	สีตากลุ่ร่นโรจน
14. นายปอ	แซ่ว่าง
15. นางหมวย	แซ่ว่าง
16. นายชูเกียรติ	กำธรเดชะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. หมู่บ้านใหม่คีรีราษฎร์ หมู่ที่ 9 ตำบลตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

1. นางเรวียะ	แซ่เฮอ
2. นางตัว	แซ่หมี
3. นายเจริญ	รุ่งธนาดุล
4. นางจั่ว	โชติคัตนันท
5. นายภรัต	โชติคัตนันท
6. นางจง	โชติคัตนันท
7. นางเปลี่ย	แซ่ว่าน
8. นางหนึ่งจุ	ศิรัญญาชวลิต
9. นางจั้ง	แซ่เฮอ
10. นางก้อ	แซ่ม้า

11. นายโยธิน	สีบท้าวสกุล
12. นางหทัย	แช่เฮ
13. นางสาวนิภา	แสนซึ้ง
14. นางปราณี	สิริโชคศิริรัตน์
15. นางสาวสายชล	แช่เท้า
16. นายตัว	แช่หมี
17. นายชานน	โชติคัตนนานต์
18. นางเหล่า	แช่ลี
19. นางสาวหทัย	แช่ย่าง
20. นางหมี	ชนิดาพงษ์พันธุ์
21. นายชาติชัย	แช่ย่าง
3. หมู่บ้านป่าคา หมู่ที่ 4 ตำบลตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก
1. สุณิษา	อย่างยั่งยืน
2. นางหย่าง	แช่ย่าง
3. นางซัว	อย่างยอดเยี่ยม
4. นางป้าง	แจ้จ้อย่างละออ
5. นางป่า	แช่ม้า
6. นางเพ่ง	แช่ย่าง
7. นางสาวบังอร	แช่ย่าง
8. นายพื่อ	แช่กือ
9. นางสาววัลยา	ถนอมวรกุล
10. นางสาวบัว	ศรินทร์กุล
11. นางฮั่ว	แช่เฮ้อ
12. นางหลี่	แช่ไซ้
13. นางเหยอะ	ยังยืนปิลรัตน์
14. นางเจ้า	แช่ย่าง
15. นางกางเซ้ง	ศิริยังยืน
16. นางเย้อ	แช่ว้าง
17. นางสุนีย์	แช่ว่าน
18. นางหมี	แช่เฮอ
19. นางแย้	แช่ว่าง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

20. นางพื้   แฉ่ว่าง
21. นางชมชื่น   ภัทรียีหาว
22. นางเส่ง   แฉ่กือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม

ชื่อสถานที่สนทนา ..... หมู่ที่ 40 ตำบลศิริราชบุรี อำเภอ พงพระ จังหวัดตาก

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

1. ชื่อ/นามสกุล ..... หงสาวสานี่ พรหมงดี ..... ตำแหน่ง .....
2. ชื่อ/นามสกุล ..... ลี ศิวราง เจริญทรัพย์ ..... ตำแหน่ง .....
3. ชื่อ/นามสกุล ..... นพ ๒๕ วัชรวิจิตร ..... ตำแหน่ง .....
4. ชื่อ/นามสกุล ..... จง ๑๐ นงนิจ ..... ตำแหน่ง .....
5. ชื่อ/นามสกุล ..... นพ นมอ วัชรวิจิตร ..... ตำแหน่ง .....
6. ชื่อ/นามสกุล ..... นพ วัชรวิจิตร ..... ตำแหน่ง .....
7. ชื่อ/นามสกุล ..... นพ นมอ วัชรวิจิตร ..... ตำแหน่ง .....
8. ชื่อ/นามสกุล ..... นพ นมอ วัชรวิจิตร ..... ตำแหน่ง .....
9. ชื่อ/นามสกุล ..... นพ นมอ วัชรวิจิตร ..... ตำแหน่ง .....
10. ชื่อ/นามสกุล ..... นพ นมอ วัชรวิจิตร ..... ตำแหน่ง .....

ผู้ดำเนินการสนทนา ..... (สุทิน เรืองปานกัน)

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .... จบการสนทนากลุ่มเวลา .....

ลงชื่อ ..... ส. ....

(สุทิน เรืองปานกัน)

ผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม

ที่ อว ๐๖๑๙.๐๔/ พิเศษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
เรียน นายกองดีการบริหารส่วนตำบลศรีวิราษฎร์

ด้วย นายสุทิน เรืองปานกัน รหัสประจำตัว ๖๑๙๒๓๐๓๙๐๑๐๔ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานของท่าน เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
โทรศัพท์, โทรสาร ๐ - ๔๓๗๒ - ๒๖๒๓

ที่ อว ๐๖๑๙.๐๔/ว ๗๙๑๖

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.ประสิทธิ์ อทินวงศ์

ด้วย นายสุทิน เรืองปานกัน รหัสประจำตัว ๖๑๙๒๓๐๓๙๐๑๐๔ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาภูมิปัญญาชาวม้งในการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนจังหวัดตาก” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- ด้าน
- ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษาการวิจัย
  - ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
  - ตรวจสอบด้านเนื้อหา ภาษา สถิติ การวัดและประเมินผล
  - อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ว่าที่พันตรี

(รองศาสตราจารย์กิตติกรรณ์ บำรุงบุญ)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
โทรศัพท์, โทรสาร ๐ - ๔๓๗๒ - ๒๖๒

ที่ อว ๐๖๑๙.๐๔/ว ๗๙๑๖

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.เขาวรินทร์ ศรีชัยนันท์

ด้วย นายสุทิน เรืองปานกัน รหัสประจำตัว ๖๑๙๒๓๐๓๙๐๑๐๔ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนจังหวัดตาก” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

ด้าน

- ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษาการวิจัย
- ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
- ตรวจสอบด้านเนื้อหา ภาษา สถิติ การวัดและประเมินผล
- อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

ว่าที่พันตรี

(รองศาสตราจารย์กิตติกรณ์ บำรุงบุญ)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

โทรศัพท์, โทรสาร ๐ - ๔๓๗๒ - ๒๖๒๓

ที่ อว ๐๖๑๙.๐๔/ว ๗๙๑๖

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.เขาวรินทร์ ศรีชัยนันท์

ด้วย นายสุทิน เรืองปานกัน รหัสประจำตัว ๖๑๙๒๓๐๓๙๐๑๐๔ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาภูมิปัญญาชาวม้งในการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชนจังหวัดตาก” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

ด้าน

- ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษาการวิจัย
- ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
- ตรวจสอบด้านเนื้อหา ภาษา สถิติ การวัดและประเมินผล
- อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ว่าที่พันตรี

(รองศาสตราจารย์กิตติภรณ์ บำรุงบุญ)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

โทรศัพท์, โทรสาร ๐ - ๔๓๗๒ - ๒๖๒๓

ภาคผนวก ข

ประมวลกิจกรรมในพื้นที่ “การศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตเส้นใยกล้วยง
เชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน ”

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

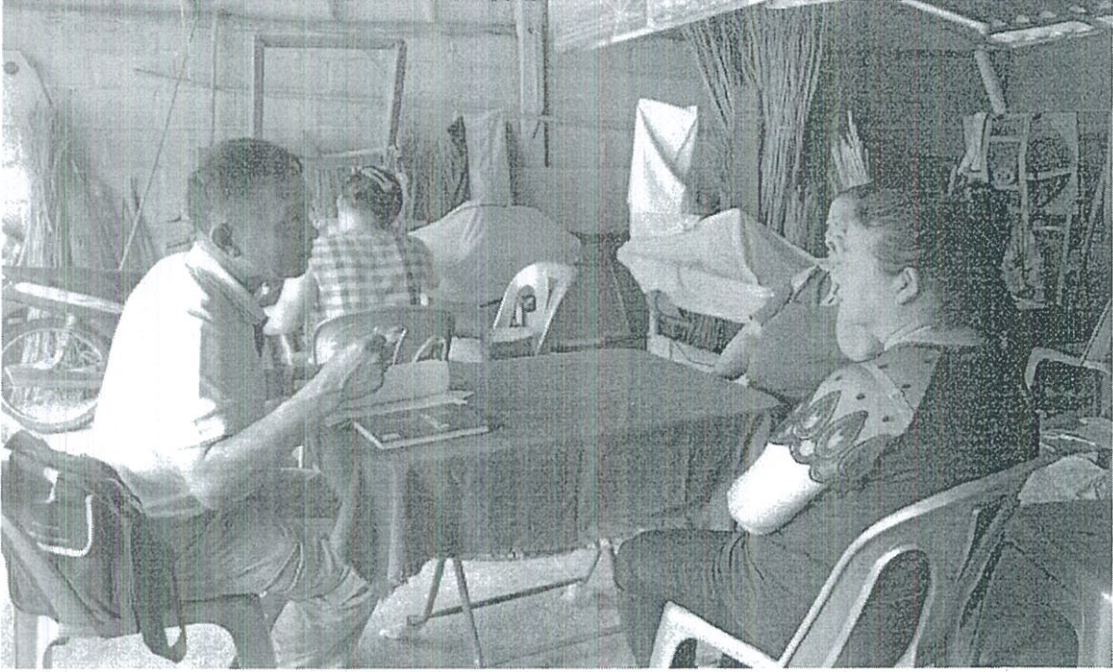
1. การศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการผลิตเส้นใยกล้วย

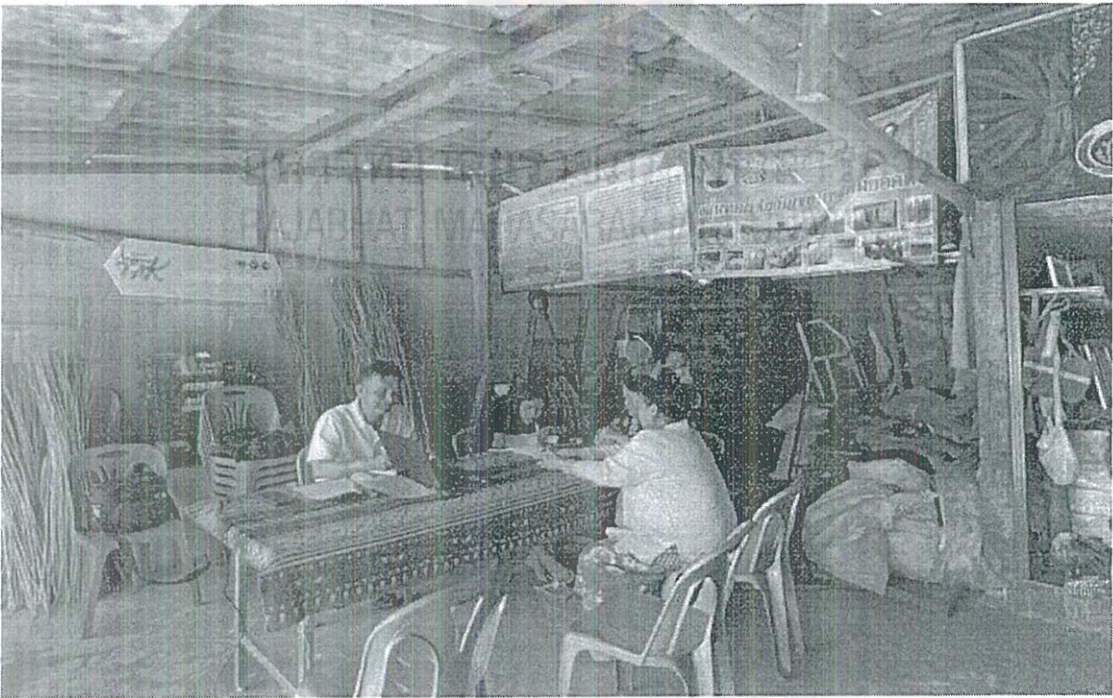
ภาพที่ ข.1 สภาพหมู่บ้านพื้นที่วิจัย

ภาพที่ ข.2 สัมภาษณ์ประธานกลุ่มเส้นใยกล้วย

ภาพที่ ข.3 สัมภาษณ์เก็บข้อมูลภูมิปัญญา

ภาพที่ ข.4 สัมภาษณ์เก็บข้อมูลภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ภาพที่ ข.5 สัมภาษณ์เก็บข้อมูลภูมิปัญญาการผลิตเส้นใยกล้วยง

ภาพที่ ข.6 สัมภาษณ์ หม่อ แซ่ว่าง

ภาพที่ ข.7 เก็บข้อมูลภูมิปัญญาเส้นใยกล้วย

ภาพที่ ข.8 การสนทนากลุ่มศึกษาภูมิปัญญาผ้า

ภาพที่ ข.9 ภูมิปัญญาการเตรียมพื้นที่ปลูกกล้วยง

ภาพที่ ข.10 ภูมิปัญญาวิธีการปลูกกล้วยง

ภาพที่ ข.11 ภูมิปัญญาวิธีการปลูกกล้วยง

ภาพที่ ข.12 ต้นอ่อนกล้วยง

ภาพที่ ข.13 ภูมิปัญญาวิธีการตัดต้นกล้วยง

ภาพที่ ข.14 ภูมิปัญญาวิธีการลิดใบกล้วยง

ภาพที่ ข.15 ภูมิปัญญาวิธีการตากกัญชง

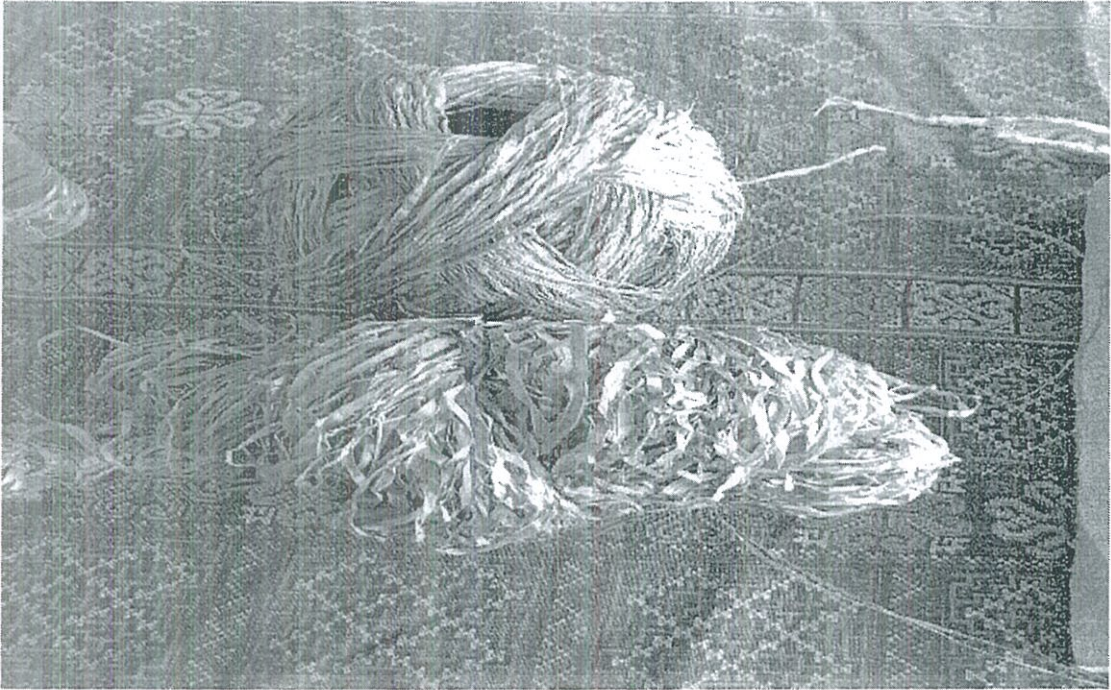
ภาพที่ ข.16 ภูมิปัญญาวิธีการคัดเลือกขนาดลำต้น

ภาพที่ ข.17 ภูมิปัญญาวิธีการลอกเส้นใยกล้วย

ภาพที่ ข.18 ภูมิปัญญาวิธีการเก็บต้นกล้วย

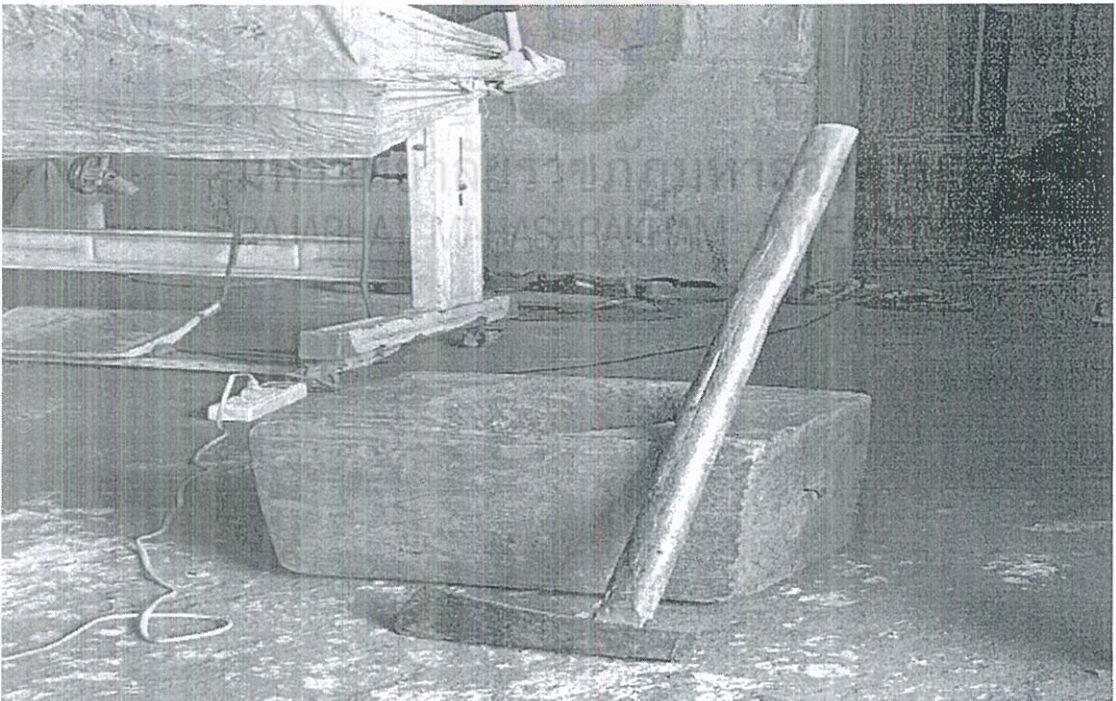
ภาพที่ ข.19 ภูมิปัญญาเส้นใยผ่านการลอกแล้ว

ภาพที่ ข.20 ภูมิปัญญาวิธีการทำเส้นใยกัญชง

ภาพที่ ข.21 ภูมิปัญญาวิธีการทำเส้นใยกัญชง

ภาพที่ ข.22 ภูมิปัญญาวิธีการทำเส้นใยกัญชงอุปกรณ์การทำเส้นใย

ภาพที่ ข.23 วิธีการลอกเส้นใยกล้วย

ภาพที่ ข.24 วิธีการม้วนเก็บเส้นใยกล้วย

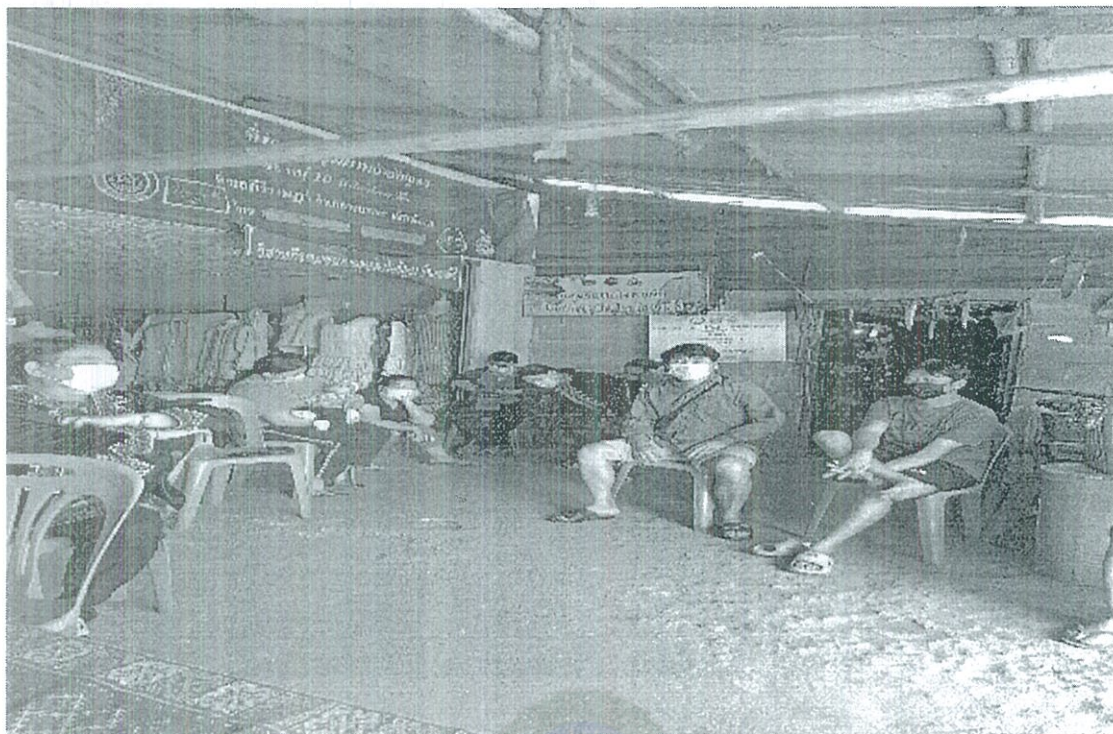
2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการผลิตเส้นใยกล้วยง

ภาพที่ ข.25 สนทนากลุ่มในพื้นที่วิจัย กลุ่มที่ 1

ภาพที่ ข.26 สนทนากลุ่มในพื้นที่วิจัย กลุ่มที่ 2

ภาพที่ ข.27 สนทนากลุ่มในพื้นที่วิจัย กลุ่มที่ 3

ภาพที่ ข.28 สนทนากลุ่มในพื้นที่วิจัย กลุ่มที่ 4

ภาพที่ ข.29 สนทนากลุ่มในพื้นที่วิจัย กลุ่มที่ 5

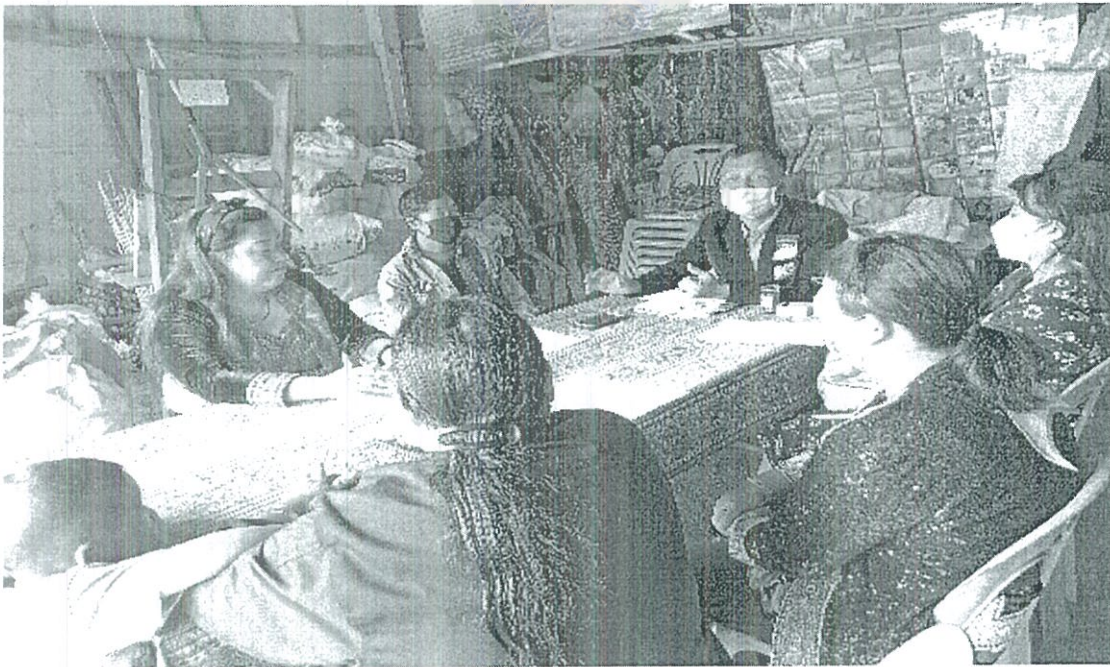

ภาพที่ ข.30 สนทนากลุ่มในพื้นที่วิจัย กลุ่มที่ 6

ภาพที่ ข.31 สนทนากลุ่มในพื้นที่วิจัย กลุ่มที่ 7

ภาพที่ ข.32 ประชุมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่วิจัย กลุ่มที่ 8

3. การพัฒนาการผลิตเส้นใยกล้วยอุตสาหกรรมชุมชน

ภาพที่ ข.33 สนทนากลุ่มในพื้นที่วิจัยเพื่อการพัฒนาการปลูก

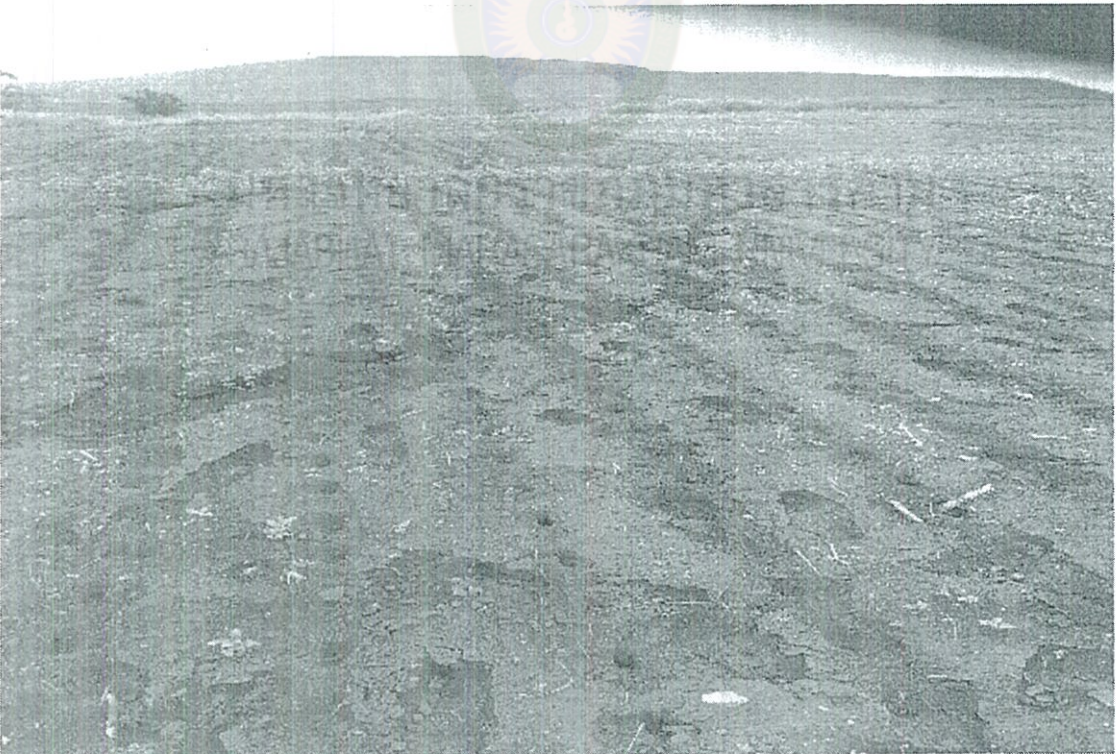
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ข.34 การพัฒนาทดลองการพัฒนาการปลูกจากการหยุดด้วยแรงงาน

ภาพที่ ข.35 การพัฒนาการนำเครื่องหยอดเมล็ดมาใช้ทดแทนแรงงาน

ภาพที่ ข.36 สภาพพื้นที่เมื่อปลูกเสร็จแล้วด้วยเครื่องหยอดเมล็ด

ภาพที่ ข.37 การพัฒนาการทำน้ำหมักชีวภาพแทนสารเคมี

ภาพที่ ข.38 การทำน้ำหมักชีวภาพแทนสารเคมี

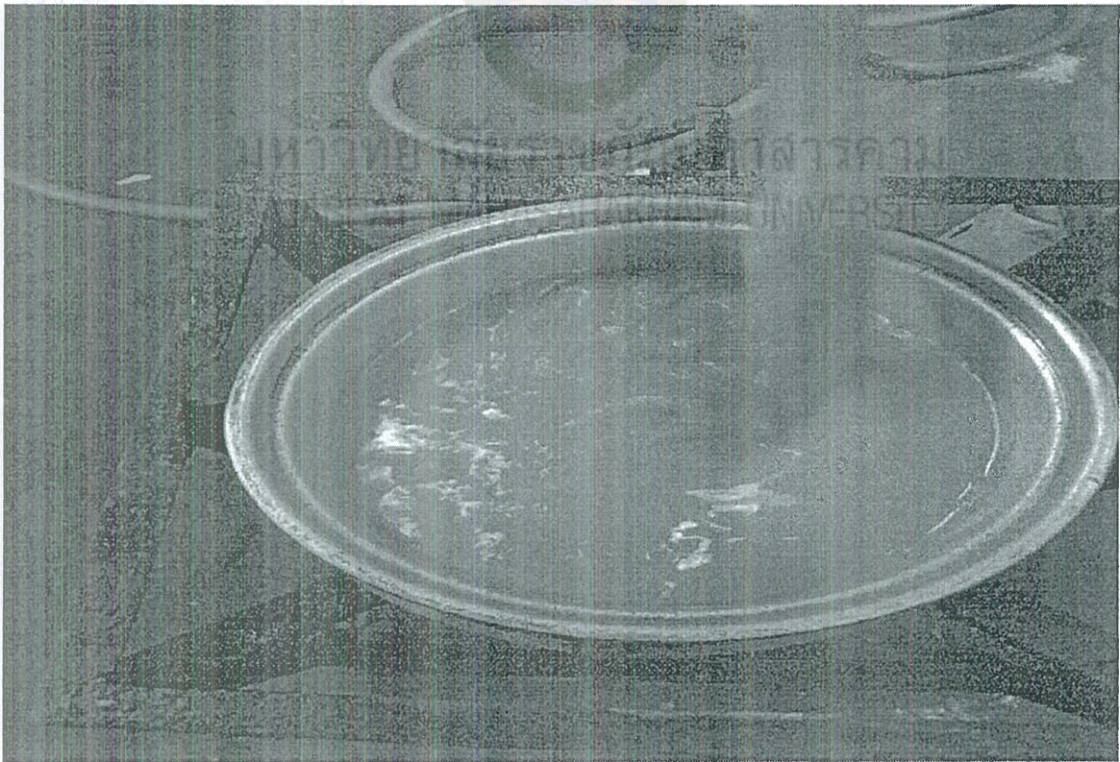
ภาพที่ ข.39 ใบกล้วยงเมื่อฉีดด้วยน้ำหมักชีวภาพ

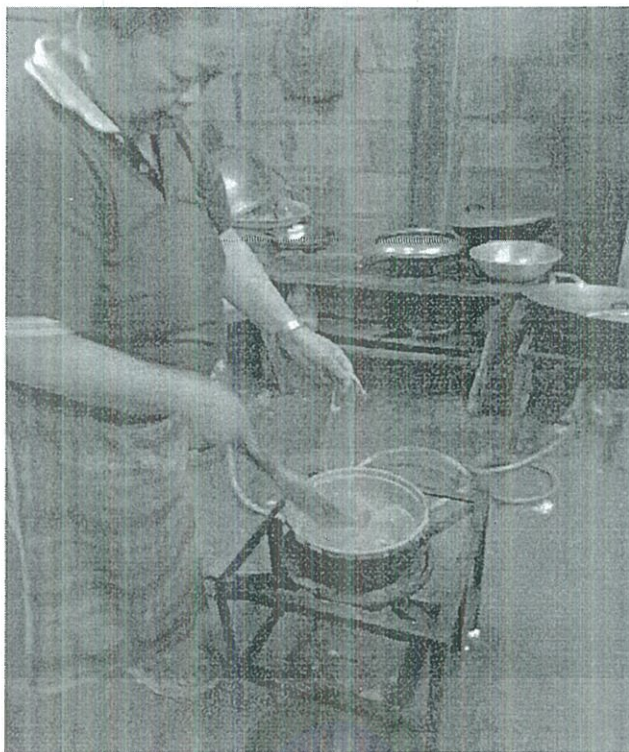
ภาพที่ ข.40 ลำต้นกล้วยงเมื่อฉีดด้วยน้ำหมักชีวภาพ

ภาพที่ ข.41 การพัฒนาน้ำสีเหลืองจากไขมันนำมาจากภาคใต้จังหวัดพังงามาย้อมเส้นใย

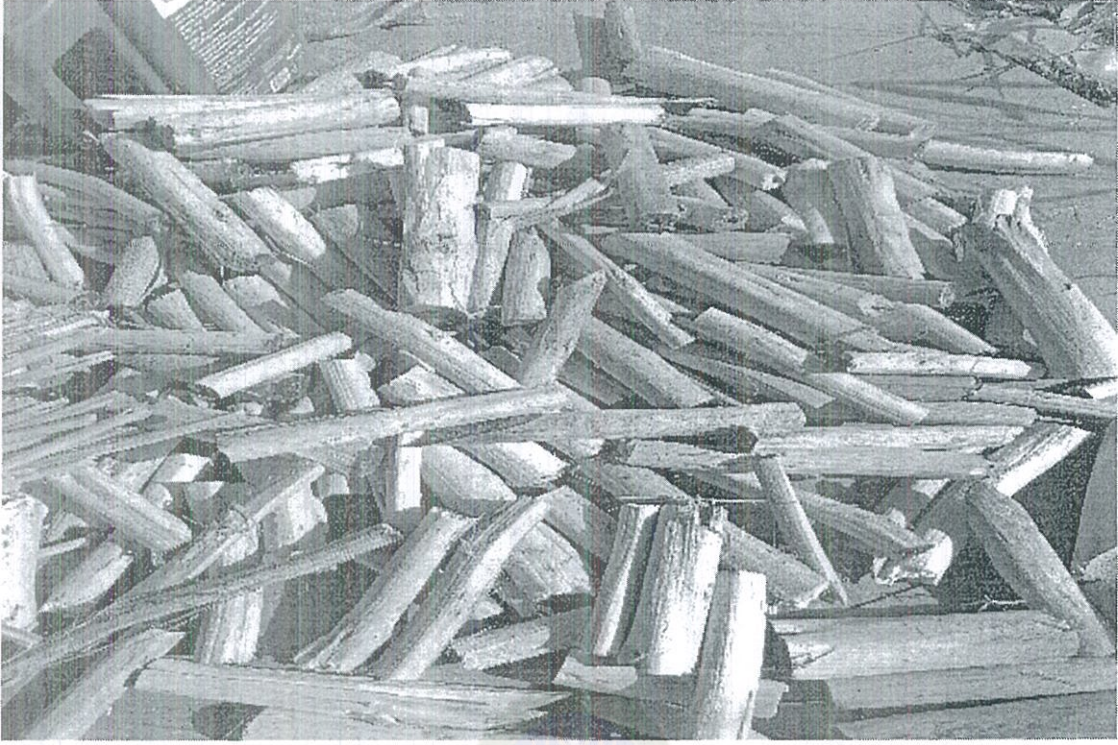
ภาพที่ ข.42 ขั้นตอนและวิธีการทำสีเหลืองจากไขมัน

ภาพที่ ข.43 การย้อมเส้นใยด้วยสีเหลืองจากขมิ้น

ภาพที่ ข.44 การตากเส้นใยหลังจากการย้อม

ภาพที่ ข.45 การพัฒนานำลำต้นที่เหลือจากการลอกเส้นใยมาสร้างมูลค่าเพิ่ม

ภาพที่ ข.46 การพัฒนานำลำต้นมาเผาเป็นถ่าน Hemp charcoal

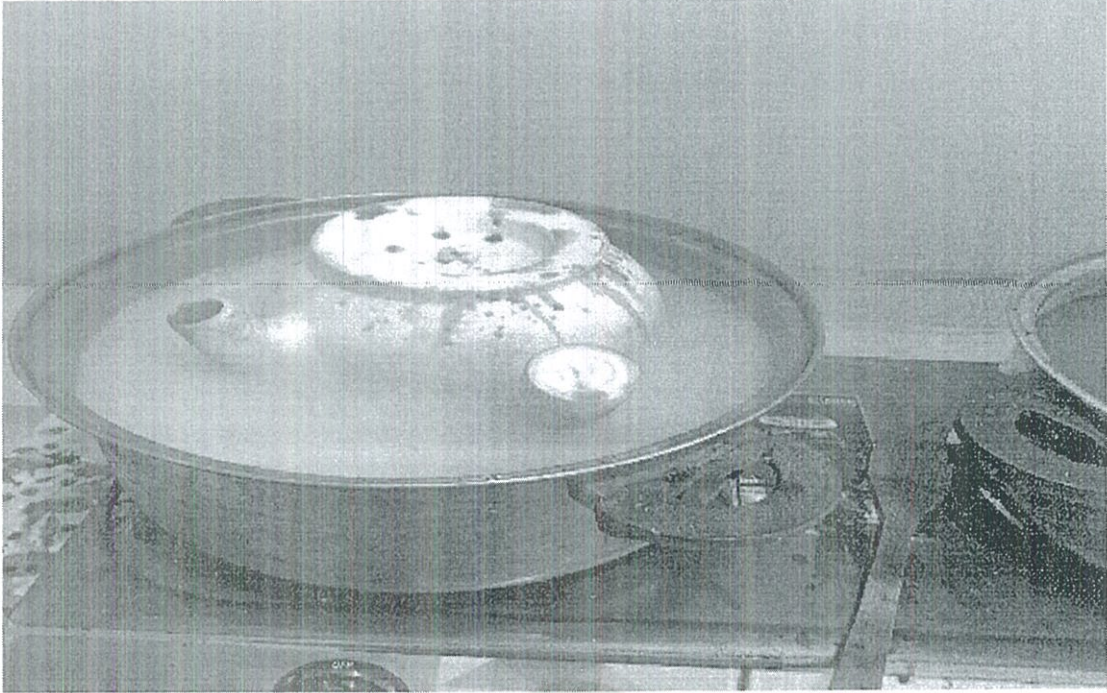

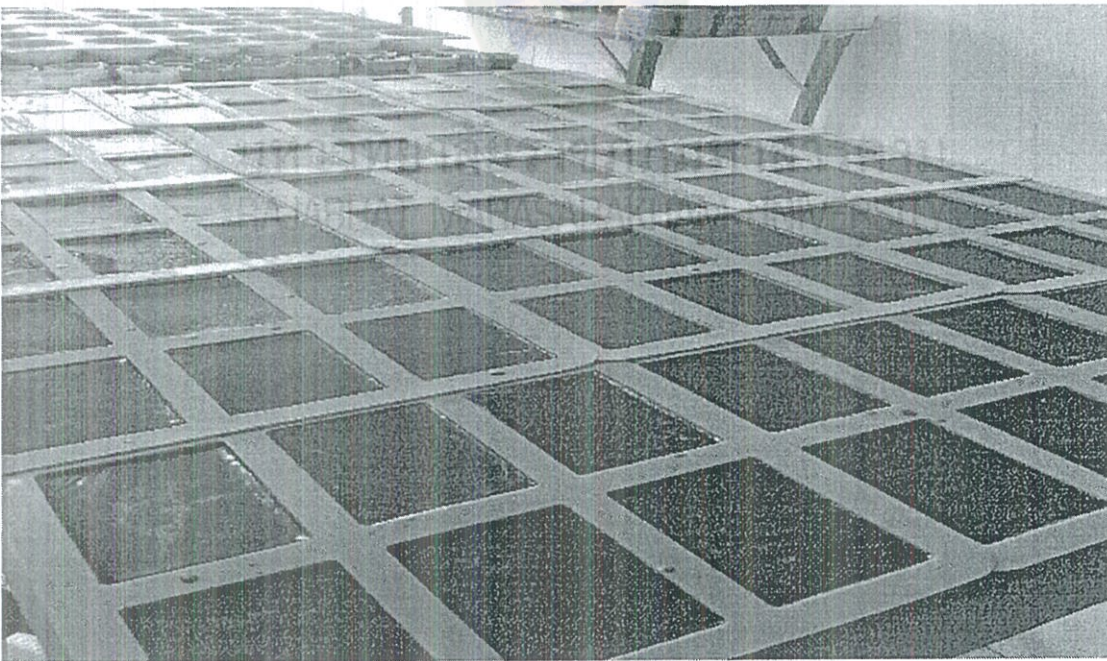
ภาพที่ ข.47 การพัฒนานำลำต้นมาเผาเป็นถ่าน Hemp charcoal

ภาพที่ ข.48 การพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นสบู่ Hemp Charcoal Soap

ภาพที่ ข.49 การเตรียมอุปกรณ์การทำสบู่

ภาพที่ ข.50 การทำสบู่ใส่แม่พิมพ์

ภาพที่ ข.51 การบรรจุผลิตภัณฑ์สบู่ Hemp Charcoal Soap

ภาพที่ ข.52 ผลิตภัณฑ์สบู่ Hemp Charcoal Soap

ภาพที่ ข.53 ขอบพระคุณ หม่อ แซ่ว่าง

ภาพที่ ข.54 ขอบพระคุณ จิว แซ่ท้าว

ภาพที่ ข.55 ขอบพระคุณ ลี สว่างเจริญทรัพย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ข.56 ขอบพระคุณ ปาลิตา กำธรเดชะ

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

สุทิน เรืองปานกัน, ทรงคุณ จันทจร และระพีพันธ์ ศิริสัมพันธ์. (2565). การศึกษากฎมีปัญญา
ในการผลิตเส้นใยกันของเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน. วารสารวิจัยธรรมศึกษา. 5(1),
(มกราคม-มิถุนายน 2565).

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นายสุทิน เรืองปานกัน
วันเกิด	1 กันยายน 2508
ที่อยู่ปัจจุบัน	293/44 หมู่ที่ 1 ตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก 26120
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนวัดสันตยาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก
ตำแหน่ง	ครูชำนาญการพิเศษ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2531	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ) สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2547	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม) สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2565	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY